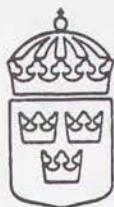

Ny folkbokföringslag

Slutbetänkande av 1983 års folkbokföringskommitté

SOU 1990:50

500 A
1990: 50

Statens offentliga utredningar
1990:50
Finansdepartementet

Ny folkbokföringslag

Betänkande av 1983 års folkbokföringskommitté
Stockholm 1990

Allmänna Förlaget har utgivit en bibliografi över SOU och Ds som omfattar åren 1981 — 1987. Den kan köpas från förlagets Kundtjänst, 106 47 STOCKHOLM. Best. nr 38-12078-X.

Beställare som är berättigade till remissexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor

SOU-förrådet

103 33 STOCKHOLM

Tel: 08/763 23 20 Telefontid 8¹⁰ - 12⁰⁰

08/763 10 05 12⁰⁰ - 16⁰⁰ (endast beställare inom regeringskansliet)

Till statsrådet Erik Åsbrink

Genom beslut den 10 mars 1983 bemyndigade regeringen chefen för finansdepartementet att tillkalla en kommitté med uppdrag att lämna förslag till en förbättrad folkbokföring. Kommittén har antagit namnet 1983 års folkbokföringskommitté. Vi har tidigare avgivit betänkandena (Ds Fi 1983:31) Allmänt ombud inom folkbokföringen och (SOU 1988:10) Rätt adress.

Vi får härmed överlämna slutbetänkandet (SOU 1990:50) Ny folkbokföringslag.

I arbetet med betänkandet har såsom ledamöter sedan den 1 juni 1983 deltagit f.d. överdirektören Eric Hallman, ordförande, organisationssekreteraren Ove Holmberg, riksdagsledamoten Bengt Kindbom, f.d. riksdagsledamoten Elvy Nilsson och förste vice talmannen Ingegerd Troedsson. Ingegerd Troedsson ersattes den 10 oktober 1988 av riksdagsledamoten Knut Wachtmeister.

Som sakkunniga har sedan den 1 juni 1983 har deltagit kammarrättspresidenten Jan Francke, byråchefen Birgit Strand och sedan den 10 augusti 1988 avdelningsdirektören Ingrid Svedberg.

Som experter har deltagit kanslirådet Kjell Olsson (fr.o.m. den 25 april 1988), hovrättsassessorn Robert Schött (fr.o.m. den 1 november 1984) och biträdande skattedirektören Björne Sjökvist (fr.o.m. den 5 november 1985).

Avdelningsdirektören Lars Tegenfeldt är sedan den 1 januari 1985 förordnad som sekreterare åt kommittén.

Ett särskilt yttrande har lämnats av ledamöterna Kindbom och Wachtmeister.

Vårt uppdrag är härmed slutfört.

Stockholm i maj 1990

Eric Hallman

Ove Holmberg

Bengt Kindbom

Elvy Nilsson

Knut Wachtmeister

/Lars Tegenfeldt

Innehåll

Sammanfattning	9
Författningsförslag	11
1 Folkbokföringslag	11
2 Lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal	19
3 Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)	19
4 Lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt	21
5 Lag om ändring i rättegångsbalken	21
6 Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag	22
7 Lag om ändring i uppbördslagen (1953:272)	23
8 Lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt	23
9 Lag om ändring i lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring	24
10 Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	25
11 Lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension	26
12 Lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)	29
13 Lag om ändring i vallagen (1972:620)	29
14 Lag om ändring i familjebidragslagen (1978:520)	31
15 Lag om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152)	32
16 Lag om ändring i skatteregisterlagen (1980:343)	32
17 Lag om ändring i lagen (1983:1055) om nedsättning av socialavgifter och allmän löneavgift i Norrbottens län	34
18 Lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag	35
19 Lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor	35
20 Lag om ändring i församlingslagen (1988:188)	36
1 Utredningens arbete	39
2 Mantalsskrivningen	41
2.1 Direktiv	41
2.2 Historik	41
2.3 Nuvarande ordning	41
2.3.1 Rätt mantalsskrivningsort	41
2.3.2 Stomme till mantalsslängd	42
2.3.3 Ansökan om mantalsskrivning med avvikelse från stommen	42
2.3.4 Grunder för prövningen	43
2.3.5 Yttranden från parter	43
2.3.6 Kommunikering mellan lokala skattemyndigheter	43

2.3.7	Färdigställande av mantalslängd	44
2.3.8	Mantalslängdens justering	44
2.3.9	Underställning till länsrätt	44
2.3.10	Mantalskrivningens funktion	44
2.4	Överväganden och förslag	47
2.4.1	Beskattningort enligt kommunalskattelagen	48
2.4.2	Barnbidrag och förlängt barnbidrag	49
2.4.3	Kommunalt bostadstillägg för pensionärer	49
2.4.4	Valbarhet som ledamot eller suppleant i fastighetstaxeringsnämnd	49
2.4.5	Omfattningen av försäkringsavtal i vissa fall	50
2.4.6	Skyldighet för adelsman att erlägga kapitationsavgift	50
2.5	Mantalskrivningen som kompetensgrund för domstolar, myndigheter och försäkringskassor	50
2.5.1	Forum i tvistemål	50
2.5.2	Tillhörighet till försäkringskassa	51
2.5.3	Övriga rättsområden	51
3	Bosättningsbegreppet	53
3.1	Gällande rätt	53
3.1.1	Bosättning i landet	53
3.1.2	Dygnsviloregeln	55
3.1.3	Arbete på annan ort (familjeregeln)	55
3.1.4	Tillfälligt arbete	56
3.1.5	Studier	56
3.1.6	Växlande vistelseort	57
3.1.7	Nomadiserande samer	57
3.1.8	Godsägare	57
3.1.9	Utsända diplomater m.fl.	58
3.1.10	Statsråd	58
3.1.11	Kommittéledamöter m.fl.	59
3.1.12	Servicehus för äldre människor	59
3.1.13	Sjukvård, kriminalvård	59
3.1.14	Utländsk beskickningspersonal	60
3.1.15	Avregistrering	60
3.2	Bosättningsregler i övriga nordiska länder	61
3.2.1	Finland	61
3.2.2	Danmark	62
3.2.3	Norge	62
3.2.4	Island	62
3.3	Direktiv	62
3.4	Synpunkter på nuvarande ordning	63
3.4.1	Allmänt	63
3.4.2	Dubbel bosättning	64
3.4.3	Tillfälligt arbete	65
3.4.4	Studier	66
3.4.5	Utsända diplomater	66
3.4.6	Servicehus för äldre	66

3.4.7	Sjukvård, kriminalvård	66
3.4.8	Avregistrering	67
3.5	Överväganden och förslag	67
3.5.1	Anknytningsbegrepp	67
3.5.2	Innehav av bostad	68
3.5.3	Näringsverksamhet	69
3.5.4	Ekonomiskt engagemang	69
3.5.5	Medborgarskapet	69
3.6	Upphållstillstånd och folkbokföring	71
3.7	Bedömning av om en person är bosatt här eller inte	72
3.8	Huvudregel för bedömning av enkel och dubbel bosättning	73
3.9	Effekter av olika bedömning av dubbel bosättning och tillfällig vistelse	74
3.9.1	Kommunal beskattning m.m.	74
3.9.2	Rösträtt och valbarhet	75
3.9.3	Utbildning	76
3.9.4	Bostadsbidrag	77
3.10	Alternativa bedömningsgrunder för bedömning av dubbel bosättning	77
3.10.1	Vistelseregeln	78
3.10.2	Familjeregeln	78
3.11	Tillfällig vistelse	80
3.12	Studier	81
3.13	Växlande vistelseort	82
3.14	Godsägare	82
3.15	Utsända diplomater m.fl.	83
3.16	Statsråd och kommittéledamöter	84
3.17	Servicehus för äldre	84
3.18	Sjukvård, kriminalvård m.m.	85
3.19	Avregistrering	86
4	Beslutande myndigheter och överklagandeordning	87
4.1	Direktiv	87
4.2	Överväganden och förslag	87
4.2.1	Beslut om folkbokföring	87
4.2.2	Dag för giltighet av ändrad folkbokföring	88
4.2.3	Rättelse av anteckningar	89
4.2.4	Överklagande av beslut	89
5	Skydd mot personförföljelse	91
5.1	Direktiv	91
5.2	Nuvarande ordning	91
5.2.1	Sekretess	91
5.2.2	Personnummerändring	92
5.2.3	Resultat av enkät om personnummer	94
5.3	Överväganden och förslag	97
5.3.1	Allmänt	97
5.3.2	Identitetsbyte	97
5.3.3	Beslutande instans	99

5.3.4	Särskild folkbokföring av förföljda personer	100
6	Folkbokföring i EG-länder	103
6.1	Enkät	103
6.2	Den fria rörligheten för arbetskraft inom EG	105
6.3	Behov av harmoniseringsåtgärder	106
7	Ikraftträdande	107
8	Kostnadskonsekvenser	109
9	Specialmotivering till folkbokföringslagen	111
	Särskilt yttrande	123

Våra förslag i sammanfattning

I detta slutbetänkande lägger vi fram ett förslag till en helt ny folkbokföringslag. Lagen föreslås att träda i kraft den 1 juli 1991 då ansvaret för den lokala folkbokföringen enligt riksdagens beslut övergår till skattemyndigheterna.

Mantalsskrivningen

Vi föreslår att den nuvarande, årliga, mantalsskrivningen upphör. I de författningar där mantalsskrivningen nu används som anknytningsmoment ersätts denna med en hänvisning till den löpande folkbokföringen.

Moderniserade bosättningsregler

Vi föreslår att bedömningen av en persons bosättning enligt folkbokföringslagen alltjämt skall utgå från var dygnsvilan tillbringas. Vid in- eller utflyttning till Sverige skall en vistelse som uppgår till minst sex månader anses medföra ändrad bosättning. En utlänning som är skyldig att ha uppehållstillstånd skall inte folkbokföras om han saknar tillstånd. En person som regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på två platser inom landet skall i första hand anses bosatt på den plats där han sammanbor med sin familj. Familj kan utgöras av make eller sambo (även homosexuell sambo) eller – om make eller sambo inte finns – hemmavarande barn. En tidsbegränsad vistelse som överstiger sex månader skall normalt medföra att personens bosättning ändras. Undantag skall dock göras för sådana personer som sammanlever med sin familj på en plats och vistas på en annan ort på en på förhand bestämd tid. Undantag skall också göras då vistelsen beror på uppdrag som riksdagsledamot eller värnplikt eller vapenfri tjänsteplikt.

Omyndiga studerande och sådana studerande som föräldrarna fortfarande har försörjningsplikt för skall inte folkbokföras på en annan ort där de vistas för studier. Vuxna studerande skall däremot till skillnad från nu normalt folkbokföras på studieorten.

Den nuvarande valfriheten för pensionärer på servicehus med helinackordering att behålla sin tidigare folkbokföring behålls och utvidgas till att gälla alla som tas in i kommunala servicehus för äldre människor samt även privat drivna hem för gamla. Den som vistas i långtidssjukvård och saknar annan bostad föreslås få en valfrihet att bli folkbokförd på sjukhuset.

Beslut om folkbokföring

Beslut om en persons folkbokföring fattas av skattemyndigheten i det län där personen är folkbokförd. Vid flyttning mellan två län beslutar skattemyndigheten i inflyttningslänet. Skattemyndighetens beslut kan överklagas till länsrätten. Hela den nuvarande ordningen med prövning av två länsrätter och i vissa fall två kammarrätter i ärenden som avser tänkbara folkbokföringsorter i olika län avskaffas.

Skydd mot personförföljelse

En person som är utsatt för ett allvarligt hot skall i undantagsfall efter ansökan hos rikspolisstyrelsen få möjlighet att byta personnummer och även i övrigt registreras med fingerade personuppgifter så länge hotet finns kvar (identitetsbyte).

Vi föreslår att en förföljd person i första hand erbjuds skydd genom att han eller hon efter ansökan hos skattemyndigheten får behålla sin tidigare folkbokföringsort där man lämnat en bostad på grund av förföljelse. Som adress anges i folkbokföringsregistren skattemyndighetens adress. Den verkliga bostadsadressen skall finnas endast manuellt antecknad hos skattemyndigheten som vidarebefordrar personens post.

Författningsförslag

1 Förslag till Folkbokföringslag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Folkbokföring sker fortlöpande genom registrering i folkbokföringsregister hos skattemyndigheten.

2 § Bestämmelser om folkbokföringsregistret hos skattemyndigheten och andra register för folkbokföringen finns i lagen (0000:00) om folkbokföringsregister.

Definitioner, m.m.

3 § I denna lag avses med

folkbokföringsmyndighet: riksskatteverket och skattemyndighet

folkbokföringsort: den församling i vilken en person är folkbokförd,

folkbokföringsfastighet: den fastighet på vilken en person är folkbokförd,

bostadsadress: den adress som avser bostaden på den fastighet där en person skall vara folkbokförd,

postadress: den adress till vilken en persons post skall delas ut för att regelmässigt nå honom,

sambor: en ogift kvinna och en ogift man som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden,

barn: barn, styvbarn och fosterbarn,

familj: makar, sambor och barn.

Personnummer

4 § För varje folkbokförd person fastställs ett personnummer som identitetsbeteckning. Vidare fastställs personnummer för personer som inte är folkbokförda i de fall som anges i lag. Personnumret anger födelsetid samt innehåller vidare födelsenummer och kontrollsiffra.

Födelsetiden anges med sex siffror, två för året, två för månaden och två för dagen i nu nämnd ordning.

Födelsenumret består av tre siffror och är udda för man och jämnt för kvinna.

Mellan födelsetiden och födelsenumret sätts ett bindestreck som byts mot ett plustecken när en person fyller 100 år.

Folkbokföringens giltighet vid flyttning

5 § Vid flyttning gäller folkbokföringen från och med flyttningsdagen om anmälan görs i enlighet med bestämmelserna i 27 §. Kommer anmälan in senare gäller folkbokföringen från och med den dag då anmälan kom in.

Har beslut om folkbokföring meddelats utan föregående anmälan, gäller folkbokföringen från och med beslutets dag.

6 § Vid flyttning inom landet upphör den flyttande att vara folkbokförd på utflyttningssorten från och med den dag då han är folkbokförd på inflyttningssorten.

Vid flyttning till utlandet upphör folkbokföringen att gälla från och med utresedagen. Anmäls flyttning till utlandet efter utresedagen, upphör dock folkbokföringen att gälla från och med den dag anmälan kom in.

Upptagande i folkbokföringen

7 § Ett barn som föds levande här i landet skall folkbokföras om inte annat följer av 10 §. Barnet folkbokförs i den församling där modern är folkbokförd. Är modern inte folkbokförd eller är hon okänd folkbokförs barnet i den församling där det har fötts. Hitt barn folkbokförs i den församling där det har påträffats.

Ett barn som föds utom landet av en kvinna som är folkbokförd med stöd av bestämmelsen i 18 § skall folkbokföras i den församling där modern är folkbokförd.

8 § Den som kan antas komma att tillbringa sin nattvila eller motsvarande vila (dygnsvilan) i landet under sex månader i följd skall folkbokföras. Även den som kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila både inom och utom landet under sex månader i följd skall folkbokföras om han sammanlever med sin familj här, har anställning här eller med hänsyn till övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist här.

Undantag från bestämmelserna i första stycket anges i 9, 10 och 20 §§.

9 § En här i landet bosatt utlänning som är skyldig att ha uppehållstillstånd skall inte folkbokföras om han saknar sådant tillstånd och det inte föreligger synnerliga skäl för att så ändå sker.

10 § Den som tillhör främmande makts beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning folkbokförs endast om han är svensk medborgare eller om han, utan att vara svensk medborgare, var bosatt här när han kom att tillhöra beskickningen eller konsulatet eller dess betjäning. Detta gäller även sådan persons familjemedlem eller tjänare.

Rätt folkbokföringsort m.m.

11 § Var och en folkbokförs i den territoriella församling och på den fastighet där han är bosatt om inte annat följer av bestämmelserna i 12–21 §§.

12 § En person anses vara bosatt på den fastighet där han regelmässigt vistas eller, när byte av bostad har skett, kan antas komma att regelmässigt vistas under dygnsvilan. Den som enligt denna regel kan anses vara bosatt på fler än en fastighet anses vara bosatt på den fastighet där han sammanlever med sin familj eller med hänsyn till övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist.

En person skall anses vistas regelmässigt på en fastighet där han under sin normala livsföring tillbringar dygnsvilan minst en gång i veckan eller i samma omfattning men med annan förläggning i tiden.

Undantag från bestämmelserna i första och andra styckena anges i 13–16 och 18–22 §§.

13 § Om en person under en bestämd tid av högst sex månader regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på en annan fastighet än den där han har sitt egentliga hemvist anses detta inte leda till ändrad bosättning.

Vistelse som föranleds enbart av uppdrag som riksdagsledamot eller av värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänsteplikt anses inte leda till ändrad bosättning.

14 § En person, som under en bestämd tid tillbringar sin dygnsvila på en annan fastighet inom landet än den där hans familj är bosatt, skall folkbokföras hos familjen så länge sammanlevnaden fortsätter.

15 § En elev under aderton år som har sitt egentliga hemvist tillsammans med föräldrar eller andra anhöriga anses bosatt där även om han till följd av skolgången regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på en annan fastighet.

Bestämmelserna i första stycket gäller även en äldre elev för vilken föräldrarna fortfarande har försörjningsplikt enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken.

16 § Den som inte regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på någon fastighet anses bosatt på den fastighet till vilken han med hänsyn till sina familje- och arbetsförhållanden och övriga omständigheter kan anses ha sin starkaste anknytning.

17 § Även om en person inte är bosatt på viss fastighet, anses han dock bosatt i viss församling, om det med tillämpning av församlingens område av bestämmelserna i 12–16 §§ om fastighet kan anses att han är bosatt inom området.

18 § Den som är utsänd för anställning på utländsk ort i svenska statens tjänst folkbokförs under denna tjänstgöring jämte medföljande make eller sambo samt barn under aderton år i den församling i vilken den utsände senast var eller hade bort vara folkbokförd. De folkbokförs då på den fastighet där den utsände förut var bokförd eller om ändrade förhållanden föranleder det, under rubrik på församlingen skrivna.

Skattemyndigheten kan också medge den utsände att med medföljande make eller sambo samt barn under aderton år folkbokföras på viss fastighet i församling där han eller maken äger eller innehar fast egendom eller innehar en bostad med bostadsrätt.

Vad som sägs om medföljande barn skall gälla även barn under aderton år eller äldre barn för vilka föräldrarna fortfarande har försörjningsplikt enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken som för sin skolgång vistas i utlandet på annan ort än den där den utsände är stationerad.

19 § Den som för vård eller tillsyn vistas i ett sådant servicehus för äldre människor som avses i 20 § socialtjänstlagen (1980:620) (kommunalt servicehus) i en annan församling än den, där han rätteligen var eller hade bort vara folkbokförd när han flyttade till servicehuset, får folkbokföras i sistnämnda församling. Han folkbokförs då på den fastighet där han förut var eller bort vara bokförd, eller under rubriken på församlingen skrivna eller, om särskilda skäl föreligger, på en annan fastighet.

Den som för vård eller tillsyn vistas i ett kommunalt servicehus och är folkbokförd i den församling där servicehuset ligger får folkbokföras på en annan fastighet i församlingen om det föreligger särskilda skäl.

Bestämmelserna i första och andra styckena skall även tillämpas på den som vistas i en särskild boendeform för äldre som drivs av annan än kommun om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till vård kan anses motsvara vistelse i ett kommunalt servicehus.

20 § Dygnsvila som en person tillbringar på en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare, skall inte beaktas vid bedömningen av hans bosättning.

Den som är intagen för långtidssjukvård i en annan församling än den där han är folkbokförd får dock folkbokföras där han vistas om han inte längre har en bostad i den församling där han är folkbokförd.

21 § Skattemyndigheten får efter ansökan medge att den som på grund av förföljelse eller ett allvarligt hot flyttat från sin tidigare bostad tillsammans med medflyttande familj får behålla sin tidigare folkbokföring så länge hotet kvarstår.

22 § Den som inte är bosatt på någon fastighet i den församling där han skall folkbokföras bokförs under rubriken *p å f ö r s a m l i n g e n s s k r i v n a* om annat inte följer av 18 eller 19 §. Den som saknar känt hemvist bokförs under rubrik *u t a n k ä n t h e m v i s t*. Den som

enligt uppgift i sjömansregistret tjänstgjort till sjöss under det innevarande eller närmast föregående kalenderåret får dock inte bokföras under rubrik utan känt hemvist.

Skattemyndigheten får pröva om en person som saknar bestämt hemvist i församlingen i stället för att bokföras enligt första stycket kan behålla sin tidigare folkbokföring.

Avregistrering från folkbokföringen

23 § Den som avlider eller dödförklaras skall avregistreras från folkbokföringen.

Den som kan antas komma att tillbringa dygnsvilan utom landet under de närmast följande sex månaderna skall avregistreras från folkbokföringen som utflyttad om inte annat följer av 18 §. Den som kan antas komma att tillbringa dygnsvilan regelmässigt under de närmast följande sex månaderna både inom och utom landet skall avregistreras om han utom landet sammanlever med sin familj, har anställning där eller med hänsyn till övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist utom landet.

Den som oavbrutet under två år i följd varit folkbokförd under rubriken **u t a n k ä n t h e m v i s t** avregistreras från folkbokföringen som obefintlig.

Den som flyttat till ett annat nordiskt land får avregistreras från folkbokföringen endast med stöd av ett internordiskt flyttningsbevis.

Anmälningar m.m.

24 § Anmälan enligt denna lag skall göras skriftligen, om inte annat anges.

Skattemyndigheten får begära att anmälan eller uppgift skall lämnas vid personlig inställelse.

För barn under 18 år skall anmälan enligt 27 eller 28 § göras av barnets vårdnadshavare. Barn som har fyllt 16 år har dock rätt att själv göra sådan anmälan.

25 § Ett barns födelse skall anmälas till en skattemyndighet eller en allmän försäkringskassa om barnet föds inom landet eller utom landet av en kvinna som är folkbokförd här med stöd av bestämmelserna i 18 §.

Föds barnet på ett sjukhus eller enskilt sjukhem gör inrättningen anmälan. Biträder barnmorska vid födelsen i annat fall, gör hon födelseanmälan. Anmälan skall ske ofördröjligen.

I andra fall skall barnets vårdnadshavare göra anmälan enligt första stycket inom en månad från födelsen.

Med barn avses nyfödd, som efter födelsen andats eller visat annat livstec-ken, samt dödfödd som avlidit efter utgången av tjugooåttonde havandeskapsveckan.

26 § Bestämmelser om anmälan om dödsfall samt om dödsbevis och intyg om dödsorsak finns i begravningslagen (0000:000).

27 § Den som får en ny bostads- eller postadress skall inom en vecka från adressändringen anmäla adressen till en skattemyndighet, en allmän försäkringskassa eller ett postkontor.

Första stycket gäller inte ny postadress för kortare tid än tre månader, inte heller om bostads- eller postadressens benämning ändras genom beslut av en myndighet.

Den som flyttat in från utlandet eller är registrerad i obefintligregister och skall folkbokföras gör anmälan enligt första stycket till en skattemyndighet eller en allmän försäkringskassa.

28 § Den som är folkbokförd och avser att vistas utomlands under sådan tid och sådana förhållanden att han enligt bestämmelsen i 23 § andra stycket skall avregistreras från folkbokföringen skall anmäla detta till en skattemyndighet eller en allmän försäkringskassa. Anmälan skall göras senast en vecka före utresan och skall innehålla uppgift om utresedagen. Om utresan ställs in eller skjuts upp skall detta anmälas senast den tidigare uppgivna utresedagen.

29 § Anmälan enligt 27 § skall innehålla:

1. namn, personnummer och civilstånd,
2. datum för ändring av bostads- eller postadress,
3. tidigare folkbokföringsort,
4. tidigare bostads- och postadress,
5. ny bostads- och postadress samt dess beräknade giltighetstid,
6. namn, personnummer och civilstånd för make eller sambo och barn under 18 år som samtidigt ändrar till den nya bostads- eller postadressen eller som tidigare innehar denna adress,
7. registerbeteckning för den fastighet som den nya bostadsadressen avser,
8. uppgift om vem som upplåtit den fastighet eller bostadslägenhet som den nya bostadsadressen avser.

Uppgift om bostads- eller postadress enligt första stycket 5 som avser en lägenhet i flerfamiljshus bör innehålla den beteckning för lägenheten som fastighetsägaren använder.

För den som flyttar in från utlandet skall anmälan dessutom innehålla uppgift om inflyttningsdag till Sverige, avsikten med vistelsen här och dess beräknade varaktighet samt därutöver de uppgifter som skall föras in i folkbokföringsregistret enligt lagen (0000:00) om folkbokföringsregister.

30 § Anmälan enligt 28 § skall innehålla:

1. namn och personnummer,
2. bostads- och postadress i Sverige,
3. datum för utresan,
4. bostads- och postadress i utlandet samt uppgift om bostadstyp,
5. avsikten med vistelsen och dess beräknade varaktighet,
6. arbetsgivare under vistelsen i utlandet,

7. fastighet eller bostad i Sverige som efter utresan fortfarande ägs eller förhyrs.

31 § Om det kan antas att en person är skyldig att göra anmälan enligt denna lag får skattemyndigheten anmana honom att göra en sådan anmälan eller lämna de uppgifter som behövs för bedömningen av hans folkbokföring. I anmaningen skall anges vilka uppgifter som skall lämnas. Sådana uppgifter skall lämnas skriftligt om inte annat har angetts i anmaningen.

Har ett barns vårdnadshavare försummat att inom föreskriven tid enligt 30 § namnlagen (1982:670) anmäla barnets förnamn får skattemyndigheten anmana barnets vårdnadshavare att inom viss tid fullgöra denna skyldighet.

32 § En fastighetsägare eller innehavare av bostadslägenhet, som upplåter bostad åt annan, skall på förfrågan av skattemyndigheten uppge till vem han upplåter bostad och om denne med hans medgivande upplåter bostaden åt annan samt vilka personer som enligt hans kännedom bor i fastigheten respektive lägenheten. För en person som bor i flerfamiljshus skall uppgift även lämnas om den beteckning som fastighetsägaren använder för bostadslägenheten.

Beslut om folkbokföring m.m.

33 § Skattemyndigheten beslutar efter anmälan eller när annat skäl föreligger om en persons folkbokföring inom myndighetens område både vad gäller registrering och avregistrering av uppgifter som avser en person som är eller senast varit folkbokförd inom området. Vid flyttning mellan två län beslutar skattemyndigheten i inflyttningslänet.

Identitetsbyte

34 § Om det föreligger synnerliga skäl får rikspolisstyrelsen efter ansökan medge att en person som är utsatt för ett allvarligt hot får byta personnummer och i övrigt registreras i folkbokföringen med fingerade personuppgifter (identitetsbyte) så länge hotet kvarstår.

Identitetsbyte får även medges en hotad persons sammanboende familjemedlemmar.

Överklagande

35 § Ett beslut av skattemyndigheten i folkbokföringsärendet överklagas hos länsrätten.

Ett beslut om folkbokföringsort, folkbokföringsfastighet, folkbokföring under viss rubrik eller avregistrering från folkbokföringen får överklagas av den vars folkbokföring och den kommun som berörs av beslutet, samt av riksskatteverket. Riksskatteverket och kommuner får överklaga senast inom tre veckor från den dag då det överklagade beslutet meddelades.

Ett beslut av rikspolisstyrelsen enligt 34 § överklagas genom besvär hos

Svea hovrätt.

Ett annat beslut som avser registrering i folkbokföringsregistret får överklagas av den som berörs av beslutet. Ett sådant beslut får överklagas utan begränsning till viss tid.

Ansvarsbestämmelser m.m.

36 § Den som inte kommer in med en anmälan enligt 27 eller 28 § eller en uppgift enligt 32 § senast vid den tidpunkt då sådan skulle ha lämnats påförs en särskild avgift (förseningsavgift). Förseningsavgiften är 500 kronor.

Förseningsavgift får efterges om underlåtenheten kan antas ha sådant samband med den anmälnings- eller uppgiftsskyldiges ålder, sjukdom, bristande erfarenhet eller därmed jämförligt förhållande att den kan anses ursäktlig eller om underlåtenheten är att anse som ringa.

37 § Förseningsavgift påförs inte den som gemensamt med make ändrat bostads- eller postadress eller flyttat till utlandet om ändringen framgår av den andre makens anmälan enligt 27 eller 28 §.

Förseningsavgift påförs inte heller ett barns vårdnadshavare om den andre vårdnadshavaren gjort anmälan enligt 27 eller 28 § för barnet.

38 § Frågor om förseningsavgift prövas av skattemyndigheten.

39 § Beslut om påförande av förseningsavgift överklagas hos länsrätten. Överklagandet skall ha kommit in till skattemyndigheten senast två månader efter det den anmälnings- eller uppgiftsskyldige fått del av beslutet.

40 § Ett beslut eller en dom att påföra någon förseningsavgift får verkställas genast, om inte annat förordnas.

Verkställighet enligt utsökningsbalken får ske.

Om uppbörd och indrivning av förseningsavgift gäller uppbördslagen (1953:272) i tillämpliga delar. Införsel enligt 15 kap. utsökningsbalken får ske vid indrivning av förseningsavgift.

41 § Vite kan av skattemyndigheten föreläggas den som inte efterkommer en anmaning enligt 31 § eller den fastighetsägare som underlåter att lämna uppgift enligt 32 §.

Vite får inte fastställas till lägre belopp än 500 kronor.

Ett beslut att förelägga vite får inte överklagas annat än i samband med att vitet döms ut.

Frågor om utdömande av vite prövas av länsrätten.

I övrigt gäller bestämmelserna i lagen (1985:205) om viten.

42 § Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift vid fullgörandet av sin anmälnings- eller uppgiftsskyldighet enligt 27, 28 eller 31 §

första stycket döms till böter.

I ringa fall döms inte till ansvar enligt första stycket.

Övriga bestämmelser

43 § Föreståndaren för en inrättning som avses i 19 och 20 §§ är skyldig att på begäran av en skattemyndighet lämna de uppgifter som fordras för folkbokföring enligt dessa paragrafer.

44 § Om det föreligger synnerliga skäl kan regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, efter ansökan förordna att en person skall folkbokföras med avvikelse från denna lag.

45 § Närmare föreskrifter för tillämpning av denna lag meddelas av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal

Härigenom föreskrivs att i 55 § lagen (1927:77) om försäkringsavtal ordet "mantalsskrivet" skall bytas ut mot "folkbokfört".

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

3 Förslag till Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Härigenom föreskrivs att 60, 66 §§ och punkt 1 av anvisningarna till 66 § kommunalskattelagen (1928:370) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*60 §¹

Innefattar hemortskommunen flera församlingar sker beskattningen i den församling där den skattskyldige med tillämpning av reglerna om hemortskommun anses ha sin hemort.

Den som den 1 november året näst före taxeringsåret är medlem av en icke-territoriell församling anses ha denna församling som hemort i stället för den territoriella församling där han skall vara folkbokförd om den sistnämnda ligger inom den icke-territoriella församlingens upptagningsområde.

66 §²

Med hemortskommun förstås i denna lag den kommun, där den skattskyldige författningsenligt skall vara *mantalsskriven* för året näst före taxeringsåret.

För den, som varit under ett beskattningsår eller del därav bosatt här i riket utan att *mantalsskrivnings-skyldig-het* i någon kommun *beträffande honom förelegat* för året näst före taxeringsåret, skall såsom hemortskommun anses den kommun, där han först varit bosatt under det år, som närmast föregått taxeringsåret.

För den som på grund av väsentlig anknytning, som avses i punkt 1 andra stycket av anvisningarna till 53 §, skall anses som bosatt här i riket skall såsom hemortskommun anses den kommun till vilken anknytningen varit starkare under året före taxeringsåret.

För dödsbo efter den som vid dödsfallet varit bosatt här i riket, skall såsom hemortskommun anses den avlidens hemortskommun.

Med hemortskommun förstås i denna lag den kommun, där den skattskyldige författningsenligt skall vara *folkbokförd* den 1 november året före året näst före taxeringsåret.

För den, som varit under ett beskattningsår eller del därav bosatt här i riket utan att *han bort folkbokföras* i någon kommun *den 1 november året före* året näst före taxeringsåret, skall såsom hemortskommun anses den kommun, där han först varit bosatt under det år, som närmast föregått taxeringsåret.

¹ Senaste lydelse 1986:473.

² Senaste lydelse 1986:1113.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Anvisningar
till 66 §

1.³ Av bestämmelserna i denna paragraf, jämförda med föreskrifterna i 68 §, framgår, att för den som under ett beskattningsår eller del därav stadigvarande vistats här i riket utan att *mantalsskrivningsskyldighet* i någon kommun *beträffande honom förelegat* för året näst före taxeringsåret, skall såsom hemortskommun anses den kommun, där han under det år, som närmast föregått taxeringsåret, först vistats, utan att vistelsen varit allenast tillfällig.

1. Av bestämmelserna i denna paragraf, jämförda med föreskrifterna i 68 §, framgår, att för den som under ett beskattningsår eller del därav stadigvarande vistats här i riket utan att *han bort vara folkbokförd* i någon kommun *den 1 november året före* året näst före taxeringsåret, skall såsom hemortskommun anses den kommun, där han under det år, som närmast föregått taxeringsåret, först vistats, utan att vistelsen varit allenast tillfällig.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991 och tillämpas första gången vid 1992 års taxering.

³ Senaste lydelse 1986:473.

4 Förslag till Lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

Härigenom föreskrivs att i 44 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt¹ ordet "mantalsskriven" skall bytas ut mot "folkbokförd".

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹ Senaste lydelse 1986:1306.

5 Förslag till Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken¹ dels att i 4 kap. 6 § ordet "kyrkobokförd" skall bytas ut mot "folkbokförd",

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

dels att 10 kap. 1 § skall ha följande lydelse.

10 kap.

1 §²

Laga domstol i tvistemål i allmänhet är rätten i den ort, där svaranden har sitt hemvist.

Är svaranden *mantalsskriven å ort inom riket, anses den orten som hans hemvist.*

Är svaranden *folkbokförd i Sverige anses som hans hemvist den ort där han var folkbokförd den 1 november föregående år.*

För bolag, förening eller annat samfund, stiftelse eller annan sådan inrättning gälle som hemvist den ort, där styrelsen har sitt säte eller, om säte för styrelsen ej är bestämt eller styrelse ej finnes, där förvaltningen föres. Lag samma vare i fråga om kommun eller annan sådan menighet.

Dödsbo sökes vid den rätt, där den döde skolat svara.

Den som icke äger känt hemvist vare sig inom eller utom riket sökes där han uppehåller sig. Är han svensk medborgare och uppehåller han sig utom riket eller är hans uppehållsort okänd, sökes han inom riket senast haft hemvist eller uppehållit sig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹ Senaste lydelse av 4 kap. 6 § 1988:1328.

² Senaste lydelse 1947:616.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrivs att i 1 § lagen (1947:529) om barnbidrag ordet "mantalsskriven" skall bytas ut mot "folkbokförd".

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

7 Förslag till Lag om ändring i uppbördslagen (1953:272)

Härigenom föreskrivs att 78 § 1 mom. uppbördslagen (1953:272)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

78 §²

1 mom. Arbetsgivare, som enligt lag är skyldig föra handelsböcker, skall ha sin bokföring så ordnad att därav framgår arbetstagares namn, lönebelopp och skatteavdrags belopp. Om skattsedel eller skattekort har företetts för arbetsgivaren skall också framgå arbetstagares födelsetid och *och mantalsskrivningsadress* samt nummer på för honom utfärdad skattsedel.

1 mom. Arbetsgivare, som enligt lag är skyldig föra handelsböcker, skall ha sin bokföring så ordnad att därav framgår arbetstagares namn, lönebelopp och skatteavdragsbelopp. Om skattsedel eller skattekort har företetts för arbetsgivaren skall också framgå arbetstagares födelsetid samt nummer på för honom utfärdad skattsedel.

Också annan arbetsgivare än i första stycket sägs, som har att verkställa skatteavdrag på arbetstagares lön, är skyldig att i enahanda omfattning föra anteckningar i hänseenden som har sagts nyss.

För kontroll av att bestämmelserna om skatteavdrag har följts får revision verkställas hos sådan arbetsgivare, som avses i första och andra styckena. Beslut om revision meddelas av riksskatteverket eller skattemyndighet. I övrigt gäller i fråga om revision i tillämpliga delar bestämmelserna i 3 kap. 8–14 §§ taxeringslagen (1990:00).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹ Lagen omtryckt 1972:75.

² Lydelse enligt prop. 1989/90:74.

8 Förslag till Lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (1958:295)¹ om sjömansskatt skall ha följande lydelse.

¹ Lagen omtryckt 1970:934.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*19 §²

Redare, som enligt lag är skyldig att föra handelsböcker, skall *hava* sin bokföring så ordnad, att därav framgår sjömans namn, födelsetid *och mantalskrivningsadress*, lönebelopp och skatteavdrags belopp samt, därest sjömannen uppvisat debetsedel å preliminär skatt, numret å denna debetsedel.

Redare, som enligt lag är skyldig att föra handelsböcker, skall *ha* sin bokföring så ordnad, att därav framgår sjömans namn, födelsetid, lönebelopp och skatteavdrags belopp samt, därest sjömannen uppvisat debetsedel *på* preliminär skatt, numret *på* denna debetsedel.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

² Senaste lydelse 1986:1293.

9 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

För här i riket bosatt eller mantals-skriven försäkrad skall pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring *bestämmas* av skattemyndigheten i det län den försäkrade taxerats till statlig inkomstskatt eller skulle ha taxerats till sådan skatt, om han varit bosatt i riket

Pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring *bestäms* av skattemyndigheten i det län den försäkrade taxerats till statlig inkomstskatt eller skulle ha taxerats till sådan skatt, om han varit bosatt i riket eller inte haft att erlägga sjömansskatt.

¹ Senaste lydelse enligt prop. 1989/90:74.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

eller inte haft att erlägga sjömansskatt.

Pensionsgrundande inkomst för sjöman, som inte är bosatt *eller mantalsskriven* i riket, skall bestämmas av skattemyndigheten i Göteborgs och Bohus län.

För annan försäkrad än som i första eller andra stycket sägs skall den pensionsgrundande inkomsten bestämmas av skattemyndigheten i Stockholms län.

Pensionsgrundande inkomst för sjöman, som inte är bosatt i riket, skall bestämmas av skattemyndigheten i Göteborgs och Bohus län.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

10 Förslag till Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 och 5 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 kap.

4 §

Från och med den månad varunder försäkrad uppnår sexton års ålder skall han, därest han är bosatt i riket, vara inskriven hos allmän försäkringskassa.

Försäkrad skall vara inskriven hos den kassa, inom vars verksamhetsområde han *är mantalsskriven*. Är den försäkrade *ej mantalsskriven i riket*, skall han vara inskriven hos den kassa, inom vars verksamhetsområde han är bosatt vid årets ingång, eller, om han bosätter sig i riket senare under året, hos den kas-

Försäkrad skall vara inskriven hos den kassa, inom vars verksamhetsområde han *var folkbokförd den 1 november föregående år*. Var den försäkrade *inte folkbokförd i Sverige den 1 november föregående år*, skall han vara inskriven hos den kassa, inom vars verksamhetsområde han är bosatt vid årets ingång, eller, om han

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

Nuvarande lydelse

sa, inom vars verksamhetsområde
bosättningen äger rum.

Föreslagen lydelse

bosätter sig i riket senare under året,
hos den kassa, inom vars verksam-
hetsområde bosättningen äger rum.

5 §

Allmän försäkringskassa skall inskriva försäkrad, så snart kassan erhållit kännedom om att han skall vara inskriven hos kassan. Inskrivning gäller från den tidpunkt, då sådant förhållande inträtt att den försäkrade skall vara inskriven, dock tidigast från och med tredje månaden före den, då han inskrives.

Skall försäkrad, som *ej är mantals-*
skriven i riket, vara inskriven hos
försäkringskassa enligt vad i 4 § sägs,
åligg det honom att inom två vec-
kor från den tidpunkt då sådant för-
hållande inträtt att han skall vara
inskriven anmäla sig till den kassa,
hos vilken han skall inskrivas.

Skall försäkrad, som *inte var folk-*
bokförd i Sverige den 1 november
föregående år, vara inskriven hos
försäkringskassa enligt vad i 4 § sägs,
åligg det honom att inom två vec-
kor från den tidpunkt då sådant för-
hållande inträtt att han skall vara in-
skriven anmäla sig till den kassa, hos
vilken han skall inskrivas.

Så snart allmän försäkringskassa erhållit kännedom om att försäkrad ej längre skall vara inskriven hos kassan, skall kassan avföra honom från sitt register över inskrivna försäkrade med verkan från den tidpunkt, då sådant förhållande inträtt att inskrivningen skall upphöra.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

11 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg
och kommunalt bostadstillägg till folkpension

Härigenom föreskrivs att 2, 8 och 14 §§ lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension¹ skall ha följande lydelse.

¹ Lagen omtryckt 1976:1014.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Kommun skall utge kommunalt bostadstillägg till den som uppbär folkpension i form av ålderspension, förtidspension, omställningspension eller särskild efterlevandepension och *är mantalsskriven* inom kommunen eller till där *mantalsskriven* hustru som uppbär hustrutillägg. Kommunalt bostadstillägg skall också utges till den som *är mantalsskriven* inom kommunen och uppbär folkpension i form av änkepension med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Kommuner skall utge kommunalt bostadstillägg till den som uppbär folkpension i form av ålderspension, förtidspension, omställningspension eller särskild efterlevandepension och *som den 1 november föregående år var folkbokförd* inom kommunen eller till där *folkbokförd* hustru som uppbär hustrutillägg. Kommunalt bostadstillägg skall också utges till den som *den 1 november föregående år var folkbokförd* inom kommunen och uppbär folkpension i form av änkepension med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Kommunalt bostadstillägg utgår enligt de grunder kommunen bestämmer, dock lägst med belopp som beräknat per månad svarar mot den del av den månatliga bostadskostnad, som enligt föreskrifter som regeringen meddelar med stöd av 14 § andra stycket skall täckas av bostadstillägg för att statsbidrag skall lämnas. Avvikelse från vad i 4 och 5 §§ stadgas må dock icke äga rum, och för rätt till kommunalt bostadstillägg må ej fordras viss tids bosättning inom kommunen eller uppställas annat därmed jämförligt villkor. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riksförsäkringsverket beslutar om grunder för beräkning av bostadskostnaderna i ärende enligt denna lag. Regeringen äger meddela föreskrifter angående det högsta belopp som må utgå i kommunalt bostadstillägg för pensionsberättigad, som är bosatt i ålderdomshem eller därmed likställt hem.

Kommunen skall utan dröjsmål underrätta riksförsäkringsverket och den allmänna försäkringskassa, inom vars verksamhetsområde kommunen är belägen, om de beslut som fattas rörande kommunalt bostadstillägg.

8 §³

Den som åtnjuter hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg är skyldig att, om hans eller hans ma-

Den som åtnjuter hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg är skyldig att, om hans eller hans ma-

² Senaste lydelse 1988:883.

³ Senaste lydelse 1988:1268.

Nuvarande lydelse

kes ekonomiska förhållanden väsentligt förbättrats, utan oskäligt dröjsmål göra anmälan om detta till den allmänna försäkringskassa, inom vars verksamhetsområde han senast blivit mantalsskriven. Enahanda skyldighet åligger honom, om han åtnjuter kommunalt bostadstillägg och *mantalsskrivs* i annan kommun än förut, så ock om han ingår äktenskap eller om hans äktenskap upplöses genom makens död eller annorledes, är den som åtnjuter tillägget omyndig åvilar anmälningsskyldigheten förmyndaren. Om den som uppbär förmånen har en god man eller förvaltare enligt föräldrabalken, har denne motsvarande skyldighet att göra anmälan, om det kan anses ingå i uppdraget. Uppbärs förmånen av myndighet eller av annan person än den pensionsberättigade eller dennes förmyndare, gode man eller förvaltare, är även sådan myndighet eller person anmälningsskyldig.

Föreslagen lydelse

kes ekonomiska förhållanden väsentligt förbättrats, utan oskäligt dröjsmål göra anmälan om detta till den allmänna *försäkringskassan*. Enahanda skyldighet åligger honom, om han åtnjuter kommunalt bostadstillägg och *folkbokförs* i annan kommun än förut, så ock om han ingår äktenskap eller om hans äktenskap upplöses genom makens död eller annorledes. är den som åtnjuter tillägget omyndig åvilar anmälningsskyldigheten förmyndaren. Om den som uppbär förmånen har en god man eller förvaltare enligt föräldrabalken, har denne motsvarande skyldighet att göra anmälan, om det kan anses ingå i uppdraget. Uppbärs förmånen av myndighet eller av annan person än den pensionsberättigade eller dennes förmyndare, gode man eller förvaltare, är även sådan myndighet eller person anmälningsskyldig.

14 §

Kommunala bostadstillägg skall bekostas av den kommun där den pensionsberättigade *är mantalsskriven*.

Kommunala bostadstillägg skall bekostas av den kommun där den pensionsberättigade *var folkbokförd den 1 november föregående år*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

12 Förslag till Lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)

Härigenom föreskrivs att 9 a § rättshjälpslagen (1972:429)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 a §²

Den som har beviljats allmän rätts-
hjälp är i målet eller ärendet befriad
från expeditionsavgifter enligt förord-
ningen (1987:452) om avgifter vid de
allmänna domstolarna och för av-
gifter enligt expeditionskungörelsens
(1964:618) avgiftslista, avdelning I
samt avdelning II under rubriken
Utsökning m.m. *Detsamma gäller i
fråga om avgift för mantalsskrivnings-
bevis.*

Den som har beviljats allmän rätts-
hjälp är i målet eller ärendet befriad
från expeditionsavgifter enligt förord-
ningen (1987:452) om avgifter vid de
allmänna domstolarna och för av-
gifter enligt expeditionskungörelsens
(1964:618) avgiftslista, avdelning I
samt avdelning II under rubriken
Utsökning m.m.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹ Lagen omtryckt 1983:487.

² Senaste lydelse 1988:213.

13 Förslag till Lag om ändring i vallagen (1972:620)

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (1972:620)¹
*dels att i 4 kap. 14 §, 7 kap. 3 § samt 9 kap. 3 § ordet "kyrkobokförd" skall
bytas ut mot "folkbokförd",*
*dels att 2 kap. 3 §, 4 kap. 2 och 11 §§ samt 5 kap. 3 § skall ha följande
lydelse.*

¹ Lagen omtryckt 1987:1334.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 kap.

3 §²

Vid tillämpning av 2 § beräknas antalet röstberättigade på grundval av *stommarna till mantalslängderna för året*. Vid beräkningen anses som röstberättigad varje svensk medborgare som fyllt eller senare under kalenderåret fyller arton år.

Vid tillämpning av 2 § beräknas antalet röstberättigade på grundval av *uppgifterna i skattemyndigheternas lokala folkbokföringsregister den 1 november föregående år*. Vid beräkningen anses som röstberättigad varje svensk medborgare som fyllt eller senare under kalenderåret fyller arton år.

4 kap.

2 §³

I allmän röstlängd tas upp svensk medborgare som den 1 juni enligt *länsskattemyndighetens personband* är *kyrkobokförd* i valdistriktet och som har fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sjutton år. Om en beslutad ändring i den kommunala indelningen skall träda i kraft vid följande årsskifte, tas i längden upp den som skall vara *kyrkobokförd* i distriktet enligt den nya indelningen.

Under de förutsättningar som i första stycket anges för svenska medborgare tas i röstlängden upp även de utlänningar som enligt *länsskattemyndighetens personband* har varit *kyrkobokförda* i riket den 1 november de tre åren närmast före valåret.

För den som ej fyllt arton år den 1 september det år röstlängden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

För utlänningar antecknas att rösträtt ej föreligger vid val till riksdagen.

I allmän röstlängd tas upp svensk medborgare som den 1 juni enligt *skattemyndighetens lokala folkbokföringsregister* är *folkbokförd* i valdistriktet och som har fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sjutton år. Om en beslutad ändring i den kommunala indelningen skall träda i kraft vid följande årsskifte, tas i längden upp den som skall vara *folkbokförd* i distriktet enligt den nya indelningen.

Under de förutsättningar som i första stycket anges för svenska medborgare tas i röstlängden upp även de utlänningar som enligt *skattemyndighetens lokala folkbokföringsregister* har varit *folkbokförda* i riket den 1 november de tre åren närmast före valåret.

² Senaste lydelse 1988:1252.

³ Senaste lydelse 1988:1252.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §⁴

Svensk medborgare som ej är bosatt i riket har rösträtt vid val till riksdagen, om han varit *kyrkobokförd* här någon gång och har uppnått arton års ålder senast på valdagen.

Svensk medborgare skall anses bosatt utom riket, om han enligt *länsskattemyndighetens personband* ej är *kyrkobokförd* här.

Svensk medborgare som ej är bosatt i riket har rösträtt vid val till riksdagen, om han varit *folkbokförd* här någon gång och har uppnått arton års ålder senast på valdagen.

Svensk medborgare skall anses bosatt utom riket, om han enligt *skattemyndighetens lokala folkbokföringsregister* inte är *folkbokförd* här.

5 kap.

3 §⁵

Partibeteckning får registreras, om

1. partibeteckningen består av eller innehåller ord,
2. partiet icke utgör underavdelning av politisk sammanslutning,
3. ansökan biträdes, vid registrering för val till riksdagen av minst 1 500 röstberättigade medlemmar i hela riket och vid registrering för val av landstingsledamöter och för val av kommunfullmäktige av minst 100 respektive minst 50 röstberättigade medlemmar i den landstingskommun eller kommun för vilken registrering söks,

4. partibeteckningen kan antas ej leda till förväxling med beteckning som redan är registrerad eller som, med anledning av tidigare gjord ansökan, kan komma att registreras med giltighet för det valet eller för annat val för vilket den nya registreringen enligt 4 § första stycket kommer att gälla,

5. partibeteckningen kan antas ej leda till förväxling med beteckning som för högst fem år sedan har avförts ur registret efter namnbyte och vars registrering hade sådan giltighet som avses i punkt 4.

I fråga om parti som är representerat i riksdagen gäller inte första stycket 3.

De medlemmar som enligt första stycket 3 biträder en ansökan skall lämna egenhändigt undertecknade förklaringar om detta och därvid uppge personnummer och *kyrkobokföringsort*.

De medlemmar som enligt första stycket 3 biträder en ansökan skall lämna egenhändigt undertecknade förklaringar om detta och därvid uppge personnummer och *folkbokföringsort*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

⁴ Senaste lydelse 1988:1252.

⁵ Senaste lydelse 1981:525.

14 Förslag till Lag om ändring i familjebidragslagen (1978:520)

Härigenom föreskrivs i fråga om familjebidragslagen (1978:520)
dels att i 27 § ordet "kyrkobokförd" skall bytas ut mot "folkbokförd",
dels att i 35 § ordet "mantalsskriven" skall bytas ut mot "folkbokförd".

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

15 Förslag till Lag om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152)

Härigenom föreskrivs att i 7 kap. 10 §¹ fastighetstaxeringslagen (1979:1152)
ordet "mantalsskriven" skall bytas ut mot "folkbokförd".

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹ Senaste lydelse 1988:1283.

16 Förslag till Lag om ändring i skatteregisterlagen (1980:343)

Härigenom föreskrivs att 5 § skatteregisterlagen (1980:343)¹ skall ha
följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §²

För fysisk person som är *kyrkobokförd* i riket skall i det centrala skatteregistret anges

För fysisk person som är *folkbokförd* i riket skall i det centrala skatteregistret anges

¹ Lagen omtryckt 1983:143.

² Senaste lydelse 1986:1301.

Nuvarande lydelse

1. personnummer, namn, adress, civilstånd, datum för civilståndsändring, *kyrkobokförings- och mantals-skrivningsförhållanden*,

2. registrering enligt lagen (1968:430) om mervärdeskatt, särskilt registrerings- och redovisningsnummer, organisationsnummer och firma,

3. förhållanden som enligt lag eller förordning skall antecknas i skattelängd,

4. registrering i sjömansregistret, tillhörighet till icke territoriell församling, tillhörighet till svenska kyrkan,

5. nationalitet, personnummer för hos personen *kyrkobokförda* barn under 18 år, antal hemmavarande barn som inte har uppnått 16 eller 18 års ålder, personnummer för make och, om samtaxering sker med annan person, personnummer för denne,

6. slag av pensionsförmån som personen är berättigad till enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, i den mån det behövs för att debitera socialförsäkringsavgift,

7. slag av preliminär skatt som personen skall betala.

För person som inte har uppnått 18 års ålder skall också anges personnummer för den hos vilken personen är *kyrkobokförd*.

För person som inte har uppnått 15 års ålder skall införas endast uppgift om personnummer, namn och adress samt personnummer för den hos vilken personen är *kyrkobokförd*, om inte ytterligare uppgift som avses i första stycket behövs för beskattning.

För person som ej är *kyrkobokförd* här i riket skall uppgifter enligt första, andra eller tredje stycket införas

Föreslagen lydelse

1. personnummer, namn, adress, civilstånd, datum för civilståndsändring och *folkbokföringsförhållanden*,

2. registrering enligt lagen (1968:430) om mervärdeskatt, särskilt registrerings- och redovisningsnummer, organisationsnummer och firma,

3. förhållanden som enligt lag eller förordning skall antecknas i skattelängd,

4. registrering i sjömansregistret, tillhörighet till icke territoriell församling, tillhörighet till svenska kyrkan,

5. nationalitet, personnummer för hos personen *folkbokförda* barn under 18 år, antal hemmavarande barn som inte har uppnått 16 eller 18 års ålder, personnummer för make och, om samtaxering sker med annan person, personnummer för denne,

6. slag av pensionsförmån som personen är berättigad till enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, i den mån det behövs för att debitera socialförsäkringsavgift,

7. slag av preliminär skatt som personen skall betala.

För person som inte har uppnått 18 års ålder skall också anges personnummer för den hos vilken personen är *folkbokförd*.

För person som inte har uppnått 15 års ålder skall införas endast uppgift om personnummer, namn och adress samt personnummer för den hos vilken personen är *folkbokförd*, om inte ytterligare uppgift som avses i första stycket behövs för beskattning.

För person som ej är *folkbokförd* här i riket skall uppgifter enligt första, andra eller tredje stycket införas

Nuvarande lydelse

i den mån det behövs för beskattning här i riket.

Föreslagen lydelse

i den mån det behövs för beskattning här i riket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

17 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983:1055) om nedsättning av socialavgifter och allmän löneavgift i Norrbottens län

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1983:1055) om nedsättning av socialavgifter och allmän löneavgift i Norrbottens län skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 §

För en försäkrad med sådan verksamhet som avses i 1 § skall den procentsats efter vilken egenavgifter sammanlagt utgår rättas ned med tio procentenheter, om den *försäkrade* för inkomståret är *mantalsskriven* inom Norrbottens län.

För en försäkrad med sådan verksamhet som avses i 1 § skall den procentsats efter vilken egenavgifter sammanlagt utgår rättas ned med tio procentenheter, om den *försäkrades hemortskommun enligt 66 § kommunalskattelagen (1928:370)* för inkomståret är *belägen* inom Norrbottens län.

Etablerar den försäkrade verksamhet i Norrbottens län, har han dessutom rätt att efter ansökan få ett bidrag till kostnaden för egenavgifterna. Bidrag lämnas med 10 000 kronor för helårsarbetare och för vart och ett av de tre första kalenderåren.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

18 Förslag till Lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag

Härigenom föreskrivs att i 5 § lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag ordet "mantalsskriven" skall bytas ut mot "folkbokförd".

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

19 Förslag till Lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor

Härigenom föreskrivs att lagen¹ (1987:813) om homosexuella sambor skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Om två personer bor tillsammans i ett homosexuellt förhållande, skall vad som gäller i fråga om sambor enligt följande lagar och bestämmelser tillämpas även på de homosexuella samborna:

1. lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem,	
2. ärvdabalken,	
3. jordabalken,	
4. 10 kap. 9 § rättegångsbalken,	
5. 4 kap. 19 § första stycket utskökningsbalken,	
6. 19 § första stycket, 35 § punkt 8 andra stycket av anvisningarna till 32 § samt punkt 2 a sjunde stycket av anvisningarna till 36 § kommunalskattelagen (1928:370),	
7. lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,	
8. 6 § lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden,	
9. bostadsrättslagen (1972:429),	
10. 9 § rättshjälpslagen (1972:429),	10. 9 § rättshjälpslagen (1972:429),
<i>samt</i>	11. lagen (1981:131) om kallelse på
11. lagen (1981:131) om kallelse på	okända borgenärer, <i>samt</i>
okända borgenärer.	12. folkbokföringslagen (1900:000)
- Förutsätter dessa lagar eller bestämmelser att samborna skall vara ogifta, gäller det också de homosexuella samborna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

¹ Senaste lydelse 1988:152.

20 Förslag till Lag om ändring i församlingslagen (1988:188)

Härigenom föreskrivs i fråga om församlingslagen (1988:188)¹
dels att i 6 kap. 12 och 19 §§, 9 kap. 4 §, 11 kap. 1 § och 13 kap. 3 §
ordet "kyrkobokförd" skall bytas ut mot "folkbokförd",
dels att 2 kap. 4 § och 12 kap. 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 §

Rösträtt vid val av kyrkofullmäktige har den som är *kyrkobokförd* i församlingen, är medlem av svenska kyrkan och som är myndig på valdagen. Den som inte är svensk medborgare har rösträtt endast om han har varit *kyrkobokförd* i riket den 1 november de tre åren närmast före valåret. Varje röstberättigad har en röst.

Den som är *kyrkobokförd* i en icke-territoriell församling har inte rösträtt vid val av ledamöter och suppleanter i annan församling.

Frågan om rösträtt enligt första, andra och tredje styckena föreligger avgörs på grundval av en före valet upprättad röstlängd.

12 kap.

1 §

Bestämmelser om skyldighet att erlagga församlingsskatt finns i kommunalskattelagen (1928:370).

¹ Senaste lydelse av 6 kap. 12 § 1989:985.

Nuvarande lydelse

Den som är *kyrkobokförd* i en icke-territoriell församling är inte skyldig att erlägga församlingsskatt till den territoriella församling där han är *mantalsskriven*.

Särskilda bestämmelser om skattskyldighet finns i lagen (1951:691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som inte tillhör svenska kyrkan.

Föreslagen lydelse

Den som är *skattskyldig till* en icke-territoriell församling är inte skyldig att erlägga församlingsskatt till den territoriella församling där han är *folkbokförd*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

1 Utredningens arbete

Den översyn av bosättningsreglerna som vi nu redovisar har inletts med en enkät till ett antal myndigheter som är viktiga användare av uppgifterna i folkbokföringen om bosättning. Vidare har uppgifter om hur folkbokföringen är ordnad i EGs medlemsländer hämtats in via utrikesdepartementet. I en ytterligare enkät har ett antal myndigheter ombetts lämna uppgifter om konsekvenserna för sin verksamhet av personnummerändringar m.m.

Vårt förslag till ny folkbokföringslag har utformats med utgångspunkt i att den skall träda i kraft samtidigt med att skattemyndigheterna övertar ansvaret för den lokala folkbokföringen. Vårt arbete har därför bedrivits med hänsynstagande till de överväganden och förslag beträffande myndighetsstruktur och terminologi som har förekommit inom organisationskommittén för folkbokföringen (Fi 1988:02).

Vi har i en särskild promemoria till finansdepartementet redovisat vissa överväganden om gränsen mellan foster och barn i folkbokföringen.

2 Mantalsskrivningen

2.1 Direktiv

I direktiven till 1983 års folkbokföringskommitté (dir. 1983:28) sägs bl.a.

Kommittén bör vidare överväga om mantalsskrivning behövs som en särskild del av folkbokföringen. Mantalslängden har nu i princip endast två funktioner, nämligen att visa var en person skall beskattas och var han skall svara i civilmål. Det kan övervägas att knyta dessa funktioner till kyrkobokföringen en viss dag i stället för till mantalsskrivningen. För röstlängden accepteras i princip kyrkobokföringen den 1 juni det år då röstlängden upprättas. Hemvistsakkunniga ifrågasatte i sitt betänkande behovet av mantalsskrivning men ansåg att den t.v. borde bibehållas.

2.2 Historik

I fogdeordningen för Finland av år 1556 som kan sägas innehålla grunden till nuvarande mantalsskrivning, ålades fogdarna att låta uppskriva, huru mycket mantal vore i var by och gård, både mankön och kvinnkön, vart slag för sig och huru åldriga de voro. Sedan boskapsskatten år 1620 och mantalspenningarna år 1634 påbjudits förrättades årlig mantalsskrivning för uttagandet av dessa skatter.

Mantalsskrivningen verkställdes ursprungligen av prästerskapet men uppgiften överflyttades år 1652 på särskilt anställda mantalskommissarier. Mantalskommissarietjänsterna drogs in år 1779 och uppgiften att förrätta mantalsskrivningen uppdrogs i stället åt häradsskrivarna. Häradsskrivaren (numera den lokala skattemyndighetens chef) har sedan år 1779 förrättat mantalsskrivningen på landet. I städerna sköttes uppgiften i vissa fall av kommunala befattningshavare under 1800- och 1900-talet. Numera förrättas mantalsskrivningen för alla fögderier av den lokala skattemyndigheten.

2.3 Nuvarande ordning

2.3.1 Rätt mantalsskrivningsort

Enligt huvudregeln i 39 § folkbokföringslagen (1967:198) skall var och en mantalsskrivas på den fastighet och i den församling, där han rätteligen skall vara kyrkobokförd mantalsdagen (den 1 november).

I mantalsskrivningsorten (kommun och församling) mantalsskrivs personen på en fastighet (39 § första st. folkbokföringslagen) eller under någon av rubrikerna "på församlingen skriven" eller "utan känt hemvist" (39 § andra stycket folkbokföringslagen).

En icke-territoriell församling kan inte vara mantalsskrivningsort. Medlemmar i en sådan församling mantalsskrivs i den kommun och församling där

kyrkobokföringsfastigheten är belägen (39 § första stycket folkbokföringslagen).

2.3.2 Stomme till mantalslängd

Länsskattemyndigheten upprättar en stomme till mantalslängd för varje territoriell församling inom länet (40 § folkbokföringslagen). Stommarna upprättas i tre exemplar med hjälp av länsskattemyndighetens ADB-baserade folkbokföringsregister.

Vilka som skall tas med i stommen och hur dessa skall ordnas regleras i 62 § folkbokföringskungörelsen (1967:495). Stommen tar upp de personer som mantalsdagen var kyrkobokförda i församlingen. Den verkliga bosättningen mantalsdagen blir dock avgörande för den som ändrat kyrkobokföring under tiden den 2 – den 20 november.

De personer som är kyrkobokförda i en icke territoriell församling tas upp i stommen för den territoriella församling där kyrkobokföringsfastigheten är belägen.

Stommen upprättas i särskilda delar för varje församling med bostadsfastigheterna i ordning enligt fastighetsregistret (kameral ordning) inom församlingen och personerna under varje fastighet efter personnummer (den äldsta först) med sammanföring av familjer.

Länsskattemyndigheten skickar två exemplar av stommen (arkivexemplar) till den lokala skattemyndigheten. Det tredje exemplaret skickas före den 15 januari mantalsåret till den kommun som stommen avser (40 § andra st. folkbokföringslagen).

Kommunens exemplar hålls genom kommunens försorg tillgängligt för allmänhetens granskning under tiden den 15 januari – den 5 februari mantalsåret (40 § andra st. folkbokföringslagen; jfr. 63 § första st. folkbokföringskungörelsen).

Kommunen lämnar sitt exemplar till den lokala skattemyndigheten snarast möjligt efter den 5 februari mantalsåret. Kommunen får sedan tillbaka sitt exemplar av längden sedan alla ändringar och strykningar förts in.

2.3.3 Ansökan om mantalsskrivning med avvikelse från stommen

Bestämmelser om när, av vem och hur en ansökan om mantalsskrivning med avvikelse från stommen får göras och om handläggningen finns i 41 § folkbokföringslagen och 64 § folkbokföringskungörelsen.

Ansökan skall göras senast den 5 februari mantalsåret.

Ansökan får göras av

- enskild person i fråga om hans mantalsskrivning
- kommun i fråga som rör kommunen
- av det allmänna ombudet

En särskild blankett för ansökan tillhandahålls hos lokala skattemyndigheter,

pastorsämbeten och kommuner. Ansökan kan även göras muntligen hos den lokala skattemyndigheten. Ansökan kan göras hos den lokala skattemyndigheten antingen i det fögderi där en person begär att bli mantalsskriven eller där han anser sig felaktigt upptagen i stommen.

2.3.4 Grunder för prövningen

Prövning av om uppgifterna i stommen till en mantalslängd är riktiga sker efter ansökan eller ex officio, dvs. på myndighetens eget initiativ (42 § folkbokföringslagen). Anledning till att göra en prövning ex officio är vanligen att det har kommit in uppgifter eller underrättelser från andra folkbokföringsmyndigheter som tyder på att stommens uppgifter inte är riktiga. Den lokala skattemyndigheten skall även bevaka att mantalsskrivningsärenden prövas ex officio då uppgifter om en ny adress kommer fram i skattemyndighetens egen verksamhet, exempelvis vid behandling av en ansökan om jämkning av preliminär skatt eller ändrad preliminärskatteform.

Det är föreskrivet att samråd skall äga rum mellan pastorsämbete och lokal skattemyndighet dels allmänt i frågor som gäller mantalsskrivning (65 § folkbokföringskungörelsen) och dels särskilt när pastorsämbetet överväger att avregistrera en utlänning som kan antas inte längre vara bosatt här (34 § folkbokföringskungörelsen).

I handboken RSV Folkbokföring får pastorsämbetena det rådet att vid behov samråda med den lokala skattemyndigheten vid prövningen av om en anmälan om flyttning till utlandet skall godtas.

2.3.5 Yttranden från parter

Särskilda föreskrifter om vem som skall få yttra sig i mantalsskrivningsärenden finns i 64 § andra stycket folkbokföringskungörelsen. Part som inte är sökande bör alltid beredas tillfälle att yttra sig. Normalt innebär detta att tre parter (den berörda personen och två kommuner hörs i ett ex officioärende och att två parter hörs i ett ansökningsärende.

2.3.6 Kommunikering mellan lokala skattemyndigheter

De lokala skattemyndigheterna är skyldiga att kommunicera inbördes för att ingen person skall mantalsskrivas på mer än ett ställe eller felaktigt utelämnas. Kommunikeringen sker normalt skriftligen, s.k. skriftväxling. Om två lokala skattemyndigheter är oense om var en person bör mantalsskrivas är det obligatoriskt att kommunicera skriftligt (66 § folkbokföringskungörelsen).

Kommunikeringen inleds snarast av den lokala skattemyndighet som först finner anledning till det. Vanligen har den ena lokala skattemyndigheten hämtat in yttranden från parterna inom sitt område. Därefter sänds framställningen tillsammans med utredningen till den andra skattemyndigheten som hör parterna inom sitt område. Framställningen skall besvaras snarast möjligt och senast den 25 februari mantalsåret till den myndighet som börjat skriftväxlingen.

2.3.7 Färdigställande av mantalslängd

Ändringar i stommen till mantalslängd skall föras in manuellt med arkivbeständig skrift i de två arkivexemplaren av mantalslängden.

2.3.8 Mantalslängdens justering

Den lokala skattemyndigheten skall efter att ändringarna förts in skriva under stommen för resp. församling den 1 mars mantalsåret. Stommen övergår då till att bli mantalslängd (43 § första st. folkbokföringslagen).

De båda andra exemplaren (länsskattemyndighetens arkivexemplar och kommunens exemplar) skall rättas och undertecknas på samma sätt.

2.3.9 Underställning till länsrätt

Om två lokala skattemyndigheter är av olika mening om en persons rätta mantalsskrivningsort skall det tills vidare inte ske någon ändring i stommen. Ärendet skall i stället underställas länsrätten i det län där den ifrågasatta nya mantalsskrivningsorten är belägen (44 § folkbokföringslagen). Detta kan göras av vilken som helst av de berörda skattemyndigheterna. Det ligger emellertid i sakens natur att underställning regelmässigt begärs av den skattemyndighet som yrkat ändring men inte fått sin framställning bifallen. Handlingarna i ärendet sänds till länsrätten utan att man först inväntar justeringen av mantalslängden (67 § folkbokföringskungörelsen).

2.3.10 Mantalsskrivningens funktion

Mantalsskrivningens funktion framgår av nedanstående tabell över hänvisningar till mantalsskrivningen i lag (utom folkbokföringslagen). Utöver dessa finns ett stort antal hänvisningar i förordningar och myndighetsförfattningar.

LAG

INNEBÖRD

Taxeringslagen (1956:623)

Mantalsskrivning i taxeringsdistriktet är krav för uppdrag som ledamot i taxeringsnämnd

Lagen (1927:77) om försäkringsavtal

Lagen innehåller en föreskrift om att försäkring på personlig lös-egendom normalt skall omfatta försäkringstagarens make eller hos honom mantalsskrivet barn eller annan av hans husfolk

Lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring

För här i riket bosatt eller mantalsskriven försäkrad skall pensionsgrundande inkomst bestämmas av den lokala skattemyndighet, inom vars område den försäkrade taxerats till statlig inkomstskatt eller skulle ha taxerats till sådan skatt, om han varit bosatt i riket eller inte haft att erlagga sjömansskatt

Rättegångsbalken

Laga domstol i tvistemål i allmänhet är rätten i den ort, där svaranden har sitt hemvist. Är svaranden mantalsskriven på en ort inom riket, anses dock den orten som hans hemvist

Lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

Rätten till kommunalt bostadstillägg har en pensionsberättigad som är mantalsskriven i kommunen. Kommunen är skyldig att bekosta en del av tillägget

Lagen (1962:381) om allmän försäkring

En försäkrad som är mantalsskriven i riket skall vara inskriven hos den försäkringskassa där han är mantalsskriven

Familjebidragslagen (1978:520)

Fem procent av kostnaden för familjebidrag till värnpliktig eller annan tjänstepliktig åvilar mantalsskrivningskommunen

Lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

Beskattningsmyndighet för gåvoskatt är länsskattemyndigheten i det län där den skattskyldige var mantalsskriven när skattskyldigheten inträdde

Skatteregisterlagen (1980:343)

Det centrala skatteregistret skall innehålla uppgifter om mantalsskrivningsförhållanden

Lagen (1958:295) om sjömansskatt

En redare är skyldig att i sin bokföring bl.a. ange en anställd sjömans mantalsskrivningsadress

Lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

För ett utländskt barn som är bosatt här lämnas barnbidrag om barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven här eller om barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas här

Lagen (1983:1055) om nedsättning av socialavgifter och allmän löneavgift i Norrbottens län

Nedsättning av egenavgifter sker för försäkrad som för inkomståret är mantalsskriven i Norrbottens län

Församlingslagen (1988:180)

Den som är kyrkobokförd i en icke-territoriell församling är inte skyldig att erlægga församlingsskatt till den territoriella församling där han är mantalsskriven

Lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag

Se lagen om allmänna barnbidrag

Uppbördslagen (1953:272)

En arbetsgivare är skyldig att i sin bokföring bl.a. ha uppgift om arbetstagares mantalsskrivningsadress

Kommunalskattelagen (1928:370)

Hemortskommun är den kommun där den skattskyldige författning enligt skall vara mantalsskriven för året näst före taxeringsåret

Fastighetstaxeringslagen (1979:1152)

Valbar som ledamot eller suppleant i fastighetstaxeringsnämnd är den som är mantalsskriven inom distriktet

2.4 Överväganden och förslag

Vårt förslag: Mantalsskrivningen utmönstras ur all lagstiftning.

I de författningar där anknytning till bosättningsregistreringen behövs, sker denna genom hänvisning antingen till den löpande folkbokföringen (nuvarande kyrkobokföringen) eller till folkbokföringen vid en viss tidpunkt.

För den direkta beskattningens del skall – liksom nu – gälla att den faktiska folkbokföringen får frångås då denna i efterhand konstateras vara fel.

Av den tidigare genomgången i avsnitt 2.3.10 framgår att det förekommer hänvisningar till mantalsskrivningen i många olika författningar. Dessa hänvisningar har olika funktioner.

I vissa fall är mantalsskrivningen direkt och med bindande verkan avgörande för en persons skyldigheter eller rättigheter.

I andra sammanhang kan en persons rätta mantalsskrivningsort omprövas vid bedömningen av om en skyldighet eller rättighet föreligger enligt en viss författning. Ett exempel på att detta sker är i taxeringsprocessen.

För det tredje används mantalsskrivningen som kompetensgrund för myndigheter, domstolar och försäkringskassor.

Ursprungligen grundades de flesta samhälleliga rättigheterna och skyldigheterna på mantalsskrivningen. Exempel på detta är rösträtt, medlemskap i kommun, rätt till fattigvård, skattskyldigheter av olika slag. Kyrkobokföringen och mantalsskrivningen hade från början olika materiella bosättningsregler i vissa hänseenden beroende på att mantalsskrivningen tjänade borgerliga syften och kyrkobokföringen i första hand tjänade församlingens syften. Skillnaderna i bosättningsreglerna upphörde år 1947. Rättigheter och skyldigheter har alltmer knutits till den löpande folkbokföringen, kyrkobokföringen. När det gäller att fastställa om en person är oinskränkt skattskyldig i Sverige eller har rätt till bistånd från socialtjänsten i en viss kommun har man i princip helt gått ifrån sambandet med folkbokföringen.

En viktig funktion hos mantalsskrivningen är att utgöra en kontroll av om kyrkobokföringen är riktig. När ansvaret även för den löpande folkbokföringen förts över till de lokala skattemyndigheterna från den 1 juli 1991 finns det inte längre något behov av en sådan överprövning.

Enligt statskontorets rapport (1984:42) Framtida huvudman för folkbokföringen, beräknas mantalsskrivningsförfarandet hos de lokala skattemyndigheterna kräva en arbetsinsats motsvarande 42 årsarbetskrafter. Personalkostnaden för mantalsskrivningen kan därmed för närvarande beräknas uppgå till ca 8 milj. kr. årligen. En bättre användning av dessa pengar är att förbättra kontrollen av den löpande folkbokföringen och bidra till att åstadkomma den kvalitetsförbättring som många krävt.

Det är inte motiverat att behålla mantalsskrivningen för att bestämma domstolars, myndigheters och försäkringskassors behörighet att ta upp ärenden. Syftet att geografiskt fördela ärenden mellan olika lokala och regionala myndigheter kan lika väl uppfyllas med utgångspunkt i den löpande

folkbokföringen.

Mantalsskrivningen har fortfarande betydelse för avgörandet av enskilda personers rättigheter och skyldigheter i följande avseenden:

- vid den direkta beskattningen
- för rätten till barnbidrag och förlängt barnbidrag
- för rätten till bostadstillägg för pensionärer
- valbarhet till taxeringsnämnder
- omfattningen av försäkringsavtal i vissa fall
- för skyldigheten för en adelsman att betala riddarhuskapitationsavgift

Som framgår av det följande är det möjligt att även i de nämnda fallen ersätta en hänvisning till mantalsskrivningen med den löpande folkbokföringen.

2.4.1 Beskattningssort enligt kommunalskattelagen

Hemortskommun för en fysisk person är enligt 66 § kommunalskattelagen den kommun där den skattskyldige författningssenligt skall mantalsskrivas för året näst före taxeringsåret. Mantalsskrivningen bestämmer i praktiken hemortskommunen vid taxeringen. Den beslutade mantalsskrivningsorten kan dock frångås vid taxeringen om taxeringsnämnden med stöd av de uppgifter man har finner att mantalsskrivningen är felaktig.

Mantalsskrivningen ligger till grund för utfärdandet av skattsedeln för preliminär skatt. Om mantalsskrivningen för föregående år ändras under ett inkomstår utfärdas en ny skattsedel. Vid taxeringen beaktas eventuella ändringar i mantalsskrivningen under taxeringsperioden. När ett mantalsmål avgörs efter taxeringsperiodens utgång medför dock inte en ändring av mantalsskrivningsort att taxeringen automatiskt flyttas över till den nya kommunen. Överflyttning kan i ett sådant fall yrkas av kommunen (senast sista maj året efter taxeringsåret), av taxeringsintendent (senast sista juni) eller av den skattskyldige (den ordinarie överklagandetiden går ut den sista februari året efter taxeringsåret men han har extraordinär rätt att överklaga inom fem år efter taxeringsåret). Om den skattskyldige har lämnat felaktiga uppgifter kan eftertaxering ske. Ansökan om eftertaxering kan göras av taxeringsintendent (och av kommun beträffande kommunal inkomstskatt) inom fem år efter taxeringsåret. Inom den direkta beskattningen styr mantalsskrivningen preliminärskattehanteringen och i praktiken även det fortsatta taxeringsförfarandet.

Om mantalsskrivningen avskaffas kan den preliminära skattsedeln utfärdas med utgångspunkt i den registrerade folkbokföringen för en viss dag (den 1 november). Om folkbokföringen denna dag ändras i efterhand (exempelvis till följd av att ett överklagat beslut upphävs) under inkomståret kan en ändring – på samma sätt som nu sker efter mantalsskrivningsbeslut – utlösas att en ny skattsedel utfärdas. Vid taxeringen kan senare ändringar beaktas. Begreppet hemortskommun bör även fortsättningsvis knytas till den rätta

folkbokföringsorten den 1 november.

Taxeringsnämnden får därmed även i fortsättningen rätt att pröva om den faktiska folkbokföringen var riktig och då så anses befogat taxera den skattskyldige på en annan ort än den där han var folkbokförd.

2.4.1 Barnbidrag och förlängt barnbidrag

Barnbidrag eller förlängt barnbidrag kan utgå till ett utländskt barn som är bosatt här om barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket. Det kan också utgå om barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket. Denna regel innebär att invandrarbarn behandlas olika i barnbidragshänseende beroende på vid vilken tidpunkt på året familjen kommer till Sverige. En familj som flyttar in till Sverige i januari månad blir berättigade till barnbidrag efter sex månaders vistelse här. En barnfamilj som flyttar in i slutet av oktober blir berättigade till barnbidrag fr.o.m. påföljande års ingång, således efter drygt två månaders vistelse här. Bakgrunden till de nuvarande reglerna är att de allmänna barnbidragen kom till som en ersättning för att barnavdragen vid taxeringen slopades.

Utan att det materiella innehållet ändras kan hänvisningen till mantalsskrivningen bytas ut mot den löpande folkbokföringen den 1 november i dessa bestämmelser. Som framgått saknas numera sakliga skäl för den nuvarande ordningen. Rätten till barnbidrag bör därför knytas direkt till bostättningen.

2.4.3 Kommunalt bostadstillägg för pensionärer

En pensionär har rätt till kommunalt bostadstillägg om han är mantalsskriven i kommunen. Kommunen är skyldig att bekosta en del av tillägget. Det kan variera avsevärt från kommun till kommun.

Rätten till kommunalt bostadstillägg i en viss kommun bör även i fortsättningen av praktiska skäl gälla för ett helt kalenderår. Vi föreslår därför att rätten till kommunalt bostadstillägg skall knytas till den löpande folkbokföringen den 1 november året före. Om folkbokföringen för denna dag är föremål för process kan bostadstillägget ändras när rättsläget klarlagts på samma sätt som nu sker till följd av ett beslut om ändrad mantalsskrivning.

2.4.4 Valbarhet som ledamot eller suppleant i taxerings- eller fastighetstaxeringsnämnd

Den som väljs till ledamot eller suppleant i taxerings- eller fastighetstaxeringsnämnd skall vara mantalsskriven i en kommun som helt eller delvis ingår i taxeringsdistriktet.

Tidigare utgjorde mantalsskrivningen grund för rösträtt och valbarhet i allmänhet. I vallagen grundas numera rösträtt och valbarhet på kyrkobokföringen. I den mån lokalt valda nämnder kommer att finnas i den framtida taxeringsorganisationen bör därför vallagens valbarhetskriterium, som bättre ansluter sig till den faktiska bostättningen, användas även i detta sammanhang.

2.4.5 Omfattningen av försäkringsavtal i vissa fall

Försäkringsavtalslagen innehåller en föreskrift om att en försäkring som avser personlig lös egendom (hemförsäkring) normalt även skall omfatta egendom som tillhör försäkringstagarens make eller hos honom mantalsskrivet barn eller annan av hans husfolk. Regeln torde sällan tillämpas i dag. Normalt innehåller en hemförsäkrings villkor en bestämmelse om att försäkringen omfattar egendom som tillhör barn som är kyrkobokförda hos försäkringstagaren. Bestämmelsen i försäkringsavtalslagen föreslås ändrad i överensstämmelse med detta.

2.4.6 Skyldighet för en adelsman att erlægga kapitationsavgift

Varje myndig adelsman, som är mantalsskriven i riket, är skyldig att varje år, under vilket han taxerats till statlig inkomst- eller förmögenhetsskatt, erlægga riddarhuskapitationsavgift.

Skyldigheten att erlægga kapitationsavgift regleras i riddarhusordningen. Ändringar i denna utfärdas i form av en förordning. Det ankommer dock inte på regering eller riksdag att besluta om eventuella ändringar. Vi avstår därför att lägga fram ett förslag till ändrad lydelse av riddarhusordningen. Vi kan emellertid konstatera att det genom en anknytning till den löpande folkbokföringen går att reglera skyldigheten att betala kapitationsavgift så att den även fortsättningsvis omfattar samma personkrets.

2.5 Mantalsskrivningen som kompetensgrund för domstolar, myndigheter och försäkringskassor

2.5.1 Forum i tvistemål

Laga domstol i tvistemål i allmänhet är rätten i den ort där svaranden har sitt hemvist. Om svaranden är mantalsskriven på en ort inom riket anses den orten som hans hemvist (10 kap.1 § rättegångsbalken). Om talan väcks vid fel domstol måste svaranden göra invändning om detta i rätt tid för att domstolen skall anses obehörig. Forumregeln fungerar därför i praktiken bara som ett instrument för att fördela målen mellan de olika domstolarna. Tidigare fanns en regel om att ett äktenskapsförord skulle registreras vid den domstol där mannen var skyldig att svara. I den nya äktenskapsbalken som gäller fr.o.m. den 1 januari 1988 stadgas att ett äktenskapsförord kan registreras vid en tingsrätt.

I motiveringen till 16 Kap. 2 § äktenskapsbalken (prop.1986/87:1 s. 218) sägs följande:

När en make söker registrering kan ansökningen ges in till en tingsrätt, vilken som helst. Genom att inte utpeka en viss tingsrätt som exklusivt behörig att ta emot handlingarna undviks sådana rättsförluster som nu kan inträda om det i efterhand visar sig att en handling lämnats in till fel domstol (jfr NJA 1954 s. 325).

För att bestämma forum i tvistemål kan man lika väl knyta an till den löpande folkbokföringen vid den tidpunkt då forumfrågan aktualiseras. En sådan lösning skulle ge svaranden en förbättrad ställning i förhållande till nuvarande ordning eftersom han genast efter en flyttning byter forum till sin nya hemort. En så långtgående förändring bör dock föregås av en översyn av de övriga processuella regler som har samband med forumfrågan. I vårt uppdrag ingår inte att göra en sådan översyn. Vi begränsar därför vårt förslag till att avse att folkbokföringen en viss dag (den 1 november året före) skall bestämma rätt forum för hela året.

2.5.1 Tillhörighet till försäkringskassa

Den som fyllt 16 år och enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring anses bosatt i Sverige skall vara inskriven i en försäkringskassa. Om den försäkrade är mantalsskriven för det aktuella året skall han vara inskriven i den kassa inom vars område han mantalsskrivits. Den som inte är mantalsskriven för det år då han skrivs in skall tillhöra den kassa inom vars område han var bosatt vid årets ingång eller först bosatte sig.

Vilken kassa en person anses tillhöra är oftast utan betydelse för honom själv. För personer som flyttar under året lämnar försäkringskasskontoren på inflyttningsorten en omfattande service också om kassatillhörigheten inte ändras. Vi föreslår därför att en inskriven försäkrad för varje år skall tillhöra den kassa inom vars område han var folkbokförd den 1 november året före.

2.5.3 Övriga rättsområden

Ett avsevärt antal hänvisningar till mantalsskrivningen utöver de nu särskilt kommenterade förekommer i olika författningar. Dessa är antingen av sådan natur att de inte är avgörande för enskildas rättigheter eller skyldigheter eller också berör de inte enskildas förhållanden i nämnvärd grad. I vissa fall blir de betydelselösa om mantalsskrivningen avskaffas.

3 Bosättningsbegreppet

3.1 Gällande rätt

3.1.1 Bosättning i landet

Folkbokföringslagen (1967:198) innehåller ingen uttrycklig regel om när en person skall anses vara bosatt i landet. Det finns inte heller några rättsfall som närmare lagt fast en sådan praxis. En kortvarig vistelse i landet skall rimligen inte medföra kyrkobokföring. För utlänningar som är skyldiga att ha uppehållstillstånd krävs normalt ett tillstånd som avser en vistelse för minst ett år för att kyrkobokföring skall ske. Denna praxis är grundad på riksskatteverkets allmänna råd till folkbokföringsmyndigheterna. Många utlänningar vistas här under lång tid – ibland upp till tre år – utan att kyrkobokföras medan tillståndsfrågan prövas. Detta trots att de kommit till Sverige i avsikt att bosätta sig här.

Vid bedömningen av om en person skall anses vara bosatt här eller inte tillämpas i princip hela bosättningsbegreppet i folkbokföringslagen. Detta innebär exempelvis att en person som vistas i Sverige på grund av ett tillfälligt (tidsbestämt) arbete och avser att återvända efter arbetets slut inte skall kyrkobokföras även om vistelsens längd överstiger ett år. En person som har en bostad i Sverige och en bostad utom landet och tillbringar sin dygnsvila på båda ställena bör anses ha dubbel bosättning. Frågan om var han skall anses bosatt bör då bedömas på samma sätt som om det gällt två fastigheter inom landet. I praktiken prövar folkbokföringsmyndigheterna endast om vistelsen är planerad att pågå minst ett år.

En utlänning får inte vistas här utan uppehållstillstånd längre tid än tre månader. Undantag gäller för medborgare i ett annat nordiskt land, barn till en nordisk medborgare och barn till en person som är bosatt här och har uppehållstillstånd.

Upphållstillstånd kan vara permanent eller gälla för viss tid. Sedan år 1984 gäller att permanent uppehållstillstånd skall meddelas direkt om bosättningen avses bli beständig eller i vart fall långvarig. Det enda undantaget gäller när s.k. uppskjuten invandringsprövning görs. Sådan prövning sker vid äktenskap eller samboförhållanden då parterna inte tidigare bott tillsammans utanför Sverige. Vid uppskjuten invandringsprövning ges först flera korta uppehållstillstånd efter varandra. Upphållstillstånd beviljas av statens invandrarverk. Invandrarverket kan ge polismyndigheten rätt att ge tidsbegränsade tillstånd. Beslutet kan inte överklagas. Ärendet kan emellertid överlämnas till regeringen för prövning. Frågan om uppehållstillstånd blir i praktiken bedömd av regeringen i samband med prövning av en talan mot avvisnings- eller

utvisningsbeslut. Ett permanent uppehållstillstånd skall återkallas om utlännings bosättning i Sverige upphör. För att det skall vara möjligt att kontrollera detta är ett bevis om permanent uppehållstillstånd tidsbegränsat till tre år. När tillståndet gäller för en kortare tid än ett år, trots att avsikten är att personen skall få stanna i landet minst ett år, anges i beslutet att tillståndet enligt Invandrarverkets mening kan ligga till grund för kyrkobokföring. Detta har överenskommits mellan invandrarverket och riksskatteverket och används främst vid uppskjuten invandringsprövning.

Om uppehållstillståndet avser kortare tid än ett år och det enligt invandrarverkets mening inte kan ligga till grund för kyrkobokföring skall utlänningen vägras kyrkobokföring även om han själv uppger att han avser att bosätta sig stadigvarande här. Detta rekommenderas i riksskatteverkets handbok Folkbokföring. Denna ordning har inte prövats av regeringsrätten.

Det förekommer dock att det görs undantag från kravet på uppehållstillstånd för kyrkobokföring. Riksskatteverket rekommenderar undantag för blivande adoptivbarn och för sådana utvisade utlänningar som av särskilda skäl beviljats tillstånd att stanna kvar i landet trots beslut om utvisning. Det gäller också då en utlänning med säkerhet inte kommer att kunna skickas åter till hemlandet på lång tid på grund av förhållandena där.

Riksskatteverkets rekommendation grundar sig på uppfattningen att en tillståndspliktig utlänning inte kan vistas i landet så länge som ett år utan att ha fått frågan om uppehållstillstånd prövad. För närvarande förekommer det emellertid att en utlänning vistas i landet i två till tre år utan tillstånd och att han slutligen beviljas ett sådant.

Ett uttryckligt krav på uppehållstillstånd finns för inskrivning i allmän försäkringskassa (5 § riks försäkringsverkets kungörelse (RFFS 1985:16) med föreskrifter om inskrivning och avregistrering enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring).

Enligt 1894 års mantalsskrivningsförordning skulle mantalsskrivas "varje svensk undersåte utom den, som övergivit riket och bosatt sig å utländsk ort, ävensom utländsk undersåte, som är inom riket bosatt".

1946 års folkbokföringsförordning (1946:469) innehöll ingen motsvarande bestämmelse. Detsamma gäller den nuvarande folkbokföringslagen. I prop. 1946:255 s. 145 förklarade departementschefen emellertid att detta förhållande i huvudsak inte kunde anses innefatta avvikelse från vad som tidigare gällt.

Nuvarande praxis vid bedömningen av om en person skall anses ha bosatt sig i Sverige vacklar emellertid om en alternativ bosättning i ett annat land kan föreligga. Riksskatteverket anför i sin handbok Folkbokföring följande:

PÅ är i frågan om invandrades kyrkobokföring inte bunden av någon föreskrift, att vistelsen här i landet skall ha varit eller kunna beräknas bli av viss tids varaktighet. En sådan tidsbegränsning har – såvitt det gäller en bestämning av bosättningsbegreppet utöver vad som framgår av 11–28 §§ FBF – inte ansetts uttryckligen böra stipuleras. Av de allmänna reglerna följer emellertid, att bosättning inte kan anses föreligga med mindre vistelsen kan beräknas bli av längre varaktighet. (avs. D p. 3.2.2.)

NFK gäller den som flyttar till Sverige från Danmark (även Grönland), Finland, Island eller Norge eller den som flyttar från Sverige till något av dessa länder. Sådan flyttning kallas **internordisk flyttning**. Med internordisk flyttning menas sålunda flyttning inom Norden oavsett den flyttandes medborgarskap. Om en person är medborgare i nordiskt land men flyttar från eller till land utanför Norden omfattas han å andra sidan ej av bestämmelserna om internordisk flyttning. För exempelvis en

norsk medborgare som flyttar till Sverige från USA gäller ej bestämmelserna om internordisk flyttning. Flyttar däremot en tysk medborgare till Sverige från Danmark tillämpas reglerna om internordisk flyttning. Observera dock anvisningarna i punkt 3.2.2 och 3.3.4 för bedömningen av vistelsens art för kyrkobokföring av icke nordisk medborgare. (avs. D p.3.3.2.)

Medborgare i de nordiska länderna är befriade från att vid vistelse i annat nordiskt land inneha uppehållstillstånd. Sådant tillstånd (se härom föregående avsnitt Flyttning från land utom Norden) kan således inte ligga till grund för en bedömning av vistelsens varaktighet när dansk, finländsk, isländsk eller norsk medborgare anmäler inflyttning till Sverige. RSV rekommenderar, att PÅ för bedömningen av om kyrkobokföring skall ske – sedan behövliga uppgifter om avsikten med vistelsen och dess beräknade varaktighet inhämtats – tillämpar motsvarande regler som vid inflyttning från annan församling inom riket.

Observera att om en icke nordisk medborgare inflyttar från annat nordiskt land skall – även om internordiskt flyttningsbetyg företes – bedömningen av vistelsens art för kyrkobokföring i Sverige anknytas till att han har uppehållstillstånd på sätt som sägs under punkt 3.2.3. "Kontroll av uppehållstillstånd" (avs. D p.3.3.4.)

3.1.2 Dygnsviloregeln

12 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

En person anses bosatt på den fastighet där han regelmässigt vistas eller, när byte av bostad skett, kan antagas komma att regelmässigt vistas under nattvilan eller motsvarande vila (dygnsvilan). Den som enligt denna regel kan anses bosatt på flera fastigheter anses bosatt på den fastighet där han med hänsyn till sin tjänst eller verksamhet och övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist.

Undantag från första stycket anges i 13–17 §§.

Regeln innebär att en person anses bosatt där han regelmässigt tillbringar sin dygnsvila. Vid byte av bostad anses kravet på regelmässighet uppfyllt om det *kan antas* att vistelsen kommer att bli regelmässig. Det är således personens egen avsikt som är avgörande i flyttningsfallet. Att en vistelse visar sig bli mycket kortvarig på grund av oförutsedda omständigheter innebär därför inte att flyttningen inte anses ha skett. Genom kravet på regelmässig dygnsvila uttrycks att det skall vara fråga om en vistelse tills vidare eller för en längre tid. Hur lång en tidsbestämd vistelse måste vara för att anses som regelmässig är inte entydigt fastställt. En tremånadersregel har länge tjänat som riktmärke men i praxis har man gått ifrån detta både uppåt och nedåt beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. När en person tillbringar sin dygnsvila regelmässigt på två fastigheter föreligger s.k. dubbel bosättning. I sådana fall skall personen normalt kyrkobokföras där han med hänsyn till sin tjänst, verksamhet och övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist. För en person som har en anställning eller driver förvärvsverksamhet med bestämd arbetsplats har detta i praxis inneburit att han skall kyrkobokföras i den bostad som ligger närmast hans arbetsplats. För den som inte har arbete tillmäts familjens bosättning stor betydelse. Hur ofta en person skall övernatta på en viss plats för att detta skall anses ske regelmässigt har inte klarlagts i praxis.

3.1.3 Arbete på annan ort (familjeregeln)

13 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

Den som på grund av sina arbetsförhållanden tillbringar dygnsvilan på annan fastighet än den där hans familj är bosatt anses bosatt hos familjen, om han regelbundet besöker den när tillfälligt hinder ej möter.

Ett undantag från den ovannämnda huvudregeln görs i 13 § folkbokföringslagen för det fall då en familjemedlem på grund av sina arbetsförhållanden tvingas tillbringa sin dygnsvila på en annan ort. I ett sådant fall anses den bortavarande vara bosatt hos familjen om han regelbundet besöker denna då tillfälligt hinder inte möter. Enligt fast praxis krävs att besöken sker minst var fjortonde dag men dessa behöver inte vara förenade med övernattningsnatt. Enligt praxis skall undantaget inte tillämpas i de fall då båda makarna har arbete och det kan antas att det är båda makarnas arbetsförhållanden som bidragit till den skilda bosättningen. Det är inte fastslaget i regeringsrättens praxis vad som skall avses med familj i 13 §. Lagens ordalydelse och uttalanden i förarbetena ger inte stöd för annan tolkning än att stadgandet är tillämpligt endast på bortavarande äkta make eller på bortavarande förälder i förhållande till barn.

3.1.4 Tillfälligt arbete

14 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

Dygnsvila som en person på grund av tillfälligt arbete eller uppdrag tillbringar på annan fastighet än den där han har sitt egentliga hemvist anses icke leda till ändring i hans bosättning.

Det förekommer att en person på grund av ett tillfälligt arbete tillbringar sin dygnsvila på en annan plats än den där han har sitt egentliga hemvist. Enligt 14 § folkbokföringslagen skall en sådan vistelse inte leda till ändrad bosättning. I praxis har ett tidsbestämt arbete ansetts vara tillfälligt även om det varit långvarigt, exempelvis tre till fyra år. Detta har också gällt familjemedlemmar som följer med till den tillfälliga arbetsorten. I praxis har folkbokföringen förblivit oförändrad även om den bortavarande inte har någon förbindelse med folkbokföringsorten under den tid då han har ett tillfälligt arbete på en annan ort. Personens folkbokföring är under denna tid inaktuell för många ändamål. Gällande regel för folkbokföring vid vistelse på grund av tillfälligt arbete medför att en person (med familj) under lång tid – flera år – kan vistas på en ort utan att anses vara bosatt där trots att han inte har någon aktuell anknytning till kyrkobokföringsorten under vistelsen. Avgörande är endast att han har möjlighet att återvända till den tidigare bostaden och uppger sig ha för avsikt att göra detta. I praktiken ger detta en valfrihet för en person (eller familj) att antingen kyrkobokföras på sin vistelseort eller vara kvarskrivna på den tidigare kyrkobokföringsorten. Om familjen uppger att den har för avsikt att återvända till sin bostad – som man äger men hyr ut – skall den fortfarande vara kyrkobokförd på den tidigare orten.

3.1.5 Studier

15 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

Kan elev vid allmän eller enskild läroanstalt anses ha sitt egentliga hemvist hos föräldrar, andra anhöriga eller, om han är gift, hos sin familj eller på annan plats, anses han bosatt där, även om han till följd av studierna tillbringar dygnsvilan på annan fastighet.

Med allmän eller enskild läroanstalt avses i praxis bl.a. grundskola, gym-

nasium, folkhögskola, universitet och högskola. Även sådan utbildning som ges i organiserad form till anställda såsom exempelvis officersaspiranter har i praxis ansetts utgöra studier (Se RÅ 1985 1:82).

En omyndig studerande anses i princip ha sitt egentliga hemvist i sitt föräldrahem även om han vistas på en annan plats till följd av studierna. En vuxen studerande som anmäler flyttning från föräldrahemmet till studieorten anses däremot ha givit tillkänna att han inte längre har sitt egentliga hemvist i föräldrahemmet och skall därför kyrkobokföras på studieorten. Enligt flera avgöranden av regeringsrätten (Se t.ex. RÅ 1982 not Aa 157) skall däremot en ogift myndig studerande inte kyrkobokföras på studieorten om han inte själv anmäler flyttning dit. Visst förvärvsarbete på studieorten vid sidan av studierna gör inte någon skillnad.

3.1.6 Växlande vistelseort

16 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

Den som på grund av yrke eller tjänst icke kan tillbringa sin dygnsvila regelmässigt på viss fastighet anses bosatt på den fastighet där han kan anses ha sitt egentliga hemvist. Därvid beaktas hans yrke eller tjänst, familjens eller annan nära anhörigs bosättning, förvaringen av hans bohag och annan omständighet.

Vissa personer kan på grund av sina arbetsförhållanden inte tillbringa sin dygnsvila på någon bestämd fastighet. Exempel på sådana grupper är sjömän, handelsresande och resemonter. Vid tillämpning av regeln i 16 § anses en person normalt ha sitt hemvist hos familjen om han upprätthåller kontakt med den. När familj eller annan liknande påtaglig anknytningspunkt saknas ger bestämmelsen möjlighet att knyta en person till den fastighet och församling dit han har den starkaste anknytningen. Idag tillämpas denna bestämmelse mycket sällan. Även sjömän och handelsresande har numera normalt möjlighet att tillbringa sin dygnsvila i så stor utsträckning på en viss fastighet att de kan anses bosatta där enligt huvudregeln i 12 §.

3.1.7 Nomadiserande samer

17 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

Den som tillhör den nomadiserande samebefolkningen och icke är bosatt på viss fastighet anses bosatt på sitt huvudviste i samebyn. Om sådant huvudviste gäller i tillämpliga delar vad som enligt denna lag gäller om fastighet.

Det förekommer inte längre att samer till följd av sin renskötsel är nomadiserande i den meningen att de saknar fast bostad. Renskötseln bedrivs nu på ett sådant sätt att även renskötande samer kan ha en fast bostad. Ibland har man mer än en bostad men detta förhållande skiljer sig inte från vad som gäller för många andra människor. Om en same är kyrkobokförd på huvudvistet i samebyn torde detta vara fel. Regeln är således föråldrad.

3.1.8 Godsägare

19 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

På ansökan av den som äger eller innehar fast egendom men endast under någon del av året vistas på egendomen eller i övrigt inom den församling där egendomen är belägen kan regeringen förordna, att sökanden skall vara kyrkobokförd på viss fastighet i församlingen, om det är skäligt med hänsyn till egendomens betydenhet och övriga omständigheter.

Bestämmelsen tillkom år 1927 (prop. 1927:234) för att en godsägares hela inkomst skulle beskattas i den kommun där godset var beläget. Medgivande har totalt bara lämnats i ett fåtal fall och senast 1953. Efter kommunreformen är ingen kommun beroende av en enskild skattskyldig och regeln saknar därför numera helt betydelse.

3.1.9 Utsända diplomater m.fl.

20 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

Den som är utsänd för anställning på utländsk ort i svenska statens tjänst kyrkobokföres under denna tjänstgöring jämte medföljande make samt barn under aderton år i den församling i vilken den utsände senast var eller hade bort vara kyrkobokförd. De kyrkobokföres då på den fastighet där den utsände förut var bokförd eller om ändrade förhållanden det föranleder under rubrik på församlingen skrivna.

Riksskatteverket kan också medge den utsände att med medföljande make samt barn under aderton år kyrkobokföras på viss fastighet i församling där han eller maken äger eller innehar fast egendom.

Vad i denna paragraf sägs om make skall gälla även den som utan att vara gift med den utsände, lever tillsammans med denne om de tidigare har varit förenade i äktenskap eller gemensamt har eller har haft barn.

Vad som sägs om medföljande barn skall gälla även om barn under aderton år som för sin skolgång vistas i utlandet på annan ort än den där den utsände stationerats.

Regeln i 20 § är tillämplig på sådana personer som är anställda av svenska staten för tjänstgöring utomlands. Dessa är utrikesförvaltningens utsända, SIDAS biståndspersonal och annan personal som är stationerad utomlands för vissa myndigheters räkning. Regeln omfattar inte personer bland lokalbefolkningen som anställs av en svensk utlandsmyndighet (lokalanställda). Uttrycket medföljande make har i ett kammarrättsavgörande ansetts avse även det fallet då den utsände gifter sig med en person som redan är bosatt i utlandet. Enligt ordalydelsen skall en medföljande make kyrkobokföras i den församling där den utsände var kyrkobokförd även om makarna var bosatta på olika orter i Sverige.

En ansökan om att få kyrkobokföras i en församling där man äger fast egendom brukar bifallas om den fasta egendomen har en bostad som är lämpad för permanent boende. Ansökan får bara avse fast egendom som ägs eller innehas med tomträtt eller som fideikommiss, således inte bostadsrätt.

3.1.10 Statsråd

21 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

Ledamot av statsrådet som för att utöva statsrådsämbetet flyttar från församling där han var bosatt vid utnämningen, får fortfarande vara kyrkobokförd där.

Bestämmelsen innebär således en valfrihet för statsrådet att antingen vara kvarskriven i den församling där han var bosatt vid statsrådsutnämningen eller att bli kyrkobokförd på den fastighet som han flyttat till för att utöva uppdraget. Valfriheten gäller bara statsrådet personligen och inte en eventuell

familj. Valfriheten gäller inte heller en flyttning som inte beror på utövandet av statsrådstjänsten.

3.1.11 Kommittéledamöter m.fl.

22 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

Den som förordnats av regeringen till ledamot i kommitté eller kommission eller fått uppdrag att biträda i statsdepartement som sakkunnig eller fått särskilt uppdrag av riksdagen och för att fullgöra uppdraget flyttar från den församling, där han var bosatt när han fick uppdraget, får fortfarande vara kyrkobokförd i denna församling, om han där innehar anställning, äger eller brukar fastighet eller idkar rörelse.

Bestämmelsen om rätt att vara kvarskriven för kommittéledamöter m.fl. gäller till skillnad mot regeln för statsråd bara dem som äger eller brukar fastighet eller driver rörelse på den tidigare bostadsorten. Stadgandet torde numera mycket sällan vara tillämpligt.

3.1.12 Servicehus för äldre människor

23 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

Den som för vård eller tillsyn är helinackorderad i servicehus för äldre människor i annan församling än den, där han rätteligen var eller bort vara kyrkobokförd när han flyttade till servicehuset, får kyrkobokföras i sistnämnda församling. Han kyrkobokföres då på den fastighet, där han förut var bokförd, eller under rubrik på församlingen skrivna eller, om särskilda skäl föreligger, på annan fastighet.

Den som för vård eller tillsyn är helinackorderad i servicehus för äldre människor och är kyrkobokförd i den församling där servicehuset ligger får kyrkobokföras på annan fastighet i församlingen, om särskilda skäl föreligger.

Pensionärer som flyttar till servicehus för äldre med helinackordering (f.d. ålderdomshem) har av humanitära skäl medgetts en valfrihet att vara kvarskrivna i sin tidigare församling eller på sin fastighet i stället för på servicehuset. Valfriheten enligt denna bestämmelse gäller bara den som är helinackorderad i ett kommunalt servicehus mot en inkomstberoende avgift. I samma byggnad kan det bo pensionärer med helinackordering och sådana som har annan boendeform. Den senare kategorin har inte någon valfrihet enligt denna regel.

3.1.13 Sjukvård, kriminalvård

24 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

Intagning på sjukvårdsinrättning ändrar icke den intagnes kyrkobokföring. Förhållanden som inträffar efter intagningen beaktas vid kyrkobokföringen som om han ej varit intagen på sjukvårdsinrättningen.

Första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om den som intages eller intagits i kriminalvårdsanstalt eller i sådant hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Den som frigivits villkorligt från kriminalvårdsanstalt anses vid kyrkobokföring vara intagen i anstalten även under prövotiden.

Det råder viss osäkerhet om vad som avses med sjukvårdsinrättning i detta fall. På landstingens sjukhus och på privata sjukhem som har socialstyrelsens tillstånd är stadgandet med säkerhet tillämpligt. Enligt praxis anses en patient inte längre intagen om han genom sjukhusets försorg placeras i ett enskilt

hem för s.k. kontrollerad familjevård.

Vårdhem för utvecklingsstörda anses inte vara sjukvårdsinrättningar i sjukvårdslagstiftningens mening och torde därmed inte heller omfattas av denna regel. Regeln innebär att en intagen kvarstår kyrkobokförd där han är skriven vid intagningen. Om han var skriven med sin familj och den flyttar under anstaltsvistelsen ändras också den intagnes kyrkobokföring. Den som är villkorligt frigiven från en kriminalvårdsanstalt behandlas som om han fortfarande vore intagen. Det sistnämnda innebär att bedömningen av hans bosättning skall ske utan att man tar hänsyn till hans faktiska vistelse. Hans bosättning ändras bara i de fall han har en familj som flyttat.

3.1.14 Utländsk beskickningspersonal

26 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

Den som tillhör främmande makts beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning kyrkobokförs endast om han är svensk medborgare eller om han, utan att vara svensk medborgare, var bosatt här när han kom att tillhöra beskickningen eller konsulatet eller dess betjäning. Detta gäller även sådan persons familjemedlem eller tjänare.

En person som kommer till Sverige för att tjänstgöra vid en utländsk beskickning eller vid ett lönat konsulat skall kyrkobokföras bara om han är svensk medborgare. Samma gäller för hans familjemedlemmar och tjänare. Undantaget från kyrkobokföring gäller inte för den som redan var bosatt här när han kom att tillhöra beskickningen eller konsulatet eller blev tjänare eller familjemedlem åt en person som tillhör beskickning eller konsulat. I huvudsak medför bestämmelsen att den som har immunitet och privilegier enligt Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser år 1961 eller Wienkonventionen om konsulära förbindelser år 1963 inte kyrkobokförs och att de övriga skall kyrkobokföras. Detta var det uttalade syftet med bestämmelsens nuvarande utformning. I vissa undantagsfall kan regeln medföra ett oönskat resultat t.ex då en här bosatt utlänning utses till diplomat med placering här eller då en medflyttande make till en konsultstjänsteman tar en avlönad anställning här.

3.1.15 Avregistrering

28 § folkbokföringslagen har för närvarande följande lydelse:

Från kyrkobokföringen avregistreras den som avlidit eller kyrkobokförs i annan församling eller enligt 26 § ej längre skall kyrkobokföras. Vidare avregistreras den som vid prövning av anmälan enligt 34 § anses ha flyttat till utlandet.

Som utflyttad avregistreras, även om anmälan enligt 34 § icke gjorts, utlänning som kan antagas ej längre vara bosatt i Sverige och svensk medborgare som enligt säkra uppgifter vid två mantalsskrivningar i följd är stadigvarande bosatt i utlandet.

Till obefintligregistret överföres den som vid två mantalsskrivningar i följd befunnits sakna känt hemvist.

Andra och tredje styckena gäller icke sådan svensk missionär eller präst, som är anställd i utlandet, och ej heller make eller barn under 15 år som åtföljer honom.

Avregistrering skall ske av den som vid prövning av anmälan anses ha flyttat till utlandet. Prövningen och bedömningen görs på i princip samma sätt för svenskar och utlänningar. Det är inte helt klarlagt i praxis vad som skall anses

utgöra stadigvarande bosättning i utlandet. Exempelvis har kontraktsanställning i två till tre år eller militärtjänst under två år (Se RÅ 1985 1:23) inte ansetts innebära stadigvarande bosättning.

En utlänning kan avregistreras från kyrkobokföringen som flyttad till utlandet även om han inte gjort någon anmälan. Det som krävs för avregistrering är bara att det kan antas att han inte längre är bosatt här. Detta innebär att avregistrering normalt kan ske utan vidare av en utlänning som lämnat landet och inte längre har kvar sin bostad här.

En svensk medborgare som inte anmält flyttning kan avregistreras först när säkra upplysningar föreligger vid två mantalsskrivningar i följd om att han är stadigvarande bosatt i utlandet. Det är den lokala skattemyndigheten som skall göra bedömningen av om upplysningarna innebär att personen skall anses stadigvarande bosatt i utlandet.

Vid prövningen av en anmälan skall hela bosättningsbegreppet i folkbokföringslagen tillämpas. En person som har dubbel bosättning här i landet och utomlands skall avregistreras som utflyttad om han med hänsyn till sin tjänst eller verksamhet och övriga omständigheter kan anses ha sitt egentliga hemvist i utlandet.

Vid flyttning till ett nordiskt land gäller de särskilda reglerna i den nordiska överenskommelsen om internordisk flyttning. Avregistrering får i de fallen bara ske med stöd av ett internordiskt flyttningsbevis som utvisar att personen registrerats som inflyttad i det andra landet.

Avregistrering av en svensk missionär eller präst får inte ske utan egen anmälan om flyttning. Detta gäller en utlandsvistelse under obegränsad tid. Det finns inga rättsfall som belyser vad som skall avses med missionär eller präst. Helt klart är dock att stadgandet inte gäller endast personer som företräder svenska kyrkans tro och lära.

3.2 Bosättningsregler i övriga nordiska länder

Till följd av den nordiska folkbokföringsöverenskommelsen (Se prop. 1989/90:35) bildar de nordiska länderna i folkbokföringshänseende ett gemensamt registerområde. Vid flyttning från ett nordiskt land till ett annat skall bosättningsfrågan avgöras enligt inflyttningslandets regler. De övriga nordiska ländernas regler för bedömning av dubbel bosättning har därför i praktiken en stor betydelse även för den svenska folkbokföringen.

3.2.1 Finland

9 § i den finländska lagen om befolkningsböcker innehåller följande regler för bedömning av dubbel bosättning:

Har någon bostad i två eller flera kommuner, anses han ha sitt egentliga bo och hemvist i den kommun, där han tillsammans med sin maka och sina barn har gemensamt hem eller, om bostäderna i detta hänseende är jämställbara eller om gemensamt hem icke finnes, i den kommun, där han huvudsakligen vistas.

En persons arbetsförhållanden är normalt helt ointressanta vid avgörandet av en persons egentliga hemvist. Endast i de fall då en person inte har egentligt hemvist i någon kommun skall hans "syssla eller utkomst" tillmätas betydelse

vid avgörandet av hans hemort.

3.2.2 Danmark

Den vägledning för folkregistren som utges av inrikesdepartementet rekommenderar följande riktlinjer för bedömningen av dubbel bosättning:

1. Om en person har familj (make/sammanboende, barn under 18 år) och familjen vistas på en av de platser som kan komma i fråga, anses som huvudregel familjens uppehållsort vara personens hemvist.

2. Om familjen vistas omväxlande på flera platser, väljs den som till följd av bostadens karaktär, barnens skolgång och makarnas arbetsförhållanden närmast får betraktas som familjens hem. Bostadens beskaffenhet tillmäts betydelse. Exempelvis tillmäts villa eller lägenhet större tyngd än en mindre lägenhet, ett hyresrum, en kolonistuga eller ett fritidshus. I tveksamma fall väljs den plats som ligger närmast barnens skola/daghem resp. makarnas arbetsplatser.

3. För en ensamstående person, som inte har hemmavarande barn (under 18 år), och som inte sammanlever med en annan person i ett äktenskapsliknande förhållande, kan flera platser komma i fråga som hemvist om personen tillbringar sin dygnsvila på olika platser under veckans lopp. Som hemvist anses då den plats där personen tillbringar sin dygnsvila de flesta av veckans dagar om inte bostadens beskaffenhet och hans arbets- eller studieförhållanden bör tillmätas större betydelse.

4. En person som hävt samlevnaden med make/sambo och som regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på en annan plats än sitt tidigare hemvist, bör – även om han har för avsikt att återvända dit – registreras på den plats där han vistas.

5. I de fall då en persons egentliga hemvist inte med stöd av ovanstående riktlinjer på objektiva grunder kan avgöras får folkregistret grunda registreringen på personens egen anmälan. Detta gäller även i de fall då en person på grund av arbets- eller studieförhållanden flyttar till en annan bostad vid en tidigare tidpunkt än den övriga familjen.

3.2.3 Norge

Den norska lagen om folkregistrering innehåller följande regler för bedömning av dubbel bosättning och makars registrering:

Personer som tillbringar sin dygnsvila omväxlande på två eller flera platser, räknas som bosatta där de enligt en samlad värdering av de omständigheter som föreligger, kan sägas för det mesta ha sin fasta bosättning.

Äkta makar som har gemensamt hem, räknas som bosatta i detta hem även om en av dem eller båda makarna övervägande tillbringar sin dygnsvila på andra platser.

3.2.4 Island

I den isländska lagen om fast bosättning stadgas att äkta makar skall vara registrerade med fast bosättning på samma ställe.

3.3 Direktiv

I direktiven till 1983 års folkbokföringskommitté (Dir. 1983:28 s. 4) sägs bl.a.:

I den nuvarande folkbokföringsförordningen finns många men inte uttömmande bestämmelser som definierar var bosättning skall anses föreligga. Hemvistsakkunniga har föreslagit att det inom folkbokföringen skapas ett enhetligt bosättningsbegrep som kan användas också inom andra rättsområden. Hemvistsakkunnigas förslag innehåller emellertid endast två paragrafer med mera allmänna formuleringar. Innehållet utvecklas närmare i motiven, som även är avsedda att tjäna till ledning för myndigheternas tillämpningsföreskrifter. Det är önskvärt att man i möjligaste mån försöker att i lagtexten ge bosättningsbegreppet klara och fasta gränser så att de närmare bestämningarna inte behöver överlämnas till rättspraxis. Vissa allmänna definitioner och presumtioner i lagen bör sålunda kunna underlätta tillämpningen och bli de

enskilda till hjälp vid bedömning av var bosättning skall anses föreligga.
Som jämförelse kan nämnas de utförliga anvisningarna till kommunalskattelagens bestämmelser. En motsvarighet till sådana anvisningar var föreslagen av 1941 års folkbokföringskommitté (SOU 1944:52) men uteslöts i regeringens förslag till 1946 års folkbokföringsförordning.
Jag är medveten om svårigheterna att enbart i lagtextform ge uttryck för bosättningsbegreppet. Möjligheterna till detta bör ändå övervägas noga.

3.4 Synpunkter på nuvarande ordning

3.4.1 Allmänt

Det har från olika håll framförts kritik mot den nuvarande huvudprincipen att befolkningens redovisning i folkbokföringen utgår från den fysiska vistelsen såsom denna beskrivs i dygnsviloregeln. I ett yttrande till JO (JO dnr 189-1981) anför lokala skattemyndigheten i Stockholm bl.a. följande:

– när lagen en gång skrevs var det knappast möjligt för en person – det förutsattes med största sannolikhet inte - att bedriva verksamhet i USA och Västtyskland, bo i England och ha stora ekonomiska intressen i Sverige.

I promemorian JO om FOLKBOKFÖRINGEN – synpunkter på prövning, kontroll och hanteringsrutiner, 1985:2, säger JO med hänsyftning på bl.a. detta yttrande följande:

Jag har vid flera tillfällen och i olika sammanhang hävdat att den översyn av FBF som nu pågår är och länge har varit nödvändig av både sakliga och redaktionella skäl. Dagens samhälle är i många hänseenden i grunden ett annat än det vars andas barn FBF är. FBF är kort uttryckt föråldrad i väsentliga delar.

Kritiken mot folkbokföringslagens bosättningsregler har två olika inriktningar. Å ena sidan har reglerna kritiserats för att vara för stela för att kunna tillämpas på personer som till följd av internationella anknytningar och stora ekonomiska resurser kunnat vara verksamma här utan att folkbokföras här eftersom faktisk bosättning i folkbokföringslagens mening inte förelegat. Å andra sidan har det ansetts att det kan inkräkta på den enskildes personliga integritet att folkbokföringsmyndigheternas beslut skall grundas på ett sådant personligt förhållande som var en person tillbringar sin dygnsvila.

Antalet folkbokföringsmål (kyrkobokföring och mantalsskrivning) som under de senaste åren överklagats framgår av nedanstående tabell:

År	Länsrätterna	Kammarrätterna	Regeringsrätten
1982	1 846	254	48
1983	1 921	273	58
1984	1 565	299	83
1985	1 695	263	61
1986	1 476	266	44
1987	1 064	195	39
1988	1 082	161	24

Utvecklingen visar en stadigt nedåtgående tendens. Det sjunkande antalet folkbokföringsprocesser kan ha flera orsaker.
Ett skäl kan vara att en person numera taxeras för inkomst av fastighet i

hemortskommunen i stället för som tidigare i den kommun där fastigheten är belägen. Denna förändring sammanfaller väl i tiden med den kraftigaste nedgången i antalet folkbokföringstvister. Tidigare bestämmelser föranledde ofta skenskrivningar och försök till skenskrivningar i syfte att få avdrag för underskott som avsåg fritidsfastigheter.

En annan förklaring kan vara den kvalificerade vidareutbildning för folkbokföringspersonal vid pastorsämbetena som riksskatteverket startade år 1980. Denna har sin tyngdpunkt i bosättningsreglerna och handläggning av flyttningsärenden. Årligen har cirka 50 personer genomgått denna utbildning.

Antalet folkbokföringsbeslut som överklagas förefaller däremot inte hänga samman med de planerade och systematiska kontrollaktioner som gjorts. Trots den allmänna folkbokföringskontroll som genomfördes i samband med folk- och bostadsräkningen 1985 minskade antalet överklagade ärenden år 1986 jämfört med året före.

3.4.2 Dubbel bosättning

I fall av dubbel bosättning måste folkbokföringsmyndigheten med hjälp av bosättningsreglerna avgöra vilken av två (eller flera) tänkbara platser som är personens rätta kyrkobokföringsort. För närvarande skall den som har en dubbel bosättning, dvs. regelmässig dygnsvila på mer än en plats, kyrkobokföras där han "med hänsyn till tjänst, verksamhet och övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist" enligt huvudregeln i 12 § folkbokföringslagen. Denna regel har normalt tillämpats så att en person med dubbel bosättning och fast arbetsplats skall anses bosatt på den fastighet som ligger närmast arbetsplatsen. De övriga omständigheterna har normalt inte tillmätts betydelse i de fall då arbetsplatsen kunnat fälla utslaget. Regeringsrätten har dock i avgöranden på senare tid givit större utrymme åt en fri prövning av tyngden hos de olika anknytningsmomenten i det enskilda fallet. Undantag från den nu beskrivna huvudregeln finns i 13 § folkbokföringslagen för det fall då en person på grund av sina arbetsförhållanden tillbringar dygnsvilan på en annan fastighet än den där hans familj är bosatt. I detta fall skall personen anses bosatt hos sin familj om han besöker denna regelbundet. Regelbundna besök anses enligt fast praxis föreligga om dessa sker minst var fjortonde dag. Besöken behöver emellertid inte vara förenade med övernattnings eller annan dygnsvila.

Mellan de två ovan beskrivna reglerna finns en inbyggd motsättning. I 12 § folkbokföringslagen utpekas i första hand tjänst eller verksamhet som anknytningsmoment. Enligt 13 § folkbokföringslagen skall en familj hållas samman i folkbokföringen trots att en persons arbete knyter honom till en annan ort.

Enligt en praxis som grundas på ett uttalande i förarbetena tillämpas inte undantagsregeln i 13 § folkbokföringslagen i de fall då båda makarna har arbete och det kan antas att det är bådas arbetsförhållanden som bidrar till att man bor på skilda håll. Det är i dagens förhållanden vanligt att båda makarna i en familj har arbete utom hemmet. Det är mycket svårt att avgöra om familjen behåller en bostad på den ursprungliga bostadsorten på grund av den kvarboende makens arbetsförhållanden eller av något annat skäl. Om

den behålls på grund av arbetet skall huvudregeln i 12 § folkbokföringslagen tillämpas på vardera maken. En annan svårighet i sammanhanget är att på ett likvärdigt och klart sätt kunna fastlägga vad som innefattas i begreppet familj sett mot dagens sammanlevnadsförhållanden.

Reglerna för att bedöma rätt kyrkobokföringsort för medlemmar i en familj som vistas på olika orter på grund av arbetet är därför mycket svårtillämpade på dagens förhållanden.

En huvudfråga vid moderniseringen av bosättningsreglerna är om en förändring bör innebära att familjen i större utsträckning än nu hålls ihop i folkbokföringen eller om bosättningsreglerna i stället bör ändras så att en persons faktiska vistelse och arbetsförhållanden tillmäts störst betydelse vid bosättningsbedömningen. Synpunkter på den angivna frågan har hämtats in genom en enkät till följande myndigheter:

Bostadsstyrelsen
Riksförsäkringsverket
Riksskatteverket
Statens räddningsverk
Svenska kyrkans centralstyrelse
Värnpliktsverket
Försäkringskasseförbundet
Kommunförbundet
Svenska kyrkans församling- och pastoratsförbund

Av de tillfrågade instanserna var det endast statens räddningsverk och värnpliktsverket som föredrog en förändring i den riktningen att vars och ens faktiska vistelse skall bli mer avgörande vid bosättningsbedömningen. Övriga uppgiftslämnare förordade att bosättningsreglerna ändras så att familjerna i större utsträckning redovisas samlade i folkbokföringen.

3.4.3 Tillfälligt arbete

De ovannämnda reglerna avser situationer av stadigvarande dubbel bosättning. Det förekommer även att en person på grund av ett tillfälligt arbete tillbringar sin dygnsvila på en annan plats än den där han har sitt egentliga hemvist. Enligt 14 § folkbokföringslagen skall en sådan vistelse inte leda till en ändrad bosättning. I praxis har ett tidsbestämt arbete ansetts vara tillfälligt även om det varit långvarigt, exempelvis tre till fyra år. Regeln har även ansetts vara tillämplig på familjemedlemmar som följer med till den tillfälliga arbetsorten. I praxis har folkbokföringen förblivit oförändrad även om den bortavarande inte har någon förbindelse med folkbokföringsorten under den tid då han har ett tillfälligt arbete på en annan ort. Personens kyrkobokföring är på så sätt under denna tid inaktuell för många ändamål. En viktig del av översynen av bosättningsreglerna är därför att överväga om en särskild undantagsregel för tillfälligt arbete bör finnas kvar. Om det bedöms nödvändigt bör det övervägas att införa en bestämd tidsgräns som anger när ett arbete skall anses vara tillfälligt.

3.4.4 Studier

Enligt 15 § folkbokföringslagen gäller ett undantag från huvudregeln för studerande i vissa fall. En studerande som på grund av studierna vistas på en annan ort än den där han har sitt egentliga hemvist, dvs. hos föräldrar, familj eller andra anhöriga, anses bosatt på sitt egentliga hemvist. Stadgandet tillämpas enligt praxis på studerande vid bl.a. grundskola, gymnasieskola, universitet, högskola, folkhögskola och officershögskola. Enligt praxis kan undantaget tillämpas på studerande oavsett ålder. Det kan också ske om den studerande utför förvärvsarbete på studieorten. En vuxen studerande har i praktiken en möjlighet att själv välja om han skall anses ha kvar sitt egentliga hemvist i föräldrahemmet eller inte.

Detta undantag i folkbokföringslagen för studerande medför att folkbokföringen för dessa tydligt avviker från det faktiska boendet.

3.4.5 Utsända diplomater

Bestämmelsen i 20 § folkbokföringslagen om kyrkobokföring av utsända diplomater m.fl. är oklar när det gäller om den skall tillämpas på sådana familjemedlemmar (make, styvbarn, fosterbarn eller adoptivbarn) som tillkommer under en utlandstjänstgöring. Det har vidare framförts kritik mot att kyrkobokföring i en annan församling än utflyttningsförsamlingen under utlandstjänstgöringen bara kan ske på en fastighet som ägs av den utsände. Utsända, som skaffar sig en bostadsrättslägenhet under utlandstjänstgöringen för att ha som permanent bostad vid återkomsten till Sverige, har påpekat det orättvisa i att inte de kan kyrkobokföras där.

3.4.6 Servicehus för äldre

Pensionärers rätt att stå kvarskrivna i en tidigare församling eller på en annan fastighet inom församlingen efter en flyttning till servicehus för äldre människor gäller endast för dem som helinackorderas i kommunens servicehus (23 §). I flera år har man försökt att minska antalet pensionärer i denna boendeform genom att inrätta andra typer av servicehus eller anpassade lägenheter. I samband med detta har det ifrågasatts om inte valfriheten bör utvidgas även till andra former av boende och vård för äldre människor.

3.4.7 Sjukvård, kriminalvård

I 24 § folkbokföringslagen undantas olika former av anstaltsvistelse från att grunda kyrkobokföring. Bestämmelsen har ändrats vid flera tillfällen till följd av terminologiska ändringar på andra rättsområden. Dessa ändringar har medfört att det nu råder en betydande osäkerhet om vilka anstalter som egentligen avses. Regeln om att den som frigivits villkorligt från en kriminalvårdsanstalt skall anses som intagen även under prövotiden kan i praktiken inte upprätthållas i den löpande kyrkobokföringen. Pastorsämbetet har inte någon uppgift om vilka personer som för tillfället är villkorligt frigivna. Myndigheten kan inte heller på grund av bestämmelserna i sekretesslagstift-

ningen i ett enskilt fall på särskild förfrågan få en sådan uppgift.

3.4.8 Avregistrering

I betänkandet Rätt adress (SOU 1988:10) föreslog vi att förfarandet vid avregistrering skulle förenklas så att svenska medborgare – i likhet med vad som nu gäller för utlänningar – skulle kunna avregistreras när det kan antas att de inte längre är bosatta i Sverige.

Det nuvarande bosättningsbegreppet har i praktiken varit mycket svårt att tillämpa på svenskar som vistas utomlands under lång tid när de inte själva anser sig ha flyttat från Sverige.

3.5 Överväganden och förslag

3.5.1 Anknytningsbegrepp

Vårt förslag: Folkbokföringen skall så långt som möjligt grundas på en persons faktiska vistelse. Dygnsvilan skall fortfarande användas som grundläggande kriterium vid bedömning av om folkbokföring i Sverige skall ske och vid bedömning av en persons hemort inom landet.

Ett av folkbokföringens syften är att tillhandahålla ett underlag för beskattningen av fysiska personer. För närvarande är dock kretsen av skattskyldiga mer omfattande än den folkbokförda. Det skatterättsliga bosättningsbegreppet i kommunalskattelagen är nämligen utvidgat genom att en person som i och för sig inte bor här i vissa fall *skall anses* bosatt här om han har väsentlig anknytning till Sverige. För att bedöma om någon har väsentlig anknytning skall beaktas sådana förhållanden som

- 1) att han är svensk medborgare
- 2) den tidrymd under vilken han tidigare haft sitt egentliga bo och hemvist i Sverige
- 3) att han inte har varaktigt bo och hemvist på viss utländsk ort
- 4) att han vistas utomlands för studier eller av hälsoskäl
- 5) att han har en bostad i Sverige inrättad för åretruntbruk
- 6) att han har familj i Sverige
- 7) att han bedriver näringsverksamhet i Sverige
- 8) att han är ekonomiskt engagerad i Sverige genom innehav av tillgångar som direkt eller indirekt ger honom ett väsentligt inflytande i sådan näringsverksamhet
- 9) att han har fastighet i Sverige och därmed jämförliga förhållanden.

I de fall då skattskyldighet i Sverige föreligger med stöd av det ovanstående utvidgade bosättningsbegreppet aktualiseras oftast skattskyldighet också i ett annat land på grund av dess skatterättsliga bosättningsregler. Om det andra landet har ett dubbelbeskattningsavtal med Sverige skall bosättningsvistisen

mellan länderna avgöras i enlighet med reglerna i detta avtal. OECD:s modellavtal har följande artikel om hemvist:

1. Vid tillämpningen av detta avtal åsyftar uttrycket "person med hemvist i en avtalsslutande stat" person som enligt lagstiftningen i denna stat är skattskyldig där på grund av hemvist, bosättning, plats för företagsledning eller annan liknande omständighet. Uttrycket inbegriper emellertid inte person som är skattskyldig i denna stat endast för inkomst från källa i denna stat eller för förmögenhet belägen där.

2. Då på grund av bestämmelserna i punkt 1 fysisk person har hemvist i båda avtalsslutande staterna, bestäms hans hemvist på följande sätt:

a) Han anses ha hemvist i den stat där han har en bostad som stadigvarande står till hans förfogande; om han har en sådan bostad i båda staterna, anses han ha hemvist i den stat med vilken hans personliga och ekonomiska förbindelser är starkast (centrum för levnadsintressena);

b) Om det inte kan avgöras i vilken stat han har centrum för sina levnadsintressen eller om han inte i någondera staten har en bostad som stadigvarande står till hans förfogande, anses han ha hemvist i den stat där han stadigvarande vistas;

c) om han stadigvarande vistas i båda staterna eller om han inte vistas stadigvarande i någon av dem, anses han ha hemvist i den stat där han är medborgare;

d) om han är medborgare i båda staterna eller om han inte är medborgare i någon av dem, avgör de behöriga myndigheterna i de avtalsslutande staterna frågan genom ömsesidig överenskommelse.

Av ovanstående framgår att i huvudsak följande förhållanden kan användas som självständiga anknytningsfakta förutom vistelsen för avgörandet av en persons skattskyldighet på grund av bosättning.

- innehav av bostad
- näringsverksamhet
- ekonomiskt engagemang
- medborgarskapet

Dessa är de alternativ till den faktiska vistelsen som är tänkbara som anknytningsmoment för bosättningsbedömningen även inom folkbokföringen.

Vilka anknytningsmoment som bör utgöra grund för att en person skall tas upp i folkbokföringen och på vilken plats detta skall ske är självfallet beroende av vilka funktioner folkbokföringen skall ha. Om folkbokföringen skall utgöra en självständig och tillräcklig grund för olika rättigheter ställs andra krav på anknytningsfakta än om folkbokföringen enbart skall vara en dokumentation av de personer som är eller kan bli berörda av svensk myndighetsutövning.

Oavsett vilka av ovanstående kriterier för folkbokföringar som väljs kan vissa grundläggande krav ställas upp. Folkbokföringen skall i vart fall innehålla korrekta och aktuella personuppgifter. Detta krav innebär att det måste finnas rimliga möjligheter att kontrollera de uppgifter som förs in och att de hålls aktuella. En förutsättning för att få korrekta uppgifter vid den första folkbokföringen är att personen befinner sig i landet. En förutsättning för att uppgifterna hålls aktuella därefter är att personen vistas i landet regelbundet.

3.5.2 Innehav av bostad

En person med goda ekonomiska resurser kan välja att skaffa en bostad i Sverige enbart för eventuella besök här. En bostad kan även vara en ren kapitalplacering. Ägaren behöver överhuvudtaget inte ens ha besökt Sverige. Utländska medborgare har i ökande omfattning fritidsbostäder här. Ofta är

sådana bostäder i och för sig lämpade för permanent boende. Oavsett om folkbokföringen skall utgöra tillräcklig kvalifikationsgrund för någon rättighet eller inte i framtiden förefaller det därför uppenbart att enbart innehav av en bostad i landet inte bör vara en tillräcklig grund för folkbokföring här. Ett exempel på kyrkobokföringens funktion idag är att det är en förutsättning för kommunal rösträtt för svensk medborgare. Att ge en person rösträtt i en kommun bara för att han har en bostad där som en kapitalplacering eller som alternativ till hotell vid besök är knappast rimligt. Något annat kompletterande kvalifikationskrav, som ger ett rimligare resultat i det fallet är inte heller tänkbart.

Däremot kan innehavet av en bostad ofta utgöra ett indicium på att en person faktiskt tillbringar sin dygnsvila i denna. I vissa situationer – då en person faktiskt vistas i Sverige – kan det därför övervägas om inte ett bostadsinnehav gör att det kan presumeras att personen normalt tillbringar sin dygnsvila i den bostaden.

3.5.3 Näringsverksamhet

Begreppet näringsverksamhet bör i detta sammanhang innefatta anställning, rörelse och annan förvärvsverksamhet. En anställning här i landet torde vara förenad med vistelse och dygnsvila här eller möjligen med dygnsvila i ett nordiskt grannland. I det förstnämnda fallet skulle det inte göra någon skillnad att använda anställningen efter dygnsvilan som anknytningsmoment. I det andra fallet däremot skulle en övergång till att använda anställningen som anknytningsmoment medföra sådana konsekvenser för den samordning som finns mellan de nordiska folkbokföringsmyndigheterna att den nordiska folkbokföringsöverenskommelsen skulle kunna äventyras.

Resultatet vid andra former av förvärvsverksamhet som bedrivs här är svårare att analysera. Det torde dock stå klart att det inte är praktiskt tillämplbart att använda förvärvsverksamhet som grund för folkbokföring om utövaren inte tillbringar sin dygnsvila här.

3.5.4 Ekonomiskt engagemang

Ett ekonomiskt engagemang i Sverige som är av stor omfattning kan i vissa fall medföra att en person enligt kommunalskattelagen blir skattemässigt att anse som "bosatt" här. Att tillämpa samma princip för folkbokföringen är dock inte förenligt med de ovan angivna grundkraven på en folkbokföring. Det torde heller inte finnas något skäl till att en ägare till ett svenskt företag som är bosatt utomlands skall vara registrerad i folkbokföringen. Det är endast i skatteregistret uppgifterna har något berättigande. Jämför med vad som sagts tidigare beträffande innehav av bostad.

3.5.5 Medborgarskapet

Den finländska folkbokföringen redovisar alla personer som har finländskt medborgarskap samt utlänningar som är bosatta i Finland. De finländare som

är bosatta utomlands anges som frånvarande. Den som är registrerad som frånvarande räknas dock inte som folkbokförd i Finland i förhållande till de övriga nordiska länderna vid tillämpningen av den nordiska folkbokföringsöverenskommelsen. I princip strävar man i Finland efter att ha aktuella uppgifter om adress m.m. även för frånvarande.

Det register över utvandrade personer som vi föreslog skall införas i betänkandet (SOU 1988:10) Rätt adress fyller samma funktion som det finländska registret över den frånvarande befolkningen. Det primära syftet med folkbokföringen är dock att registrera den i landet bosatta befolkningen oavsett medborgarskap.

Av detta framgår att det inte finns något realistiskt alternativ till att använda den faktiska vistelsen som grundläggande anknytningsfaktum för folkbokföringen, där medborgarskapet endast utgör en tilläggsinformation. Detta hindrar i och för sig inte att den faktiska vistelsen kan bedömas efter en annan princip än dygnsviloeregeln. Den alternativa princip som då närmast står till buds är att vistelsen skall bedömas efter var en person tillbringar den längsta tiden i stället för efter var han tillbringar dygnsvilan. I de allra flesta fallen skulle detta inte medföra ett annat resultat än vad som blir fallet med det nuvarande regelsystemet.

För att ändå kunna bedöma lämpligheten av en förändring, som innebär att vistelsens längd skall vara avgörande, bör man först analysera hur en person normalt tillbringar sin tid.

En vecka innehåller 168 timmar. En arbetstagare tillbringar normalt omkring 40 timmar på sitt arbete. Dygnsvilorna uppgår till ca 40–60 timmar. I normalfallet tillbringar en person därutöver en avsevärd del av sin fritid i hemmet. I ett sådant fall är platsen för dygnsvilan den samma som den plats där en person tillbringar sin mesta tid. Ett annat exempel kan dock se ut så här: En person tillbringar under en normal vecka 45 timmar på sin arbetsplats, 35 timmar i sin ordinarie bostad, 70 timmar i sin fritidsbostad och återstående 18 timmar på skiftande ställen. Redan detta exempel visar att tidsfaktorn knappast utgör en rimlig grund att bygga bosättningsbedömningen på.

Följande faktorer talar för att behålla dygnsvilan som grundläggande anknytningsbegrepp vid bosättningsbedömningen inom folkbokföringen även i framtiden:

- platsen för en persons regelmässiga dygnsvila är vad som kan betraktas som en persons hem
- ett bosättningsbegrepp för folkbokföringen som inte grundar sig på dygnsvilan skulle med all säkerhet uppfattas som konstlat och därför bli mycket svårt för människor att acceptera
- om ett nytt bosättningsbegrepp införs, som medför en ändrad bedömning av många människors bosättning, kan detta få konsekvenser som är mycket svåra att överblicka. Folkbokföringen är ju grunden för så många olika rättigheter och skyldigheter
- det nordiska samarbetet på folkbokföringsområdet kan inte fortsätta i nuvarande form om grundprincipen i de svenska bosättningsreglerna blir

en annan än den som tillämpas i de övriga nordiska länderna

I massmedia har i något fall begreppet dygnsvila ifrågasatts. Detta har dock berott mer på mindre lämpliga frågor i utredningssammanhang än på begreppets tillämpning som grund för bedömning av bosättningen.

3.6 Uppehållstillstånd och folkbokföring

Vårt förslag: Kravet på uppehållstillstånd för att folkbokföring skall ske bör lagfästas. Lagregeln bör utformas som ett undantag från huvudprincipen om bosättning. De undantag från kravet på uppehållstillstånd som nu görs i praxis bör gälla även i fortsättningen. Detta kan ske genom att kravet på uppehållstillstånd kan frångås om det föreligger synnerliga skäl.

Riksskatteverkets rekommendation att en invandrare utan uppehållstillstånd inte skall kyrkobokföras grundar sig på antagandet att en tillståndspliktig utlänning inte kan vistas i landet under så lång tid som ett år utan att ha fått frågan om uppehållstillstånd prövad. För närvarande förekommer det emellertid att en utlänning vistas i landet i två till tre år utan tillstånd. I vissa fall beviljas slutligen ett sådant och i andra fall avlägsnas utlänningen ur landet.

Det torde råda en allmän enighet om att en person som vistas i Sverige utan tillstånd inte bör få tillgång till sådana förmåner som följer av att han är kyrkobokförd här. Ett uttryckligt krav på uppehållstillstånd finns exempelvis för inskrivning i allmän försäkringskassa (5 § riksförsäkringsverkets kungörelse /RFFS 1985:16/ med föreskrifter om inskrivning och avregistrering enligt lagen /1962:381/ om allmän försäkring).

Nu rådande praxis för kyrkobokföring av invandrare grundar sig på riksskatteverkets allmänna råd. Dessa råd är inte bindande. Grunden för riksskatteverkets rekommendation är en tolkning av folkbokföringslagens bosättningsbegrepp. Många utlänningar vistas emellertid här under så lång tid utan tillstånd att de uppfyller normala kriterier för att anses vara bosatta här. Många skäl talar mot att tillståndslösa utlänningar folkbokförs. Det är exempelvis från allmänna synpunkter mycket olämpligt att en utlänning vars rätt att stanna i landet ännu inte avgjorts blir registrerad som bosatt här. Det faktum att en person folkbokförs kan komma att uppfattas, både av honom själv och av andra, som ett bevis på att han godkänts som invandrare. Vidare utfärdas skattsedel automatiskt för en folkbokförd person. Detta uppfattas inte sällan av arbetsgivare som ett bevis på att en person har arbetstillstånd.

3.7 Bedömning av om en person är bosatt här eller inte

Vårt förslag: Registrering i folkbokföringen regleras i en särskild bestämmelse. En person bör folkbokföras här om det kan antas att han under en följande sexmånadersperiod kommer att ha sin regelmässiga dygnsvila förlagd till Sverige. Den som har en dubbel bosättning i Sverige och utomlands folkbokförs om han här sammanbor med sin familj eller har anställning här eller med hänsyn till övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist här.

Hemvistsakkunniga föreslog en särskild regel om vilka personer som skall vara kyrkobokförda i riket. Den föreslagna regeln innehöll emellertid inte några klara och lättillämpade kriterier för bedömning av bosättning. En lättillämpad regel för att avgöra om en person skall folkbokföras här eller inte är att endast den som med tillämpning av dygnsviloregeln kan anses bosatt i landet skall vara folkbokförd. Vid dubbel bosättning folkbokförs den som med tillämpning av reglerna för dubbel bosättning kan anses ha sitt egentliga hemvist i Sverige.

Hemvistsakkunniga uttalade att den ettårsgräns som för närvarande tillämpas i praxis vid bedömning av tidsbegränsade vistelser i princip skulle ingå i det av dem föreslagna begreppet vardaglig vistelse som grundar hemvist i landet. I beskattningssammanhang gäller numera en sexmånadersregel för skattefrihet här för inkomster från utlandsanställningar. Bland de nordiska länderna föredrar flertalet att en sexmånadersgräns skall tillämpas för folkbokföring. Detta har resulterat i att den nordiska folkbokföringsöverenskommelsen numera innehåller en uttrycklig regel om att flyttning i överenskommelsens mening inte skall föreligga om en vistelse understiger sex månader. En sexmånadersregel skulle öka folkbokföringens aktualitet och förbättra samordningen inom Norden. Det finns otivelaktigt ett samhälleligt behov av att ha en person som vistas här legalt under en tid som överstiger sex månader registrerad i folkbokföringen. Antalet utomnordiska medborgare som vistas här tillfälligt på exempelvis ett särskilt uppdrag under en tid av minst sex månader och högst ett år är inte särskilt stort, genomsnittligt något tusental personer.

Några påtagliga nackdelar med att folkbokföra utlänningar som vistas här legalt under en tid som överstiger sex månader torde inte föreligga. Innan en person skrivs in i en allmän försäkringskassa görs en utredning av om han kan anses bosatt här enligt lagen om allmän försäkring. Folkbokföringen tillhandahåller i inflyttningsfallet endast ett underlag för kassans prövning.

En person som har anställning i Sverige är i princip skattskyldig här för anställningsinkomsten oavsett anställningens längd. En oinskränkt skattskyldighet kan uppkomma vid vistelser som överstiger sex månader. Inkomster av en utlandsanställning som pågår minst sex månader beskattas inte i Sverige. Vårt förslag att införa en sexmånadersregel också i folkbokföringen harmonierar således bättre med beskattningsreglerna än nuvarande regler.

Frågan om avregistrering från folkbokföringen på grund av utflyttning föreslås i konsekvens med detta bli bedömd enligt samma princip som vid inflyttning.

3.8 Huvudregel för bedömning av enkel och dubbel bosättning

Vårt förslag: Avgörande för var inom landet en person skall anses bosatt skall även i fortsättningen vara platsen för dygnsvilan.

En person som tillbringar sin dygnsvila på mer än en plats skall i första hand anses bosatt på den plats där han sammanbor med sin familj. När personen inte har familj eller när sammanboendet sker i båda bostäderna skall frågan avgöras med hänsyn till övriga omständigheter såsom arbetsförhållandena och de olika bostädernas beskaffenhet. Familj skall normalt utgöras av make eller sambo (även homosexuella sambor). För den som inte har make eller sambo anses familjen utgöras av hemmavarande barn.

Regelmässig dygnsvila skall anses föreligga där en person under sin normala livsföring tillbringar dygnsvilan minst en gång i veckan eller i motsvarande omfattning men med annan fördelning i tiden.

En person som regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på endast en plats anses vara bosatt där. Denna huvudregel har inte ifrågasatts och bör även fortsättningsvis gälla.

I fall av dubbel bosättning måste folkbokföringsmyndigheten med hjälp av bosättningsreglerna avgöra vilken av två (eller flera) tänkbara platser som är personens rätta folkbokföringsort. För närvarande skall den som har en dubbel bosättning, dvs. regelmässig dygnsvila på mer än en plats, kyrkobokföras där han "med hänsyn till tjänst, verksamhet och övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist" enligt huvudregeln i 12 § folkbokföringslagen. Denna regel har normalt tillämpats så att en person med dubbel bosättning och fast arbetsplats skall anses bosatt på den fastighet som ligger närmast arbetsplatsen. De övriga omständigheterna har normalt inte tillmätts betydelse i de fall då arbetsplatsen kunnat fälla utslaget. Regeringsrätten har dock i avgöranden under senare år givit större utrymme åt en fri prövning av tyngden hos de olika anknytningsmomenten i det enskilda fallet.

Undantag från den nu beskrivna huvudregeln finns i 13 § folkbokföringslagen för det fall då en person på grund av sina arbetsförhållanden tillbringar dygnsvilan på en annan fastighet än den där hans familj är bosatt. I ett sådant fall skall personen anses bosatt hos sin familj om han besöker denna regelbundet. Regelbundna besök anses enligt fast praxis föreligga om dessa sker minst var fjortonde dag. Besöken behöver emellertid inte vara förenade med övernattning eller annan dygnsvila.

Mellan de två ovan beskrivna reglerna finns en inbyggd motsättning. I 12 § folkbokföringslagen utpekas i första hand tjänst eller verksamhet som anknytningsmoment. Enligt 13 § folkbokföringslagen skall en familj hållas

samman i folkbokföringen trots att en persons arbete knyter honom till en annan ort.

Enligt en praxis som grundas på ett uttalande i förarbetena tillämpas inte undantagsregeln i 13 § folkbokföringslagen i de fall då båda makarna har arbete och det kan antas att det är bådats arbetsförhållanden som bidrar till att man bor på skilda håll. Det är i dagens förhållanden vanligt att båda makarna i en familj har arbete utom hemmet. Det är i praktiken mycket svårt att avgöra om familjen behåller en bostad på den ursprungliga bostadsorten på grund av den kvarboende makens arbetsförhållanden eller av något annat skäl. Om den behålls på grund av arbetet skall huvudregeln i 12 § folkbokföringslagen tillämpas på vardera maken. En annan svårighet i sammanhanget är att på ett likvärdigt och klart sätt kunna fastlägga vad som innefattas i begreppet familj sett mot de skiftande samlevnadsförhållanden som nu förekommer. De nuvarande reglerna för bedömningen av skild bosättning för familjemedlemmar som beror på arbete är därför mycket svår-tillämpade på dagens förhållanden.

En huvudfråga vid moderniseringen av bosättningsreglerna är om en förändring bör innebära att familjen i större utsträckning än nu hålls ihop i folkbokföringen eller om bosättningsreglerna i stället bör ändras så att en persons faktiska vistelse och arbetsförhållanden tillmäts större betydelse vid bosättningsbedömningen.

3.9 Effekter av olika bedömning av dubbel bosättning och tillfällig vistelse

Nedan följer en närmare beskrivning av några viktigare områden där kyrkobokföringen på en viss fastighet eller ort utgör ett kvalifikationsmoment. Vidare belyses vilka faktorer som talar för en förändring av reglerna för bedömning av dubbel bosättning resp. vistelse på grund av tillfälligt arbete.

3.9.1 Kommunal beskattning m.m.

En fysisk person skall taxeras för alla sina inkomster i hemortskommunen. Hemortskommunen är enligt 66 § kommunalskattelagen den kommun där den skattskyldige författningen enligt skall vara mantalsskriven året före taxeringsåret. Hur folkbokföringslagens bosättningsregler är utformade får genom denna bestämning en stor betydelse för både kommuners och enskildas ekonomiska förhållanden. För den enskilde är reglerna om hemortskommun numera i huvudsak av betydelse när det gäller vilken kommuns utdebitering han skall påföras. De kommunala utdebiteringarna varierar mycket. För en heltidsarbetande person med ett välavlönat yrkesarbete kan skillnaden i skatt vid taxering i en kommun med hög kommunalskatt och i en med låg kommunalskatt vara i storleksordningen 1 000 kr. i månaden.

Kommunen tillgodoräknas kommunal skatt baserad på taxeringsnämndens beslut i fråga om taxeringen. Vidare tilldelas många kommuner skatteutjämningsbidrag baserat på kommunens skatteunderlag. Skatteunderlaget beräknas i sin tur bl.a. på den kyrkobokförda befolkningen. I kort samman-

fattning kan man säga att en kommun som redan har en svag skattekraft kan få ett ökat bidrag genom att fler personer med ingen eller låg inkomst kyrkobokförs där. Kommuner med god skattekraft kan normalt öka sina inkomster bara genom att ytterligare inkomster taxeras i kommunen.

När en person tillbringar arbetsveckans dygnsvilor i en bostad och övrig tid i en annan bostad, exempelvis där hans familj är bosatt, kan många olika argument anföras för att han skall beskattas i den ena eller den andra kommunen. Enligt traditionellt synsätt är det naturligt att skatteinkomsterna förs till den kommun där familjen bor eftersom det är denna kommun som har huvuddelen av utgifterna för familjen. Å andra sidan finns en strävan i beskattningssammanhang liksom även i andra regelsystem att behandla varje person individuellt efter hans förhållanden. I konsekvens med ett sådant synsätt vore det rimligare att låta en persons kommunalskatt gå till den kommun där han tillbringar sin mest aktiva tid och alltså för egen del utnyttjar en avsevärd del av den kommunala servicen.

Enligt socialtjänstlagen (1980:620) (ändrad senast 1990:53) har kommunen det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Den kommun där en person vistas när ett hjälpbehov uppkommer är således skyldig att lämna erfoderligt bistånd oberoende av var den hjälpsökande är kyrkobokförd. Detta talar för att en persons kommunalskatt skall tillfalla den kommun där han tillbringar huvuddelen av sin tid.

3.9.2 Rösträtt och valbarhet

Rösträtt vid val till riksdagen tillkommer enligt regeringsformen svenska medborgare som är bosatta i Sverige. Vidare finns i vallagen regler om rösträtt för svenska medborgare som inte är bosatta i Sverige. Dessa måste ansöka om att tas upp i den särskilda röstlängden för utlandssvenskar. Som villkor för upptagande i den längden gäller bl.a. att sökanden någon gång varit kyrkobokförd i Sverige. I de ordinarie röstlängderna upptas alla svenska medborgare som är kyrkobokförda i Sverige om de har fyllt 18 år på valdagen. Endast den som uppfyller villkoren för rösträtt får vara riksdagsledamot eller ersättare för ledamot.

Rösträtt vid val till kommunfullmäktige har den som vid röstlängdens upprättande är kyrkobokförd i kommunen och har fyllt 18 år på valdagen. Den som inte är svensk medborgare har rösträtt endast om han har varit kyrkobokförd i riket den 1 november de tre åren före valåret. Rösträtt vid val till landsting har den som är röstberättigad vid val till kommunfullmäktige i kommun inom landstingskommunen. Motsvarande regler gäller vid val till kyrkofullmäktige för den som är kyrkobokförd inom församlingen eller samfälligheten och är medlem av svenska kyrkan. Valbar är den som uppfyller kraven för rösträtt.

Allmänt kan det sägas att det mera sällan har en avgörande betydelse i vilken kommun eller församling en person är röstberättigad. Det kan nämnas att det förhållandet att en person tagits upp i röstlängd för fel distrikt inte utgör grund för rättelse i röstlängden. Antalet personer som röstar i en annan kommun än den där de bor vid tiden för valet på grund av att de flyttat efter

det att röstlängden upprättades är många gånger större än det antal personer som har en sådan dubbel bosättning att två kommuner kan komma ifråga som kyrkobokföringsort. Mer betydelsefull i detta sammanhang är frågan om valbarhet.

Politisk verksamhet som skall kunna leda till förtroendeuppdrag måste ha sin bas i lokalt partiarbete. Den som vistas på en ort under arbetsveckan skulle antagligen ha bättre praktiska möjligheter att delta i en lokal politisk organisation där och kvalificera sig för nominering till kandidat än vad han har möjlighet till i den ort som han besöker under helgerna. Å andra sidan torde en persons intresse av att medverka i lokalt politiskt arbete vara större i den kommun där hans familj är bosatt.

Valbar som nämndeman till tingsrätt, hovrätt, länsrätt, kammarrätt, fastighetsdomstol eller försäkringsrätt är endast den som är kyrkobokförd inom resp. domstols domkrets. Motsvarande regel gäller för valbarhet till vissa nämnder och styrelser. Det som anförts ovan om valbarhet vid allmänna val torde i huvudsak vara tillämpligt även på valbarhet till dessa uppdrag.

3.9.3 Utbildning

För grundskolan utgör varje kommun ett elevområde. En skolpliktig elev som är kyrkobokförd i riket tillhör det elevområde inom vilket han är kyrkobokförd. Kommunen har skyldighet att i sin grundskola ta emot alla barn som tillhör elevområdet. En kommun kan även ta emot ett barn som inte hör till kommunens elevområde om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola. Om en kommun tagit emot en elev som tillhör ett annat elevområde skall hemkommunen normalt betala ersättning för kostnaderna för skolgången.

För gymnasieskolan gäller i princip motsvarande regler om elevområde. Elever tas emellertid emot i gymnasieskolan i mån av plats. Därvid har elever som tillhör elevområdet normalt företräde men även elever som tillhör ett annat elevområde kan tas emot om de inte kan få plats på önskad studieväg i hemkommunen. I sådana fall skall hemkommunen normalt betala en ersättning.

Grundutbildning för vuxna, grundvux, skall i mån av behov anordnas av varje kommun. Rätt att delta i grundvux har endast den som är kyrkobokförd i riket. I en kommuns grundvux skall en sökande tas emot oberoende av var han är kyrkobokförd. Kommunen behöver dock inte ta emot en elev som mycket väl kunnat delta i hemkommunens (kyrkobokföringskommunens) grundvux. Om någon deltar i grundvux i en annan kommun än hemkommunen skall denna normalt betala ersättning till den kommun som tillhandahållit utbildningen.

Kommunal vuxenutbildning (komvux) på grundskolenivå och på gymnasial nivå får anordnas av kommuner och landstingskommuner enligt vissa regler. I komvux skall sökande tas emot oberoende av var i riket de är kyrkobokförda. Kommunen är dock inte skyldig att ta emot en sökande som inte är kyrkobokförd där om han mycket väl kunde delta i samma slags utbildning i komvux som ordnas av hemkommunen. Interkommunal ersättning skall lämnas på i princip samma sätt som vid grundvux.

Av ovanstående beskrivning framgår att det för barn- och ungdomsskolans del knappast har någon betydelse hur reglerna för bedömningen av dubbel bosättning är utformade. Däremot är det av betydelse hur vistelse på grund av ett tillfälligt arbete bedöms. Om en familj befinner sig på en ort på grund av att fadern har ett tillfälligt arbete där kan det framstå som mindre lämpligt och skäligt att ett barn i familjen inte kommer in på en önskad utbildning vid en gymnasieskola särskilt om faderns "tillfälliga" arbete har längre varaktighet.

När det gäller vuxenutbildningen är folkbokföringsreglernas inriktning av mindre betydelse eftersom det finns ett utrymme för skälighetsbedömningar som gör att folkbokföringsorten inte blir avgörande.

3.9.4 Bostadsbidrag

Enligt lagen (1988:786) om bostadsbidrag skall varje kommun lämna inkomstprövade bostadsbidrag till barnfamiljer och vissa hushåll utan barn. I lagen jämställs man och kvinna som lever tillsammans med makar. Detta gäller under förutsättning att de inte visar skäl för annat om de har eller haft gemensamt barn eller är kyrkobokförda på samma adress. För att ha rätt till bostadsbidrag i en kommun skall sökanden bo och vara kyrkobokförd i kommunen.

Vid inkomstprövningen avgör kyrkobokföringen vilka som skall anses ingå i hushållet. En make eller sammanboende som inte är kyrkobokförd i den bostad som bostadsbidrag söks för räknas således inte in vid bedömningen av rätten till bostadsbidrag. En förändring av folkbokföringsreglerna så att en person skall kyrkobokföras på arbetsorten kan i vissa fall få till följd att den verkliga familjeförsörjarens inkomster inte skulle läggas till grund för inkomstprövningen. När det å andra sidan gäller vistelse på grund av tillfälligt arbete kan det förefalla olämpligt att en familj som på grund av en familjemedlems tillfälliga arbete vistas på en ort under en längre tid inte kan bli berättigad till bostadsbidrag för bostaden där.

3.10 Alternativa bedömningsgrunder för dubbel bosättning

Den materiella utformningen av reglerna för bedömning av dubbel bosättning m.m. övervägdes senast år 1946. Samhället och framför allt arbets- och familjeförhållandena har därefter förändrats väsentligt. Den största förändringen torde vara att människor idag i stor utsträckning sammanlever utan att vara gifta. Sammanlevande kan vara sambor, särbor eller s.k. delsbor. Det förhållandet att två personer sammanbor medför numera att vissa särskilda rättsregler blir tillämpliga på deras inbördes rättsliga relationer. Även homosexuella sambor omfattas av sådana regler. I en modern folkbokföringslagstiftning måste man sträva efter att i så stor utsträckning som möjligt behandla personer som lever under likartade förhållanden lika oberoende av civilstånd och legala eller personliga relationer. En eventuell "familjeregler" i folkbokföringslagen bör därför utformas så att den kan tillämpas på samma sätt på alla sammanlevande.

3.10.1 Vistelseregeln

Den nuvarande regeln för att avgöra rätt kyrkobokföringsort vid dubbel bosättning kräver bedömningar av delvis subjektiv natur. Den helt objektiva grunden för att med dygnsvilan som styrande begrepp avgöra bosättningsfrågan är antalet dygnsvilor på varje plats. Den huvudregel som därvid framstår som mest naturlig är att en person skall anses bosatt där han under sin normala livsföring till övervägande del tillbringar sin dygnsvila. Detta oavsett personens civilstånd och arbetsförhållanden. En sådan regel, här kallad vistelseregeln, är lätt att förstå. Den ger den enskilde en god möjlighet att förutse hur hans vistelse kommer att bedömas av folkbokföringsmyndigheterna. Vidare skulle principen ge den bästa överensstämmelsen mellan befolkningens faktiska vistelse och registrerade bosättning. Folkbokföringen skulle därmed ge en adekvat bild av befolkningens fördelning i landet. Om detta skall vara folkbokföringens huvudsyfte är en sådan grundregel den naturliga. Den stämmer också bäst överens med direktiven för kommitténs arbete. Det kan nämnas att folkbokföringen i Nederländerna bygger på denna princip.

En renodlad tillämpning av vistelseregeln skulle emellertid medföra att normala veckopendlare anses bosatta på arbetsorten i stället för som nu hos familjen. Det torde vara svårt att vinna allmänt gehör för en ordning som medför att ett stort antal familjer kommer att delas i folkbokföringen. När folkbokföringen sedan läggs till grund för avgöranden på olika samhällsområden skulle resultatet inte framstå som rimligt för den enskilde. Regeln skulle ge ett olämpligt resultat beträffande tillhörigheten till församling och därtill knuten tillgång till kyrkans tjänster och begravningsväsende. Ett annat sådant område är rätten till sluten sjukvård.

Vidare skulle en sådan förändring komma att drabba de svagaste kommunernas ekonomi genom att den registrerade befolkningen där minskar. Av 1985 års folk- och bostadsräkning framgår exempelvis att 1 082 personer arbetspendlade från Gotland till fastlandet. Från Västerbottens och Norrbottens län arbetspendlade totalt 21 429 personer till en annan kommun. Huvuddelen av dessa pendlade dock dagligen till en grannkommun. Hur många personer som veckopendlade framgår inte av statistiken. Med utgångspunkt i vilka arbetskommuner som tar emot pendlare kan antalet uppskattas till omkring 5 000 veckopendlare personer. Det torde inte vara lämpligt att göra sådana förändringar av bosättningsreglerna att bedömningen av en stor grupp människors bosättning ändras eftersom detta skulle få omfattande verkningar på olika områden.

3.10.2 Familjeregeln

Folkbokföringens har många syften. Ett är att på ett bra sätt återge befolkningsfördelningen i landet sedd från vistelsesynpunkt. Bl.a. två andra minst lika viktiga kriterier kan uppställas

– folkbokföringens registrering av bosättning eller hemort skall så långt som möjligt stämma överens med samhällsmedborgarnas uppfattning och

rättskänsla

– befolkningsregistreringen skall så långt som möjligt vara direkt användbar inom olika områden av samhällets förvaltning

Familjen anses i många sammanhang utgöra en grundsten i samhällets uppbyggnad. Av hävd har också familjen betraktats som en ekonomisk enhet. Detta synsätt är fortfarande i stort sett giltigt även om ett mer individinriktat synsätt har börjat tillämpas, exempelvis vid beskattning, rätt till och återbetalning av studiemedel, m.m.

Av en medlem i en familj betraktas i regel en gemensam familjebostad mera som det egentliga hemvistet än en bostad på en ort där han vistas på grund av arbete, studier eller liknande. För en sådan person uppfattas det i regel vara riktigtast att vara folkbokförd tillsammans med övriga familjemedlemmar. En sådan grund för att fastställa en persons rätta folkbokföringsort, som innebär ett avsteg från principen om huvudsaklig vistelse, har här kallats familjeregeln.

Vid tillämpningen av familjeregeln måste det vara klart definierat vad som skall avses med familj. För närvarande torde enligt rättspraxis endast äkta make och barn ingå. Mycket talar för att med familj skall avses en vidare krets dvs. sambo oavsett kön och hemmavarande barn.

En förutsättning för att regeln skall kunna komma i fråga är att familjen har en gemensam bostad, att sammanlevnad föreligger och att vistelsen i familjebostaden har en viss omfattning. Sammanlevnaden bör vara styrkt genom att en person under sin normala livsföring tillbringar sin dygnsvila hos familjen åtminstone någon gång i veckan eller i samma omfattning men kanske med en annan fördelning i tiden. Genom att sätta kravet så lågt har hänsyn tagits även till de s.k. långpendlarna. Vi föreslår som huvudregel för bedömningen av rätt folkbokföringsort vid dubbel bosättning att en person skall anses bosatt där han sammanlever med sin familj (i vid mening). För en person som inte har familj eller när denna regel inte faller avgörandet bör bosättningen bedömas med hänsyn till övriga omständigheter. Det sistnämnda bör då ske på så sätt att arbetsplatsens belägenhet och bostädernas beskaffenhet i första hand tillmåts betydelse.

Huvudregeln kan tillämpas på alla, alltså även då familjemedlemmar har skild bosättning av annat skäl än den enes arbetsförhållanden. I praktiken förekommer det sällan att en make har en dubbel bosättning utan att detta beror på arbetet.

Föreskriften i 13 § folkbokföringslagen kan med denna huvudregel upphävas. Med dagens kommunikationer och arbetsförhållanden torde en person med ett stadigvarande arbete på en annan ort än där familjen bor hålla kontakt med familjen i större omfattning än enbart med tillfälliga besök. Annars är det troligen fråga om en verklig separation.

En svårighet med en familjeregeln som omfattar alla sammanlevande är att den i praktiken endast kan tillämpas på sådana ogifta personer som själva uppger sig vara sammanlevande och begär att bli behandlade som sådana. Folkbokföringsmyndigheterna saknar nämligen underlag för att kontrollera att regeln tillämpas på alla faktiskt sammanlevande personer. Genom att kretsen av personer vars relationer skall påverka folkbokföringen utvidgas ökar utrym-

met för manipulationer. Intresset av att såvitt möjligt upprätthålla principen om att behandla människor lika får dock väga tyngre i detta sammanhang.

I samtliga de övriga nordiska länderna bygger folkbokföringen på någon form av familjeregulering.

3.11 Tillfällig vistelse

Vårt Förslag: En tidsbegränsad vistelse som överstiger sex månader skall normalt medföra att personens bosättning ändras.

Undantag skall dock göras för sådana personer som sammanlever med sin familj på en plats och vistas på en annan ort under en på förhand bestämd tid. Undantag skall också göras då vistelsen beror på uppdrag som riksdagsledamot eller värnplikt eller vapenfri tjänsteplikt.

Det förekommer att en person på grund av ett tillfälligt arbete tillbringar sin dygnsvila på en annan plats än den där han har sitt egentliga hemvist. Enligt 14 § folkbokföringslagen skall en sådan vistelse inte leda till ändrad bosättning. I praxis har ett tidsbestämt arbete ansetts vara tillfälligt även om det varit långvarigt, exempelvis tre till fyra år. Regeln har även ansetts vara tillämplig på familjemedlemmar som följer med till den tillfälliga arbetsorten. I praxis har folkbokföringen förblivit oförändrad även om den bortavarande inte har någon förbindelse med folkbokföringsorten under den tid då han har ett tillfälligt arbete på en annan ort. Personens kyrkobokföring är under denna tid inaktuell för många ändamål. En viktig del av översynen av bosättningsreglerna är därför att överväga om det skall finnas en särskild undantagsregel för tillfälligt arbete. Om en undantagsregel bedöms nödvändig i dessa fall bör det övervägas att införa en bestämd tidsgräns som anger när ett arbete skall anses vara tillfälligt.

Gällande regel för folkbokföring vid vistelse på grund av tillfälligt arbete innebär att en person (med familj) under lång tid – flera år – kan vistas på en ort utan att anses vara bosatt där trots att han inte har någon aktuell anknytning till kyrkobokföringsorten under vistelsen. Avgörande är endast att han har möjlighet att återvända till den tidigare bostaden och uppger sig ha för avsikt att göra detta. Denna regel medger i praktiken valfrihet för en person (eller familj) att antingen kyrkobokföras på sin vistelseort eller vara kvarskriven på den tidigare kyrkobokföringsorten under exempelvis en treårig vistelse på annan ort på grund av kontraktsanställning. Om familjen uppger att den har för avsikt att återvända till sin tidigare bostad – som man fortfarande äger men hyr ut – skall den fortfarande vara kyrkobokförda på den tidigare orten. Under denna tid kommer deras kyrkobokföring att vara inaktuell. Den gällande ordningen kan därför inte anses uppfylla de grundläggande krav som bör ställas på en modern folkbokföring. I princip kan ett folkbokföringsregister sägas vara bättre från användningssynpunkt ju närmare registret återspeglar befolkningens faktiska vistelse vid varje tidpunkt. Av praktiska skäl bör dock korta vistelser inte medföra att en persons bosätt-

ning skall anses ha ändrats då den tidigare bostaden fortfarande disponeras. I konsekvens med vad som anförts ovan om bosättning i landet bör därför normalt en person folkbokföras där han kommer att ha sin regelmässiga dygnsvila under den följande sexmånadersperioden.

En annan fråga är om man skall göra skillnad mellan vistelser som beror på ett arbete eller uppdrag som är tidsbegränsat i förväg och andra tidsbegränsade vistelser. Om man ser till folkbokföringens grundläggande funktioner finns det egentligen ingen anledning att behandla personer olika vid vistelser av samma tidslängd och under samma boendeförhållanden. Det finns till exempel inget rationellt skäl till att en pensionär som väljer att bo på ett ställe under en viss bestämd tid skall behandlas på ett annat sätt än den som tar ett arbete på en annan ort under en viss tid. Endast en vistelses (förutsedda) varaktighet bör därför i princip vara avgörande för bedömningen av folkbokföringen.

I vissa fall kan det emellertid finnas skäl att göra undantag från denna princip för att bosättningsbegreppet skall få en naturlig utformning. Ett sådant undantag är då en person till följd av ett tidsbegränsat arbete vistas på en annan ort och make eller sambo kvarbor i den ordinarie bostaden.

Undantag bör även göras för vissa särskilda typer av tillfälliga vistelser av längre varaktighet såsom riksdagsledamotsuppdrag och värnplikt. Sådana vistelser medför enligt nu gällande rätt normalt inte ändrad bosättning och bör inte heller i framtiden göra det. Dessa vistelser bör därför uttryckligen undantas. I de fallen finns det inte något skäl till att begränsa tillämpningen till personer som har familj. Undantaget bör dock inte avse sådana fall då en värnpliktig eller riksdagsledamot faktiskt bosätter sig på förbandsorten resp. i Stockholm.

3.12 Studier

Vårt förslag: Omyndiga studerande och sådana studerande som föräldrarna fortfarande har försörjningsplikt för skall inte folkbokföras på studieorten.

Enligt 15 § folkbokföringslagen gäller ett undantag från huvudregeln i vissa fall för studerande. En studerande som på grund av studierna vistas på en annan ort än den där han har sitt egentliga hemvist hos exempelvis föräldrar, familj eller andra anhöriga skall anses bosatt hos familjen. Stadgandet tillämpas enligt praxis på studerande vid bl.a. grundskola, gymnasieskola, universitet, högskola, folkhögskola och officershögskola. Enligt praxis kan undantaget tillämpas på studerande oavsett deras ålder. Det kan också tillämpas om den studerande utför förvärvsarbete på studieorten. En vuxen studerande har i praktiken en möjlighet att välja om han skall anses ha kvar sitt egentliga hemvist i föräldrahemmet eller inte.

Det nuvarande undantaget i folkbokföringslagen som avser studerande medför att folkbokföringen för dessa avviker på ett markant sätt från det faktiska boendet. I anslutning till det ovan förda resonemanget bör därför

särbehandlingen av vuxna studerande i folkbokföringen upphöra. Med hänsyn bl.a. till skolförhållandena i glesbygden bör emellertid ett undantag finnas kvar för elever i grundutbildning. Undantaget bör avse elever för vilka föräldrarna fortfarande har underhållsskyldighet enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken. Denna underhållsskyldighet upphör i princip när barnet fyller arton år. Går barnet i skolan vid denna tidpunkt eller återupptas skolgången innan barnet fyller nitton år, är föräldrarna dock underhållsskyldiga så länge skolgången pågår intill tjugoefta års ålder.

3.13 Växlande vistelseort m.m.

Vårt förslag: Den som inte regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på någon viss fastighet anses bosatt på den fastighet där han med hänsyn till sina familje- och arbetsförhållanden och övriga omständigheter får anses ha sin starkaste anknytning.

Nu gällande särregel för nomadiserande samer föreslås upphävd.

För den som inte regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på någon fastighet bör det finnas en supplementärregel. Personer som inte har regelmässig dygnsvila på någon fastighet utgör en mycket liten grupp. Bland dem finns det mycket varierande levnadsförhållanden. Ett stadgande för bedömningen av deras bosättning bör därför vara flexibelt för att kunna tillämpas på de mångskiftande förhållanden som kan komma i fråga. Det ligger även i sakens natur att behovet av enkla och klara regler med lättförutsägbar tillämpning inte är lika uttalat när det gäller personer med sådana oregelbundna levnadsförhållanden. Den som inte tillbringar dygnsvilan regelbundet på någon fastighet bör därför folkbokföras där han med hänsyn till familje- och arbetsförhållanden samt övriga omständigheter kan anses ha sin starkaste anknytning. Det finns inga skäl till att begränsa regelns tillämpning till personer vars arbetsförhållanden förhindrar en regelmässig vistelse på någon plats.

3.14 Godsägare

Vårt förslag: Möjligheten för regeringen att på ansökan medge kyrkobokföring på viss fastighet av betydelse föreslås upphävd.

Den nu gällande bestämmelsen som ger möjlighet för regeringen att efter ansökan medge kyrkobokföring på viss fastighet tillämpas numera aldrig och bör därför upphävas.

3.15 Utsända diplomater m.fl

Nuvarande huvudregel för folkbokföring av utsända statsanställda behålls. Möjligheten att efter en särskild ansökan bli folkbokförd i en annan församling under förutsättning att den utsände äger fast egendom där utvidgas till att gälla även bostadsrättslägenheter.

En allmän utgångspunkt för utformningen av moderna bosättningsregler för folkbokföringen är att dessa bör innehålla så få undantagsregler som möjligt. Den nuvarande regeln om kyrkobokföring av den som är utsänd för anställning i svenska statens tjänst är exempel på att kyrkobokföring sker med avvikelse från den faktiska bosättningen. Hemvistsakkunniga föreslog att de utsända av principiella skäl skulle avregistreras från folkbokföringen på samma villkor som andra personer som vistas utomlands. Hemvistsakkunniga föreslog att de utsända i stället skulle tas upp i ett särskilt statsregister. Till denna registrering skulle också rättsverkningar kunna knytas.

Den nuvarande regeln som gäller för utsända statsanställda innebär ett avsteg från principen att folkbokföringen skall grundas på den faktiska bosättningen. De personer som det här är frågan om har emellertid en särställning i förhållande till andra utlandstjänstgörande personer. Exempelvis är de alltid skattskyldiga för sin inkomst här. Vidare är dessa personer normalt undantagna från all folkregistrering i vistelselandet. De personer som är utsända i svenska statens tjänst bör därför även fortsättningsvis tillerkännas rättigheter på samma sätt som personer som faktiskt vistas här i samma utsträckning som nu. Den nuvarande ordningen fungerar tillfredsställande. I vissa specialfall förekommer dock tolkningsproblem, nämligen då en utsänd person gifter sig eller börjar sammanbo med någon med vilken han har barn. Av den föreslagna regeln för upptagande i folkbokföringen följer att en person skall tas upp i folkbokföringen endast om han faktiskt vistas här. Regeln om utsända statsanställdas folkbokföring kommer därmed i fortsättningen att bli tillämplig bara på sådana personer som var folkbokförda här vid avresan. Den nuvarande regeln för folkbokföring av utsända statsanställda bör behållas.

En ansökan från en utsänd om att få bli kyrkobokförd i en församling där han äger fast egendom brukar bifallas om fastigheten är klassificerad som en permanentbostad eller bedöms vara lämplig för permanent boende. Det ursprungliga skälet till att öppna denna möjlighet var att ge den utsände förutsättningar för att få avdrag för räntor på i fastigheten nedlagt kapital vid den kommunala taxeringen. Numera taxeras dock alla fastigheter i hemkommunen varför denna aspekt inte längre är aktuell. Det finns emellertid andra tungt vägande skäl till att den utsände med familj i vissa fall bör få ändra sin folkbokföringsort under en utlandsvistelse. Dessa skäl är exempelvis att få stå i kommunala köer i den kommun där man avser att bo när man kommer åter till Sverige eller att ha rösträtt och vara valbar där. De skälen är emellertid inte bara tillämpliga i de fall då den utsände skaffar en fastighet

utan även i de fall då han på ett annat sätt skaffar sig en bostad som är avsedd att användas för permanent boende i Sverige under hemstationeringar eller efter utlandstjänstens slut. Samtidigt måste den nya anknyningen vara möjlig att konstatera för myndigheten varför vi föreslår att den skall utvidgas till att gälla innehav av en bostadsrätt.

3.16 Statsråd och kommittéledamöter

Vårt förslag: De nuvarande undantagsreglerna för statsråd och kommittéledamöter slopas.

De särskilda undantagsreglerna för statsråd och kommittéledamöter m.fl. tillkom för att dessa personer inte skulle förlora valbarheten till riksdagen i sin gamla valkrets. Sedan det s.k. bostadsbandet avskaffats fyller reglerna inte längre någon funktion. Hemvistsakkunniga föreslog att de skulle avskaffas. Någon anledning till en annan bedömning finns inte nu. När det gäller statsråd med familj bosatt utom Stockholm kommer de att anses ha dubbel bosättning och därmed folkbokföras hos familjen enligt de regler vi föreslår.

3.17 Servicehus för äldre

Den nuvarande valfriheten för pensionärer på servicehus med helinackordering behålls och utvidgas till att gälla alla som tas in i kommunala servicehus för äldre människor samt privat drivna hem för gamla.

Den första särbestämmelsen för personer som är intagna på ålderdomshem tillkom 1960 då ålderdomshem jämställdes med sjukvårdsinrättningar. Genom denna ändring förhindrades att åldringar fick ändrad kyrkobokföring när de togs in på ålderdomshem i en ny församling. Att det var en valfrihet för pensionär att välja kyrkobokföringsort som sågs kom inte till uttryck i den lydelse som stadgandet fick. Den nya bestämmelsen medförde omedelbart tolkningssvårigheter och rönt kritik. Grundat på förslagen i en departementspromemoria (Stencil Fi 1964:2) lades därför en proposition 1965 (prop. 1965:93) till riksdagen med förslag att den som beretts plats på ålderdomshem skulle få en viss valfrihet ifråga om sin kyrkobokföring. Pensionären skulle få välja att antingen kyrkobokföras i den församling där ålderdomshemmet ligger eller i den församling där han var kyrkobokförd vid intagningen. Riksdagen beslutade i enlighet med propositionen.

Till följd av den nya terminologi som infördes genom socialtjänstlagen (1980:620) byttes begreppet "vistas på ålderdomshem" mot "är helinackorderad på servicehus för äldre människor". Förarbetena innehöll inga kommentarer till valet av uttrycket "helinackorderad i servicehus".

Det gamla begreppet ålderdomshem avsåg de inrättningar som kommunerna enligt lagen (1956:2) om socialhjälp var skyldiga att hålla för vård av gamla och andra behövande. Andra boende- och omhändertagandeformer förekom också. Sedan 1970-talet har andelen äldre som helinackorderas i äldreboende minskat. Dels har kommunerna i huvudsak byggt servicehus och andra bostäder för pensionärer utan helinackordering, dels har man försökt att genom olika åtgärder underlätta för de äldre att bo kvar i sin tidigare bostad så länge som möjligt.

I 20 § socialtjänstlagen stadgas att kommunen skall inrätta bostäder med gemensam service (servicehus) för äldre människor med särskilt behov av stöd. Boende i dessa servicehus kan antingen ha helinackordering mot en taxa som fastställs enligt riktlinjer i socialtjänstförordningen eller endast frivillig tillgång till måltider mot självkostnad.

Andelen pensionärer som är helinackorderade i servicehus för äldre är mycket lägre nu än då den nuvarande valfriheten i fråga om folkbokföringen infördes. Många äldre som tidigare skulle ha fått plats i ålderdomshem med valfrihet att vara kyrkobokförda i sin tidigare församling blir nu av kommunen hänvisade till en bostad i ett servicehus utan helinackordering. Den valfrihet i fråga om kyrkobokföring som tillerkändes pensionärer vid intagning på ålderdomshem bör – om den skall finnas kvar – alltså numera gälla även för boende i annat kommunalt servicehus för äldre än sådant som har helinackordering.

Bostad i ett servicehus som avses i 20 § socialtjänstlagen förmedlas av kommunen. En anpassning av regeln i folkbokföringslagen kan därför anknyta till definitionen i 20 § socialtjänstlagen.

De privata pensionärsbostäder som förekommer av olika slag har ingen officiell reglering eller klassificering. Att utvidga valfriheten i folkbokföringen till sådana boendeformer kunde i praktiken innebära att valfrihet infördes för alla människor vid flyttning efter en viss ålder. En sådan utveckling är inte förenlig med principen att folkbokföringen så nära som möjligt skall spegla den faktiska bosättningen. Å andra sidan kan det i vissa fall verka obilligt att inte medge pensionärer i särskilda privata vårdformer den valfrihet som tillkommer de boende i kommunens servicehus. Exempel på sådana vårdformer är ålderdomshem för personer med viss etnisk eller yrkesmässig anknytning där vården är ett direkt alternativ till kommunens servicehus. Vi föreslår därför att vistelse i ett privat drivet ålderdomshem eller liknande boendeform för äldre skall jämsställas med vistelse i kommunens servicehus om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till vård kan anses motsvara vistelse i kommunens servicehus. Detta innebär bl.a. att bostaden inte får innehållas med bostadsrätt eller hyresrätt med besittningsskydd och att personal skall finnas tillgänglig.

3.18 Sjukvård, kriminalvård m.m.

Vårt förslag: Nuvarande undantag från folkbokföring på sjukvårdsinrättningar och kriminalvårdsanstalter behålls. Även missbrukarvård undantas. Den som

vistas i långtidssjukvård och saknar annan bostad föreslås få en valfrihet att bli folkbokförd på sjukhuset.

En person kan i vissa fall vistas på en institution under så lång tid att han enligt de föreslagna huvudreglerna borde anses vara bosatt där. Vistelse på kriminalvårdsanstalt, viss psykiatrisk vård och viss missbruksvård sker tvångsvis. Det strider mot grundläggande värderingar att anse en person bosatt där han placerats med tvång. Ett undantag måste därför även fortsättningsvis gälla för folkbokföring på vissa institutioner. Man kan därvid tänka sig att undantag endast skall gälla just för sådana vistelser som sker med tvång och att övriga anstaltsvistelser skulle bedömas på samma sätt som andra vistelser. En sådan, från teoretisk synpunkt enkel regel har emellertid avsevärda praktiska nackdelar. Det är olämpligt att folkbokföringsmyndigheterna skall behöva ha tillgång till en sådan känslig uppgift för att kunna avgöra en person folkbokföring. Det är även från saklig synpunkt tveksamt om en ettårig vistelse på sjukhus till följd av en olycka kan anses vara frivillig. En sådan vistelse skiljer sig i vart fall väsentligt från vad som i allmän mening förstås med bosättning. Den enskilde som har behov av vård har i praktiken normalt ingen möjlighet att välja var denna vård skall erhållas. I vissa fall får dock en anstaltsvistelse t.ex. på grund av att den är långvarig eller att en persons hela återstående liv kommer att tillbringas på en anstalt stora likheter med en normal bosättning. Det kan därför i vissa fall vara rimligt att vårdtagaren anses vara bosatt på vårdinrättningen. Det torde dock vara svårt att på generella grunder fastställa i vilka fall som en anstaltsvistelse skall anses utgöra bosättning. Situationen för den som är intagen för långvård är i praktiken mycket lik den som gäller för den som vistas i servicehus för äldre människor. En motsvarande valfrihet i fråga om sin folkbokföring bör därför ges till personer som vistas på långvårdsinrättning.

3.20 Avregistrering

Vårt förslag: Avregistrering från folkbokföringen på grund av flyttning till utlandet regleras i en särskild bestämmelse. Den som kan antas komma att tillbringa dygnsvilan utom landet under de närmast följande sex månaderna avregistreras. Vid dubbel bosättning inom och utom landet skall den som har sin starkaste anknytning utomlands avregistreras.

4 Beslutande myndigheter och överklagandeordning

4.1 Direktiv

Departementschefen anför i direktiven (s. 8):

Enligt folkbokföringsförordningen skall länsrätten vid prövning av rätt folkbokföringsort i vissa fall inhämta yttrande från annan länsrätt. Länsrätternas ställningstaganden kan då leda till att frågan skall underställas kammarrätten. Om man inför ett allmänt ombud i folkbokföringsmål kan enligt min bedömning den speciella underställningsprocessen avskaffas.

Folkbokföringsprocessen skulle förenklas om man lät en folkbokföringsfråga bli beroende av endast en länsrätts bedömning.

Den utredning som kan behövas i målet får med en sådan ändring göras enligt de allmänna principer som enligt förvaltningsprocesslagen gäller för beredning av ett mål innan det företas till avgörande.

Kommittén bör också överväga sätten för rättelse av folkbokföringen. Ökade möjligheter till rättelse av folkbokföringen bör prövas. Sådana rättelseregler kommer att få större betydelse om mantalsskrivningen avskaffas. Jag vill erinra om att i skatteförenklingskommitténs arbete ingår att överväga ytterligare möjligheter till rättelse och omprövning. Även förvaltningsrättsutredningens (JU 1978:09) arbete berör denna fråga. Kommittén bör därför hålla sig underrättad om de överväganden som görs i dessa hänseenden.

4.2 Överväganden och förslag

4.2.1 Beslut om folkbokföring

Vårt förslag: Beslut om en persons folkbokföring fattas av skattemyndigheten i det län där personen är folkbokförd. Vid flyttning mellan två län beslutar dock skattemyndigheten i inflyttningsslän.

För närvarande beslutar pastorsämbetet (i inflyttningsförsamlingen) efter anmälan eller när annat skäl föreligger om en person skall kyrkobokföras i församlingen (36 § folkbokföringslagen /1967:198/). Pastorsämbetet i utflyttningförsamlingen har möjlighet att ifrågasätta beslutet om flyttning. Vid oenighet mellan pastorsämbetena skall pastorsämbetena rådfråga kyrkobokföringsinspektören. Om oenigheten därefter kvarstår skall pastorsämbetet i inflyttningförsamlingen underställa ärendet länsrättens prövning (37 § folkbokföringslagen). Ett beslut av pastorsämbetet om kyrkobokföring eller vägrad kyrkobokföring kan överklagas av den enskilde eller av kommunen hos länsrätten. I folkbokföringsmål som berör församlingar i olika län skall ett

yttrande hämtas in från länsrätten i det andra länet. Om länsrätterna är oense skall ärendet underställas kammarrätten (48 § folkbokföringslagen).

Den 28 oktober 1987 fattade riksdagen ett principbeslut om att huvudmannaskapet för den löpande folkbokföringen skall föras över från pastorsämbetena till de lokala skattemyndigheterna fr.o.m. den 1 juli 1991 (prop. 1986/87:158 SkU 2, rskr. 2).

Ett förslag till en ny organisation för skatteförvaltningen har lämnats till riksdagen (prop. 1989/90:74 Ny taxeringslag m.m.) Förslaget innebär bl.a. att skatteförvaltningen fr.o.m. den 1 januari 1991 inom varje län bildar en myndighet och att de nuvarande lokala skattemyndigheterna blir lokala skattekontor inom den myndigheten.

Regeringen har uppdragit åt en organisationskommitté (Fi 1987:02) att utarbeta förslag till de författningsändringar och andra åtgärder som behövs för genomförandet av den nya folkbokföringsorganisationen. Organisationskommittén har föreslagit att folkbokföringens grundregister skall föras lokalt hos varje lokalt skattekontor med hjälp av ADB. För aviseringar och sökning föreslås ett centralt referensregister som skall innehålla vissa uppgifter ur de lokala registren. Organisationskommittén föreslår vidare att uppgifter ur en annan skattemyndighets register som behövs för prövning av ett inflytningsärende skall kunna hämtas från den förstnämnda myndigheten genom elektronisk dataöverföring. Under förutsättning av att den föreslagna ordningen genomförs bör skattemyndigheten i den blivande folkbokföringsorten ensam få fatta beslut i ärendet. Med den föreslagna myndighetsstrukturen behövs inget samråds- eller underställningsförfarande.

4.2.2 Dag för giltighet av ändrad folkbokföring

Vårt förslag: En ny folkbokföring gäller fr.o.m. den dag flyttningen har skett om anmälan görs inom den föreskrivna anmälningstiden.

För närvarande gäller att om ett beslut om kyrkobokföring fattats efter en anmälan så gäller den nya kyrkobokföringen fr.o.m. den dag då anmälan kom in till folkbokföringsmyndigheten (9 § folkbokföringslagen). Ett skäl till den ordningen är att man önskat undvika retroaktiv kyrkobokföring.

I den nya organisationen som kommer att gälla fr.o.m. den 1 juli 1991 kommer flyttningar att registreras direkt av folkbokföringsmyndigheten i ett ADB-system. Den ordningen medför att en flyttning i det normala fallet kan registreras samma dag som anmälan kommer in till folkbokföringsmyndigheten. Den ändrade folkbokföringen blir på det sättet samtidigt känd för utflytningsortens folkbokföringsmyndighet. Vi har i vårt föregående betänkande (SOU 1988:10) Rätt adress föreslagit att anmälan om ny adress skall göras inom en vecka. Med en kort anmälningfrist och den föreslagna nya organisationen finns det inga skäl som talar mot att en ny folkbokföring skall gälla fr.o.m. den verkliga flyttningsdagen. Det förutsätter dock att flyttningen anmälts i tid. Genom denna ändring skapas en möjlighet för den enskilde att

se till att folkbokföringen korrekt utvisar hans bosättning vid varje tidpunkt. Registreringen i den löpande folkbokföring kan därmed läggas till grund för bestämmandet av beskattningsort efter slopandet av mantalsskrivningen. För det fall att en flyttning anmäls för sent bör den nuvarande ordningen behållas, dvs. den nya folkbokföringen gäller fr.o.m. den dag då anmälan kom in till behörig myndighet.

4.2.3 Rättelse av anteckningar

Vårt förslag: Skattemyndigheten i det län där en person är eller senast var folkbokförd beslutar om rättelse av uppgifter i folkbokföringsregistret.

Enligt 14 § folkbokföringskungörelsen beslutar pastorsämbetet om rättelse i kyrkobok eller annat register med undantag av församlingsregistret (personavierna). Behörig myndighet är pastorsämbetet i den församling där en person är kyrkobokförd eller – om han är avliden, utvandrad eller obefintlig-registrerad – senast var kyrkobokförd. Om den felaktiga anteckningen grundas på en anteckning i en ministerialbok som förs hos ett annat pastorsämbete skall båda pastorsämbetena besluta i samråd. Om två pastorsämbeten har olika mening i ett rättelseärende skall man inhämta råd från kyrkobokföringsinspektören. Om oenigheten kvarstår skall frågan hänskjutas till det domkapitel som prövar pastorsämbetets beslut i anteckningsfrågor.

I den nya organisationen bör skattemyndigheten i en persons folkbokföringsort – på samma sätt som föreslås för beslut om folkbokföring – ensam få fatta beslut om rättelse av uppgifter i folkbokföringsregistret. Under en avsevärd tid framöver kommer de ifrågasatta rättelserna att i huvudsak avse uppgifter som bygger på anteckningarna i de ministerialböcker som förts av pastorsämbetena. I de fallen är ett samrådsförfarande inte möjligt eftersom pastorsämbetena inte längre kommer att vara folkbokföringsmyndigheter. Om den ursprungliga registreringen gjorts hos en annan skattemyndighet än den där frågan om rättelse tas upp torde det inte heller finnas något sakligt intresse av att frågan behandlas av myndigheterna i samråd. Skattemyndigheten skulle då också få svårt att uppfylla datalagens regler om att en registeransvarig är skyldig att omedelbart rätta felaktiga uppgifter.

4.2.4 Överklagande av beslut

Vårt förslag: Överklagandetiden för riksskatteverket och kommunerna bestäms i likhet med vad som nu gäller för det allmänna ombudet till tre veckor från den dag beslutet meddelades. Alla typer av kommuner skall ha rätt att överklaga. Överklagandetiden för den enskilde skall vara tre veckor från den dag då den klagande fick del av beslutet.

Ett beslut av pastorsämbetet som avser kyrkobokföring på viss fastighet eller viss rubrik eller avregistrering kan överklagas av den enskilde, av den eller de berörda kommunerna och av det allmänna ombudet för folkbokföring. Överklagandet prövas av länsrätten. För den enskilde och kommuner gäller de allmänna bestämmelserna om besvärstid i 23 § förvaltningslagen (1986:223). Dessa bestämmelser innebär att överklagandet skall ha kommit in till den myndighet som fattat det överklagade beslutet inom tre veckor från den dag då den klagande fick del av beslutet. För det allmänna ombudet gäller enligt 45 § folkbokföringslagen att ett beslut får överklagas inom tre veckor från den dag då det meddelades.

Den särskilda utgångspunkten för beräkningen av besvärstiden för det allmänna ombudet har motiverats med att då behöver inte domstolar och det allmänna ombudet belastas med ett delgivningsförfarande (prop. 1985/86:56, s. 7). Den gällande ordningen har fungerat tillfredsställande.

Kommunernas rätt att överklaga räknas från den dag då kommunen fått del av beslutet. Denna bestämmelse kan vara till men för den enskilde eftersom kommunerna normalt inte delges folkbokföringsmyndighetens beslut. Den enskilde kan därför inte veta när – eller ens om – beslutet om hans folkbokföring vinner laga kraft. Den kommunala intressebevakningen måste kunna fullgöras utan att detta sker på bekostnad av den enskildes rätts-säkerhet.

Endast borgerliga primärkommuner har såvitt känt överklagat beslut om kyrkobokföring eller mantalsskrivning. Uttrycket kommun utan närmare specifikation i ny lagstiftning avser alla kommuner, dvs. församlingar, borgerliga primärkommuner och landstingskommuner (jfr. 1 kap. 7 § regeringsformen). I den nya organisationen som innebär att pastorsämbetena inte beslutar om folkbokföring har de kyrkliga kommunerna samma behov av att kunna överklaga ett folkbokföringsbeslut som de borgerliga kommunerna.

5 Skydd mot personförföljelse

5.1 Direktiv

I tilläggsdirektiv till 1983 års folkbokföringskommitté beslutade av regeringen den 21 december 1989 anföras bl.a:

Ett personnummer anger födelsetid samt innehåller vidare födelsennummer och kontrollsiffra, 7 § folkbokföringslagen (1967:198).

Enligt gällande regler har riksskatteverket möjlighet att efter ansökan ändra en enskilds personnummer. Verkets beslut kan överklagas till regeringen. Praxis är mycket restriktiv. Ett personnummer ändras i stort sett enbart när det rent faktiskt är felaktigt.

Författningsregleringen hindrar emellertid inte att ett personnummer ändras av något annat skäl. I enstaka fall har också personer beretts möjlighet att skapa sig en ny identitet genom byte av personnummer och namnändring om de varit utsatta för hot om fysiskt våld och inte kunnat få tillräckligt skydd på annat sätt. Som regel har i dessa fall personnumrets sista siffror ändrats, dvs. den del som innehåller födelsennumret och kontrollsiffra. Erfarenheterna har emellertid visat att det också finns behov av andra åtgärder som på ett effektivt sätt kan hindra att personnummer används för att leta rätt på en person i syfte att utöva våld, hot eller trakasserier mot denna. En sådan åtgärd kan vara att ändra den del av personnumret som anger födelsetiden.

Mot den bakgrund jag här har angett bör 1983 års folkbokföringskommitté ges i uppdrag att överväga och lämna förslag till åtgärder som förhindrar att någon med hjälp av personnummer kan leta rätt på en person i syfte att utöva våld, hot eller trakasserier. Kommittén bör överväga bl.a. frågan om ändring av personnummer för att åstadkomma ett verkligt effektivt skydd för personer som är utsatta för t.ex. allvarliga hot om våld. Kommittén bör därvid studera vilka olägenheter som kan uppkomma genom att ett personnummer inte anger den faktiska födelsetiden. Vid sin bedömning bör kommittén beakta att en ändring av den i personnumret angivna födelsetiden av nu angivna skäl inte bör medföra att den enskildes rättigheter eller skyldigheter ändras. Kommittén bör även ta ställning till om ansökningar om ändring av personnummer i sådana speciella fall som det nu är fåga om bör prövas i den ordning som gäller i dag eller om det bör ske genom domstolsprövning.

5.2 Nuvarande ordning

5.2.1 Sekretess

För uppgifterna i folkbokföringsregistren och vissa andra register som omfattar en betydande del av befolkningen gäller den s.k. folkbokföringssekretessen enligt 7 kap. 15 § sekretesslagen (1980:10). Enligt den bestämmelsen gäller sekretess för uppgift om enskilds personliga förhållanden *om det av särskild anledning* kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Detta skaderekvisit innebär att sekretesskydd gäller såväl för uppgifter av särskilt ömtålig art som för normalt harmlösa uppgifter vilka på grund av omständigheterna i det enskilda fallet är skyddsvärda. Exempel på den sistnämnda typen av uppgifter kan vara en persons adress i fall av befarad personförföljelse. Bestämmelserna om folkbokföringssekretess gäller i första hand för registren inom den egentliga

folkbokföringen och motsvarande registrering. Regeringen har rätt att föreskriva att sekretessen skall gälla även i annan verksamhet som avser registrering av en betydande del av befolkningen. I sekretessförordningen (1980:657) har regeringen föreskrivit att folkbokföringssekretessen skall gälla även för följande verksamheter:

- fastighetsregistermyndigheternas och inskrivningsmyndigheternas informationssystem
- kommunala fastighetsregister
- rikspolisstyrelsens centrala passregister
- statens räddningsverks register över civilförsvarspliktig personal
- socialstyrelsens register över hälso- och sjukvårdspersonal
- statens löne- och pensionsverks pensionsregister
- trafiksäkerhetsverkets bil-, körkorts-, och felparkeringsregister
- värnpliktsverkets och truppregistreringsmyndigheternas register över försvarsmaktens personal.

I de fall en persons adress bör hemlighållas på grund av befarad förföljelse förs en markering om särskild sekretessprövning in i länsskattemyndighetens folkbokföringsregister. Markeringen aviseras till de andra register för vilka det finns ett sekretesskydd. Spärrmarkeringen innebär i och för sig inte att uppgiften inte får lämnas ut, den är endast en varningssignal som anger att en prövning skall ske. Varje myndighet prövar självständigt frågan om utlämnande. Det torde dock ytterligt sällan om ens någonsin förekomma att prövningen visar att en adress skall lämnas ut i dessa fall. Från SPAR-registret lämnas inga uppgifter ut om de personer som har markering för särskild sekretessprövning till uppgiftsköpare. Sverige har dock genom att ansluta sig till Europarådskonventionen den 20 maj 1980 om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av barn och till Haagkonventionen den 25 oktober 1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn förpliktat sig att bl.a. lämna ut upplysningar om adress för personer bosatta i landet. I ett ärende om utlämnande av adress för en person som har särskild sekretessmarkering från en folkbokföringsmyndighet till utrikesdepartementet har regeringen nyligen beslutat att adressuppgiften skulle lämnas ut.

Uppgift om en persons adress ingår ofta i personregister. I en del av de register som förs hos myndigheterna är uppgiften om adress i känsliga fall skyddad av folkbokföringssekretessen. I en del verksamheter där folkbokföringssekretessen inte gäller råder sekretess på grund av andra stadganden i sekretesslagen. För vissa myndighetsregister som innehåller adressuppgifter finns det emellertid ingen sekretessregel som kan tillämpas på adresser.

5.2.2 Personnummerändring

I 4 § folkbokföringskungörelsen förordnas att riksskatteverket fastställer

personnummer i andra fall än vid barns födelse i Sverige och beslutar om ändring av personnummer. Riksskatteverkets beslut i dessa ärenden kan överklagas hos regeringen. Det finns inga bestämmelser som reglerar när ändring av personnummer får ske. När den gällande författningsregleringen tillkom förutsattes att en ändring av personnummer skulle ske endast då någon fått ett felaktigt nummer eller som följd av att en födelse tid rättats, eller vid könsbyten.

Riksskatteverkets personnummerregister håller på att decentraliseras och beslut om tilldelning av personnummer till invandrare har under våren 1990 delegerats till länsskattemyndigheterna (i Stockholm och Göteborg till de lokala skattemyndigheterna). I samband med att den nya folkbokföringsorganisationen träder i kraft kommer även normala beslut om ändring av personnummer för folkbokförda personer att fattas av skattemyndigheterna.

Ändring av personnummer till följd av att en persons födelse tid rättas i folkbokföringen är en relativt vanlig åtgärd. En sådan personnummerändring registreras på ett sådant sätt att den framgår öppet i de manuellt förda kyrkoböckerna. I ADB-systemen för folkbokföring och beskattning görs en koppling som automatiskt för samman uppgifter som avser det gamla numret med sådana som avser det nya. Om man i skatteregistret söker efter en person under det gamla numret får man automatiskt fram det nya numret. I de fall då man för en person fört in en särskild sekretssmarkering kan emellertid inga uppgifter fås fram via normal terminalsökning. I de få fall då personer på grund av befarad förföljelse fått byta personnummer har denna ändring registrerats i särskild ordning på ett sådant sätt att ingen koppling mellan de två numren finns i ADB-registren. En på detta sätt genomförd personnummer- (och namn)ändring kan kallas identitetsbyte. Ett identitetsbyte medför att personen inte utan vidare kan återfinnas genom de nuvarande ADB-registren för folkbokföringen eller andra register över befolkningen om man inte känner till det nya namnet eller personnumret.

Ett identitetsbyte medför naturligt nog stora svårigheter för personen själv. Uppgifter som en person normalt har behov av att kunna styrka såsom utbildning, arbets- och ekonomiska förhållanden kan inte styrkas utan att den gamla identiteten röjs. I en del fall resulterar identitetsbytet i att personen i praktiken är förhindrad att ingå vissa typer av avtal. Ett identitetsbyte kan också medföra avsevärda olägenheter för tredje man och för myndigheterna.

Ett identitetsbyte som avser ett barn eller en person som har barn innebär i praktiken att relationen till den förälder som barnet inte bor tillsammans med måste utplånas i folkbokföringen för att inte den nya identiteten för den förälder som barnet bor tillsammans med skall röjas. Motsvarande gäller givetvis för en gift person i förhållande till maken. I folkbokföringen måste vidare hänvisningar till exempelvis födelseboken eller födelseregistret eller tidigare folkbokföring på något sätt "maskeras". Ett identitetsbyte kan på detta sätt medföra allvarliga inskränkningar i tredje mans möjligheter att t.ex. utöva sin umgängesrätt med sitt barn eller bevaka sin rätt till arv.

För att närmare belysa de effekter som identitetsbyten kan föra med sig har kommitténs sekretariat hämtat in svar på ett antal frågor från vissa myndigheter m.fl.

5.2.3 Resultat av enkät om personnummer

Sammanfattning av svaren

Fråga 1.

Om en personnummerändring i syfte att skydda en person från förföljelse skall vara effektiv – oavsett om det är fråga om en ändring av endast födelsenumret eller i undantagsfall även födelsetiden – måste ändringen registreras i ADB-registren på ett sådant sätt att ingen koppling mellan det gamla och nya numret finns i registret. Kan personnummerändringar hanteras på detta sätt i eventuella ADB-register inom ert område?

Följande instanser svarar i princip ja:

Datainspektionen, domstolsverket, kriminalvårdsstyrelsen, patent- och registreringsverket, riksförsäkringsverket, riksskatteverket, riksåklagaren, socialstyrelsen, statens arbetsgivarverk, statens invandrarverk, statens person- och adressregisternämnd, statistiska centralbyrån, svenska kyrkans centralstyrelse, trafiksäkerhetsverket, värnpliktsverket, kommunförbundet och landstingsförbundet.

Följande instanser svarar i princip nej:

Generaltullstyrelsen, riksarkivet, rikspolisstyrelsen, statens löne- och pensionsverk, universitets- och högskoleämbetet (ja fr.o.m. höstterminen 1991).

Fråga 2.

Vilka effekter för myndigheter och enskilda får det inom ert verksamhetsområde att en persons liv och verksamhet under en tidigare identitet normalt inte kan kopplas ihop med personens nya identitet.

Datainspektionen kan inte i alla fall fullgöra sina förpliktelser när det gäller tillsyn över personregister.

Domstolsverket pekar bl.a. på att ett identitetsbyte kan medföra konsekvenser för hanteringen av mål och ärenden med familjerättslig anknytning, t.ex. arvsfrågor.

Generaltullstyrelsen uppger att frånvaron av uppgifter i registren om en persons tidigare farlighet skulle kunna innebära ökad risk för våld mot enskilda tulltjänstemän vid kontroller.

Kriminalvårdsstyrelsen förutser inga större problem.

Riksarkivet förutser mycket allvarliga konsekvenser för sådan forskning som följer individer/grupper över längre tid.

Riksförsäkringsverket redovisar svårigheter och merarbete på ett antal områden.

Rikspolisstyrelsen och riksåklagaren framhåller att avsaknad av koppling mellan ny och gammal information om en person får allvarliga konsekvenser när det gäller tillståndsärenden, i påföljdsfrågor, vid beslut om anhållande och häktning och i spanings- och utredningssammanhang.

Riksskatteverket anger att skatteförvaltningen och exekutionsväsendet inte kommer att till fullo kunna fullgöra sina skyldigheter och att enskilda (även tredje man) kan komma att få svårt att hävda sina rättigheter.

Socialstyrelsen anger bl.a. svårigheter och risker i enskilda fall när det gäller

sjukvården, exempelvis när äldre relevant journalinformation inte kan återfinnas. En annan effekt kan bli att rätten för ett barn som tillkommit efter insemination att få kännedom om sin biologiske far inte kan tillgodoses.

Statens arbetsgivarverk framhåller bl.a. svårigheter vid kontroll av betyg och intyg och referenser.

Statens invandrarverk skriver att om en persons tidigare liv och verksamhet under en identitet inte kan kopplas ihop med personens nya identitet omöjliggörs i de flesta fall en säker, effektiv och rationell handläggning av utlännings- och medborgarskapsärenden.

Statens löne- och pensionsverk anger stora konsekvenser för beräkning och samordning av pensionsförmåner. Det kan t.ex. bli omöjligt att beräkna det antal tjänsteår som får tillgodoräknas.

Statistiska centralbyrån påpekar att longitudinella studier blir omöjliga i de aktuella fallen men säger att effekten på statistikens kvalitet blir ringa om antalet berörda personer är litet.

Universitets- och högskoleämbetet framhåller att någon kontroll av en sökandes merithandlingar inte kan ske om man inte får något bevis om personnummerändringen.

Värnpliktsverket anför att uppgifter om en värnpliktigs tidigare utbildning och tjänstgöring måste föras över till den nya identiteten.

Kommunförbundet framhåller allmänt att identitetsbyten medför merarbete och ökade kostnader för kommunerna.

Landstingsförbundet pekar på att en lång rad problem kan uppkomma om samma patients tidigare sjukhistoria grundar sig på journaluppgifter som härrör från journalhandlingar med olika personnummer. Denna fråga bör enligt landstingsförbundets mening bli föremål för en särskild delutredning.

Fråga 3 – 5

Vilka effekter skulle det få för Er verksamhet och för den enskilde om en persons personnummer i vissa fall inte innehåller den faktiska födelsetiden?

Gör det någon skillnad om avvikelsen mellan angiven och faktisk födelsetid är några dagar eller några månader?

Kan eventuella olägenheter undanröjas genom att uppgift om den faktiska födelsetiden på begäran kan lämnas av folkbokföringsmyndigheten på annat sätt än på ADB-medium?

Domstolsverket anger att det allmänt borde underlätta om ett utdrag avseende den verkliga födelsetiden kunde inhämtas.

Riksförsäkringsverket framhåller att flera förmåner och skyldigheter är beroende på en persons ålder. I vissa fall kan en i särskild ordning lämnad uppgift om den faktiska åldern undanröja problemen i andra fall inte.

Rikspolisstyrelsen uppger att polisens befattning med unga personer ofta är lagreglerad och beroende av exakt ålder. Informationen behövs vid alla tidpunkter och måste därför finnas inom polisen.

Riksskatteverket pekar på att det vid röstlängdsframställning är nödvändigt att faktisk ålder iakttas. Både en manuell särrutin och en maskinell lösning som beaktar den rätta födelsetiden är kostsamma.

Statens arbetsgivarverk och statens löne- och pensionsverk meddelar att vissa

arbetsrättsliga/avtalsbaserade bestämmelser är knutna till levnadsålder. Mindre avvikelser får mindre konsekvenser och större avvikelser större konsekvenser. Felen torde normalt inte kunna avhjälpas genom att uppgift om verklig födelsetid lämnas på begäran.

Statistiska centralbyrån framför att det är angeläget att uppgift om födelseår inte ändras.

Universitets- och högskoleämbetet pekar på att födelsetiden har betydelse för behörighetskontroll i de fall en lägsta eller högsta ålder krävs.

Värnpliktsverket anger att det är viktigt att inte födelseåret ändras då en värnpliktig tas ur registret vid 47 års ålder.

Kommunförbundet pekar på risker för felaktiga beräkningar av pensioner, semesterdagar och ersättningar av olika slag.

Fråga 6.

Finns det inom ert verksamhetsområde en skyldighet för myndigheter att lämna uppgifter om eller i handlingar ange en persons födelsetid till följd av någon internationell överenskommelse?

General tullstyrelsen anger skyldighet enligt ett antal överenskommelser om ömsesidigt bistånd i tullfrågor.

Kriminalvårdsstyrelsen åberopar ett flertal författningar där det finns en skyldighet att uppgi födelsetid.

Riksskatteverket åberopar ett nordiskt avtal om skattehandräckning.

Statens löne- och pensionsverk åberopar en nordisk överenskommelse om samordning av pensionsrätt.

Trafiksäkerhetsverket påpekar att körkortet enligt 1968 års vägtrafikkonvention skall innehålla uppgift om födelsetid.

Fråga 7.

Övriga synpunkter.

Några instanser anser att det nuvarande sekretesskyddet för personuppgifter är tillräckligt för att personnummerbyte inte skall behövas. Andra pekar på att det är viktigare att se över sekretessreglerna för olika register än att utöka möjligheterna att byta personnummer. *Statens person- och adressregisternämnd*, *riksarkivet* och *riksskatteverket* framhåller att ändring av personnummer inte omöjliggör efterforskning av en person i ADB-register eftersom man med hjälp av andra sökbegrepp såsom födelsehemort, civilstånd, civilståndsändringsdag m.m. ändå kan få fram uppgifter. *Patent- och registreringsverket* påpekar att nuvarande regler gör det omöjligt för en revisor eller styrelseledamot i ett aktiebolag att fullgöra sina skyldigheter att registrera sina personuppgifter i aktiebolagsregistret och behålla den sekretess för adressen som tillämpas i folkbokföringen.

5.3 Överväganden och förslag

5.3.1 Allmänt

Uppgifterna i folkbokföringen skall inte kunna missbrukas för att söka rätt på en person i syfte att förfölja eller hota en person. Ett visst skydd för utsatta personer ges för närvarande genom regler om sekretess för uppgifter i folkbokföringen och liknande registrering av befolkningen. Detta skydd är emellertid inte heltäckande. Ett fullständigare skydd kan åstadkommas på två olika sätt. Det ena sättet är att låta den utsatta personen byta personnummer och övriga identifierande uppgifter i folkbokföringen (identitetsbyte). Det andra sättet är att undvika att folkbokföringen innehåller eller utvisar den förföljda personens verkliga vistelseort.

5.3.2 Identitetsbyte

Vårt förslag: Byte av personnummer till ett nummer som inte utvisar den rätta födelsetiden får medges då risk för allvarlig förföljelse föreligger och speciella omständigheter gör att sekretessreglerna inte ger ett säkert skydd. Förutsättning för bytet skall vidare vara att andra möjliga åtgärder till skydd prövats. I den mån det är nödvändigt för att person skall ges ett effektivt skydd får även andra fingerade folkbokföringsuppgifter registreras. Den ursprungliga identiteten skall återtas när hotet har upphört.

En person förekommer normalt i ett antal personregister inom den offentliga sektorn. I de register som omfattar hela befolkningen eller en stor del av denna gäller sekretess i vissa fall för bl.a. enskildas adress med stöd av bestämmelsen i 7 kap. 15 § sekretesslagen (1980:100). En person som är utsatt för trakasserier eller hot om våld behöver därför normalt inte riskera att uppgiften om adress lämnas ut från de myndighetsregister där han eller hon obligatoriskt är registrerad. Uppgiften om adress i dessa register lämnas inte heller ut till privata personregister. Den enskilde disponerar på så sätt över om hans adress skall tas in i något privat personregister, exempelvis hos ett försäkringsbolag eller en bank. Sekretessen är emellertid inte absolut och i vissa fall kan uppgiften efter prövning lämnas ut.

Det finns emellertid vissa myndighetsregister som inte omfattas av några sekretessregler. Ett sådant register är aktiebolagsregistret hos patent- och registreringsverket. I det registret skall uppgifter om bl.a. namn, personnummer och adress föras in för styrelseledamöter och revisorer. Syftet med en sådan registrering är just att tredje man skall kunna få tillgång till uppgifter om dessa personer varför inskränkningar i offentligheten inte torde vara tänkbara.

Det är dock endast i undantagsfall som en person som riskerar förföljelse är registrerad i ett register varifrån personuppgifter skall lämnas ut utan prövning. De nuvarande sekretessreglerna synes därför normalt förhindra att registerinformation blir tillgänglig för att missbrukas för trakasserier eller

annan förföljelse från t.ex. en före detta make eller sambo. Om en person av andra skäl är utsatt för hot torde emellertid sekretessregler inte alltid utgöra något säkert skydd. En person med ont uppsåt och stora resurser till sitt förfogande torde ha stora möjligheter att genom bestickning eller hot få fram den önskade uppgiften.

I sällsynta fall kan det således vara befogat att medge att en person som är utsatt för livshot byter namn och personnummer (identitetsbyte). De nackdelar som bytet kan medföra och som redovisats tidigare framstår i huvudsak som bagatellartade sedda mot bakgrund av ett direkt dödshot. De allvarliga och beaktansvärda konsekvenserna av ett identitetsbyte är otvivelaktigt risken för att tredje mans rättigheter kränks och de stora praktiska svårigheter som den berörda personen själv kan befaras få i sin livsföring.

En allmän förutsättning för att sekretesskyddet för en adress eller ett identitetsbyte skall ha någon betydelse för en persons säkerhet är naturligtvis att den utsatta personen dessutom vidtar en rad praktiska åtgärder. I samband med en ansökan om identitetsbyte bör personen upplysas att det efter identitetsbytet ankommer på honom eller henne själv att i olika sammanhang styrka sina uppgifter och bevaka sina rättigheter.

En person som bor kvar på sin tidigare bostadsort och behåller sitt arbete och sin umgängeskrets är inte skyddad av att information om adressen inte kan återfinnas eller inte lämnas ut ur personregistren. Ett beslut om identitetsbyte måste därför samordnas med att den gamla identiteten avvecklas och den nya etableras.

I kommitténs direktiv förutsätts att ett effektivt skydd för personer som är utsatta för hot om våld kan skapas genom att en person inte kan lokaliseras med hjälp av det gamla personnumret. Uppgifter i ett personregister om en viss person kan dock sökas efter andra begrepp än personnummer och namn. Genom att exempelvis använda uppgifter om födelsehemort, relation till barn och civilståndsändringsdag som urvalskriterier kan man med stöd av offentlighetsprincipen få fram en så liten grupp personer ur olika register att det är möjligt att identifiera den person man söker. När det gäller register som omfattas av folkbokföringssekretessen lämnas dock normalt inga uppgifter ut om en person som har markering för särskild sekretessprövning. Ett byte av identitet bör emellertid främst komma i fråga för sådana personer som är registrerade i sådana myndighetsregister som inte omfattas av sekretess. För att ett byte av identiteten verkligen skall medföra ett effektivt skydd är det nödvändigt att byta ut också andra uppgifter i folkbokföringen än namn och personnummer.

För att ett identitetsbyte skall bli en effektiv skyddsåtgärd får uppgifterna om personens tidigare identitet inte spridas till mer än en mycket begränsad krets. Enligt vår mening bör endast folkbokföringsmyndigheten och rikspolisstyrelsen ha information som gör det möjligt att koppla ihop uppgifterna från den tidigare identiteten med den nya. De gamla uppgifterna skall bara finnas som manuellt förda anteckningar där. Denna begränsning kan komma att innebära att vissa myndigheter inte fullt ut kan utföra sina uppgifter. Vidare kan enskilda personer på olika sätt lida rättsförluster. Något system för att helt förhindra sådana negativa konsekvenser bedömer vi det inte vara möjligt att bygga upp om identitetsbytet skall ge ett effektivt skydd. Det är därför av

stor vikt att behovet och effekten av ett identitetsbyte i det enskilda fallet mycket noga vägs mot de tänkbara konsekvenserna för det allmänna och för tredje man. Den berörda personens situation när det gäller förpliktelser och personliga relationer måste därvid belysas på ett genomgripande sätt innan beslut om ett identitetsbyte fattas. De sekretessbestämmelser som kommer att gälla för uppgiften om identitetsbytet hos rikspolisstyrelsen (7 kap. 19 § sekretesslagen) och skattemyndigheten (7 kap. 15 § sekretesslagen) innehåller båda ett så kallat rakt skaderekvisit. En uppgift skall därvid hållas hemlig om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Vi förutsätter att det i praxis alltid kommer att bedömas så att den enskilde lider men av att uppgifter om ett identitetsbyte röjs. Den framtida tillämpningen kan emellertid påkalla en översyn av sekretesslagen i detta avseende.

För att identitetsbytet skall kunna hemlighållas på ett effektivt sätt är det nödvändigt att personen både försvinner i sin gamla och uppstår i sin nya identitet på ett "naturligt sätt". Det bästa förfaringsättet är att låta personen bli obefintlig i den gamla identiteten och uppstå som invandrad i den nya identiteten. Denna metod ger ingen koppling mellan den gamla och den nya identiteten. I den nya identiteten måste emellertid uppgifter om tidigare folkbokföring och troligen även födelseort ändras. Vidare måste familjerelationer till sådana personer som inte själva genomgår identitetsbyte utplånas. Om identitetsbytet avser en person som bor tillsammans med barn måste även barnens identitet ändras och barnens rätta familjerelationer utplånas. En sådan genomgripande förändring av de grundläggande identitetsuppgifterna för en person kan medföra svåra konsekvenser för tredje man och sannolikt medföra avsevärda praktiska svårigheter för den berörda personen. Innan ett identitetsbyte aktualiseras bör därför andra möjliga skyddsåtgärder först vidtas.

Privata register, såsom hos banker, försäkringsbolag och kreditupplysningsföretag får med den föreslagna ordningen ingen avisering som kan härledas till den ursprungliga identiteten. Det får därigenom ankomma på det berörda personen själv att vid behov och genom direkt kontakt med det berörda företaget lämna upplysningar om det rätta förhållandet.

När det hot som föranlett identitetsbytet inte längre föreligger bör personen återta sin rätta identitet. Detta kan lätt ske genom att den som obefintlig avregistrerade personen folkbokförs på nytt varvid den folkbokföring som skett i den fingerade identiteten förs på den riktiga identiteten.

5.3.3 Beslutande instans

Vårt förslag: Beslut om identitetsbyte fattas av rikspolisstyrelsen. Rikspolisstyrelsens beslut kan överklagas till Svea Hovrätt.

I de mycket få fall byte av personnummer hittills har medgivits i syfte att ge en person en ny identitet har beslutet fattats av regeringen sedan en person

överklagat riksskatteverkets beslut att inte medge personnummerändring. Några materiella bestämmelser om förutsättningarna för byte av personnummer finns inte. En allmän strävan är att föra bort enskilda ärenden från regeringens handläggning. Antalet ärenden om identitetsbyte torde bli mycket litet. Det torde därför inte vara realistiskt att lägga prövningen på en lokal instans vare sig det är en domstol eller en förvaltningsmyndighet. Identitetsbyten bör därför enligt vår mening prövas av en central instans. De ärenden där byte av identitet kan komma i fråga är de där en person är utsatt för ett allvarligt hot. Hotet kan t. ex. komma från en före detta make eller sambo som redan tidigare utövat våld mot den hotade personen. Hotet kan även komma från t.ex. personer som blivit dömda för allvarliga brott till följd av vittnesmål från den hotade personen. Prövningen av om en ny identitet skall och bör beviljas innefattar en vägning av hotets svårighetsgrad mot de intressen som kan komma att åsidosättas genom identitetsbytet. Den myndighet som har bäst förutsättningar att göra denna prövning är enligt vår mening rikspolisstyrelsen. Den beredning som bör ske i ärendet torde under alla omständigheter ankomma på polisväsendet där bakgrundsmaterialet i ärendet redan finns.

Om rikspolisstyrelsen inte bifaller en ansökan från en person om att få en ny identitet måste detta beslut självfallet kunna överklagas. Prövningen av ett sådant överklagande kan läggas på en hovrätt, en kammarrätt eller hos regeringen. Det bör inte utan tungt vägande skäl läggas på regeringen att pröva en ny grupp av ärenden avseende enskilda personer. I valet mellan en kammarrätt och en hovrätt finns förhållanden som talar till bådas förmån.

För att lägga prövningen på en kammarrätt talar det förhållandet att kammarrätterna prövar andra frågor enligt folkbokföringslagen och frågor om utlämnande av allmänna handlingar.

För att lägga prövningen på en hovrätt talar å andra sidan det förhållandet att prövningen avser att väga bl.a. enskildas civilrättsliga rättigheter mot intresset av att förhindra brott och att bedöma allvaret i ett hot.

Vi har stannat för att föreslå att överklagade ärenden om ändrad identitet skall prövas av Svea hovrätt.

5.3.4 Särskild folkbokföring av förföljda personer

Vårt förslag: En person som på grund av förföljelse har flyttat från sin bostad får efter ansökan hos skattemyndigheten medges att tillsvidare behålla sin tidigare folkbokföringsort. I folkbokföringsregistren anges därvid ingen bostadsadress. Som postadress anges skattemyndighetens adress. Post till personen vidarebefordras av skattemyndigheten.

Ett fullständigt identitetsbyte är en effektiv metod för att ge skydd åt en förföljd person. Ett identitetsbyte har emellertid också omfattande nackdelar. En annan metod för att erbjuda ett skydd är att medge att den förföljda personen är folkbokförd på en annan ort än den där han faktiskt bor. Detta är betydligt mindre ingripande för den enskilde och medför inte de svåra

konsekvenser för tredje man som ett identitetsbyte medför men skulle antagligen vara lika effektivt i de flesta fallen.

Man kan tänka sig olika lösningar när det gäller folkbokföringsorten. En tänkbar väg är att folkbokföra alla hotade personer i en viss församling. Ett annat och enligt vår mening bättre sätt är att medge den utsatta personen att tillsvidare vara kvar som folkbokförd på den ort där han eller hon bott. Den sistnämnda lösningen kan också sägas stå i överensstämmelse med de allmänna principerna för bosättningsredovisningen. Vistelsen på annan ort kan i ett sådant fall anses vara påtvingad och av endast tillfällig natur tills hotet upphör. Prövningen av folkbokföringen kan därmed på normalt sätt läggas på skattemyndigheten hos vilken personen redan är folkbokförd. Det kan i sammanhanget nämnas att erfarenheten visat att behovet av sekretess för adress i folkbokföringen i de allra flesta fall är av övergående och kortvarig art.

De negativa konsekvenser som den nu föreslagna ordningen medför för den enskilde torde framför allt göra sig gällande beträffande tillgång till sjukvård och skolgång. Dessa problem bör emellertid kunna lösas på ett enkelt sätt i det enskilda fallet genom att de berörda myndigheterna vid behov informeras om de faktiska omständigheterna. Om merkostnader trots allt skulle uppkomma för den enskilde kan dessa i många fall medföra rätt till bistånd från vistelsekommunen enligt socialtjänstlagen.

Beträffande vilken myndighet som bör utföra uppgiften att vidarebefordra personens post kan följande nämnas. Eftersändning av post är i och för sig normalt en arbetsuppgift för posten. En eftersändningsverksamhet måste emellertid i dessa fall ske i helt andra former än den hos posten normalt förekommande. Vi bedömer det därför som mindre ändamålsenligt att lägga posthanteringen på posten. En annan tänkbar myndighet är polismyndigheten eftersom personens verkliga bostadsadress hålls hemlig i syfte att hindra att en person faller offer för brott. Vidarebefordran av post är emellertid en verksamhetsfrämmande uppgift för polisen. Visserligen är uppgiften verksamhetsfrämmande även för skatteförvaltningen men eftersom den uppkommer som ett resultat av ansvaret för folkbokföringen bör det enligt vår uppfattning ligga på skattemyndigheten att vidareända posten i dessa fall. Medgivandet för en person att vara folkbokförd i sin tidigare församling bör naturligtvis endast gälla så länge personen håller skattemyndigheten underlättad om sin verkliga adress. Genom att skattemyndigheten vidarebefordrar posten kan man kontrollera att denna skyldighet fullgörs. Vi stannar därför för att föreslå att uppgiften bör ligga på skattemyndigheten. Personens postadress i folkbokföringsregistret bör därför vara skattemyndighetens. Den rätta adressen behöver då finnas endast i manuell form hos den myndigheten. Denna lösning har den stora fördelen att uppgifter om personens verkliga bostadsort och adress inte finns i folkbokföringsregistren och inte aviseras till några myndigheter och således inte kan lämnas ut vare sig av misstag eller efter prövning.

Identitetsbyte är en mycket ingripande åtgärd som kan medföra mycket stora olägenheter för den eller de enskilda som på olika sätt kan beröras. Såvitt vi kan bedöma skyddas uppgifterna om en person faktiska vistelseort lika effektivt genom den nu beskrivna kombinationen av kvarskrivning och

posthantering under sekretess som av ett identitetsbyte utan att de nackdelar som redovisats för identitetsbyten uppkommer.

Ett identitetsbyte bör medges då det på grund av konkreta omständigheter i det enskilda fallet står klart att detta är den enda fungerande metoden för att erbjuda ett tillfredsställande skydd för en förföljd person.

6 Folkbokföring i EG-länder

6.1 Enkät

Enligt kommittédirektiv 1988:43 skall alla kommittéer beakta EG-aspekter i utredningsverksamheten. Direktiven föreskriver bl.a. att kommittéer och särskilda utredare, som har till uppgift att lämna förslag som berör det västeuropeiska integrationsarbetet, skall undersöka vilken gemensam ordning som i förekommande fall råder inom EG inom det aktuella ämnesområdet och ta tillvara de möjligheter till harmonisering som finns.

Som bakgrundsmaterial har vi begärt svar från samtliga EG-länder (utom Danmark vars folkbokföringsregler redovisas i avsnitt 3.2.2) på följande frågor:

1. Finns det en obligatorisk och löpande registrering av landets befolkning med uppgifter om namn, födelsetid och bosättning (folkbokföring)?

Om ja, önskas svar även på följande frågor:

2. Behandlas landets egna medborgare på annat sätt än andra EG-medborgare resp. andra utlänningar? Vilka kriterier används för att bedöma om en person har bosatt sig i landet? Finns det krav på att vistelsen skall pågå en viss tid? Kan registrering ske trots att personens familj är bosatt i ett annat land eller om personen har en bostad även i ett annat land? Finns det andra anknytningsfakta till ett annat land som beaktas?

3. Under vilka förhållanden skall en person avregistreras från registret?

4. Vilka regler gäller för att avgöra på vilken plats inom landet en person skall registreras?

Resultat

Länder som saknar folkbokföring eller annan jämförbar registrering av hela befolkningen (länder som svarat nej på fråga 1):

Frankrike, Republiken Irland, Storbritannien

Länder som har en folkbokföring:

Belgien

Alla personer som är bosatta i Belgien registreras hos den kommun där de är bosatta. Utlänningar som inte är medborgare i ett EG-land registreras i ett särskilt register om de skall vistas i landet över tre månader. Efter att ha fått bosättningsstillstånd av justitieministeriet kan dessa skrivas in i det ordinarie bosättningsregistret. Utlänningar som vistas kortare tid än tre månader i

landet registreras inte. Under förutsättning att en utlänning har sin hemort i Belgien kan han registreras där även om han har sin familj i ett annat land.

Då en person flyttar till en annan kommun eller utomlands skall han anmäla detta till kommunen för avregistrering. Om en sådan anmälan inte görs kan kommunen avregistrera honom eller tvinga denne att registrera sig i den nya kommunen. Var och en registreras i den kommun där man har sin egentliga bostad. Med egentliga bostad menas den ort där personen ifråga tillbringar den största delen av året bl.a. på grund av avståndet till arbetsplatsen.

Italien

Varje kommun skall föra ett folkbokföringsregister som upptar alla personer som har hemvist inom kommunen och personer som saknar fast hemvist men uppehåller sig i kommunen. Bosättningen bedöms på grundval av en persons regelmässiga dygnsvila. Tillfälliga vistelser på annan ort ändrar inte bosättningen. Närmare bestämmelser om exempelvis dubbel bosättning saknas. Registret innehåller både uppgifter om varje person och om familjerna (även sammanboende).

En utlänning skrivs in om han har uppehållstillstånd för minst ett år. Alla personer som vistas i kommunen i mer än fyra månader men inte är inskrivna i folkbokföringsregistret skall registreras i ett särskilt register över tillfälligt bosatta personer.

Luxemburg

I Luxemburg för de kommunala myndigheterna en obligatorisk och löpande registrering av befolkningen. Samtliga som bor i kommunen tas med oavsett medborgarskap. Det finns inget krav på att vistelsen skall ha en viss varaktighet för att registrering skall ske i Luxemburg. Den som vistas kortare tid än tre månader i landet behöver inte anmäla sig till kommunen om han inte förvärvsarbeter. I så fall registreras han endast i hyresvärdens register. Den som flyttar från landet avregistreras. En kommun kan i vissa fall avregistrera en person från registret när det konstateras att personen inte längre är bosatt på den uppgivna adressen. Några detaljerade bosättningsregler finns inte. Bedömningen av en persons bosättning synes i huvudsak vara lämnad till honom själv.

Nederländerna

Varje person som tillbringar sin dygsvila i Nederländerna skall omedelbart föras in i ett personregister. Undantag gäller för den som vistas tillfälligt i landet. Med tillfälligt avses en vistelse som varar högst 30 dagar inom den närmaste 90-dagarsperioden när det gäller en holländsk medborgare och 180 dagar inom den närmast följande 360-dagarsperioden för utlänningar.

Den som lämnar Nederländerna avregistreras. Undantag görs dock för den som inte vistas utanför Nederländerna mer än 270 dagar av de närmast följande 360 dagarna eller för tillfällig bortovaro som inte varar mer än 360

dagar.

Den som skall vara registrerad i Nederländerna skall i första hand föras in i registret i den kommun där han stadigvarande och tillsvidare tillbringar sin dygnsvila. Om han under den närmaste 360-dagarsperioden regelmässigt tillbringar sin dygnsvila i två kommuner anses han bosatt i den där han tillbringar flest dygnsvilar. Även en tidsbestämd vistelse i en annan kommun medför ändrad bosättning om den tidigare bosättningen upphört. Den som enligt det nu sagda inte anses bosatt i en viss kommun registreras där hans familj är registrerad eller där han disponerar en bostad eller – om inte heller ett sådan anknytning finns – i ett centralt register.

Utöver personregistren som kan sägas motsvara den svenska kyrkobokföringen förs också särskilda vistelserregister över de personer som vistas i Nederländerna tillfälligt och därför inte skall tas upp i personregistret.

Portugal

Portugisiska medborgare måste när de kommit upp till femte klass i skolan (ca 10 års ålder) ha ett officiellt identitetskort. Även utlänningar som med uppehållstillstånd vistats sex månader i landet är skyldiga att inneha identitetskort. Ingen skillnad görs mellan EG-medborgare och andra utlänningar. Registreringen är personlig och har ingenting att göra med familjemedlemmars vistelse i ett annat land.

Utlänningar som byter uppehållsort eller avlägsnar sig från landet längre tid än 90 dagar och inte meddelar detta till utlänningspolisen kan bli strukna ur registret och deras uppehållstillstånd kan dras in. Det finns däremot ingen skyldighet för en portugisisk medborgare att avregistreras vid flyttning från landet.

Förbundsrepubliken Tyskland

Var och en som har en bostad av något slag (dock inte hotellrum eller liknande) som används för att bo eller sova i är skyldig att anmäla sig till folkbokföringsmyndigheten. Anmälan skall även göras då man lämnar en bostad. Det sagda gäller både tyska medborgare och utlänningar. Om en bostadsinnehavare har flera bostäder skall han anmäla vilken bostad som är huvudbostad (övervägande bostad). En gift boende skall anses ha sin huvudbostad där hans familj har sin övervägande bostad. Då tvekan råder om vilken bostad som är den övervägande skall detta anses vara den bostad där den boende har centrum för sina levnadsomständigheter.

Uppgifter om reglerna för folkbokföringen i Grekland och Spanien har inte kunnat erhållas i tid till betänkandets tryckning.

6.2 Den fria rörligheten för arbetskraft inom EG

En av grundtankarna i den europeiska gemenskapen är den fria rörligheten för personer mellan medlemsländerna. Principerna för den fria rörligheten

anges i artikel 48 i Romfördraget. Rätten till fri rörlighet avser i princip arbetstagare. Den fria rörligheten enligt Romfördraget innebär således inte en generell rätt för alla människor att flytta mellan länderna i gemenskapen. Den fria rörligheten innebär att en medborgare i ett medlemsland har rätt att fritt söka och anta en anställning i ett annat medlemsland än sitt hemland. När arbetstagaren utnyttjar denna rätt har han rätt att uppehålla sig i värdlandet medan anställningen pågår och under vissa förhållanden även stanna kvar efter anställningens slut. Rätten att uppehålla sig i värdlandet gäller även arbetstagarens familjemedlemmar även om dessa inte är medborgare i ett EG-land. Den fria rörligheten för arbetstagare kan i undantagsfall inskränkas för vissa personer med hänsyn till allmän ordning, allmän säkerhet och folkhälsan.

Rättigheterna enligt artikel 48 i Romfördraget och anslutande förordning kan åberopas direkt av de enskilda berörda personerna inför de nationella myndigheterna och domstolarna. Den som utnyttjar sin rätt att ta anställning i ett annat medlemsland har rätt att få ett uppehållstillstånd, residence permit, som bekräftelse på sin ställning. Det är emellertid inte detta tillstånd som konstituerar rätten att uppehålla sig i landet utan denna rätt följer direkt av artikel 48. Den som underlåter att söka ett residence permit kan därför inte utvisas endast av det skälet. Den som styrkt sig ha rätt till den fria rörligheten skall få ett residence permit med en giltighetstid av minst fem år som skall förlängas automatiskt så länge han har rätt att uppehålla sig i värdlandet.

6.3 Behov av harmoniseringsåtgärder

Som framgår ovan är folkbokföring inte en verksamhet som förekommer i alla medlemsländerna i EG. I de länder där sådan finns är reglerna för folkbokföringen mycket skiftande. Några planer på en harmonisering av folkbokföringsreglerna bland de nuvarande medlemsländerna är inte aktuella för närvarande. Däremot pågår arbete med att utforma gemensamma riktlinjer för folk- och bostadsräkningar. Folkbokföringen är för övrigt en sådan intern förvaltningsrättslig verksamhet som enligt flera medlemsländers uppfattning inte behöver eller ens bör bli föremål för en harmonisering. De av oss föreslagna reglerna för folkbokföringen torde därför inte påverka möjligheterna för Sverige att uppnå en närmare anknytning till eller ett eventuellt medlemskap i EG.

Det krav på uppehållstillstånd för folkbokföring som vi föreslår i avsnitt 3.6 torde dock eventuellt få modifieras om ett svenskt medlemskap i EG blir aktuellt. Om en sådan modifiering blir nödvändig eller inte är dock beroende av hur utlänningslagstiftningen anpassas till situationen med fri rörlighet för arbetskraft från EG-länderna.

7 Ikraftträdande

Vi föreslår att den nya folkbokföringslagen träder i kraft den 1 juli 1991 samtidigt som ansvaret för den lokala folkbokföringen enligt riksdagens beslut övergår på skattemyndigheterna. Denna tidpunkt för ikraftträdande innebär att mantalsskrivning skall ske sista gången för 1991. De följdändringar i andra lagar som beror på att mantalsskrivningen upphör föreslås därför i princip träda i kraft den 1 januari 1992.

8 Kostnadskonsekvenser

Vårt förslag att slopa mantalsskrivningen medför en kostnadsbesparing som uppskattas till ca 8 milj. kr. årligen. De ändringar i bosättningsreglerna som vi föreslår förutsätts inte medföra några några kostnadseffekter.

De åtgärder till skydd för förföljda personer som vi föreslår får antas medföra vissa kostnader. Det är emellertid omöjligt att i förväg uppskatta i vilken omfattning de föreslagna skyddsåtgärderna kommer behöva tillämpas.

9 Specialmotivering till bokföringslagen

Inledande bestämmelser

1 § Folkbokföring sker fortlöpande genom registrering i folkbokföringsregister hos skattemyndigheten.

Benämningen folkbokföring föreslås som ett enhetligt begrepp för den registrering av befolkningen, som utförs i det borgerliga samhällets regi. Ett stort antal författningar innehåller för närvarande hänvisningar till kyrkobokföringen och mantalsskrivningen. I samtliga författningar utom de som avser de icke-territoriella församlingarna kan ordet kyrkobokföring utan ytterligare överväganden bytas mot folkbokföring. Beträffande mantalskrivningen lämnar vi förslag till ändrad lydelse av berörda lagar.

2 § Bestämmelser om folkbokföringsregistret hos skattemyndigheten och andra register för folkbokföringen finns i lagen (0000:00) om folkbokföringsregister.

Det närmare innehållet i och användningen av folkbokföringsregistret regleras i en särskild lag om folkbokföringsregister. Ett förslag till en registerlag har lämnats i betänkandet (SOU 1990:18) Lag om folkbokföringsregister m.m., av organisationskommittén för folkbokföringen.

Definitioner, m.m.

3 § I denna lag avses med

folkbokföringsmyndighet: riksskatteverket och skattemyndighet

folkbokföringsort: den församling i vilken en person är folkbokförd,

folkbokföringsfastighet: den fastighet på vilken en person är folkbokförd,

bostadsadress: den adress som avser bostaden på den fastighet där en person skall vara folkbokförd,

postadress: den adress till vilken en persons post skall delas ut för att regelmässigt nå honom,

sambor: en ogift kvinna och en ogift man som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden,

barn: barn, styvbarn och fosterbarn,

familj: makar, sambor och barn.

I SOU 1988:10 Rätt adress beskrivs de föreslagna begreppen bostadsadress och postadress. I paragrafen införs vidare nya definitioner av begreppen sambor, barn och familj. Homosexuella sambor jämställs med andra sambor genom en ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor.

Personnummer

4 § För varje folkbokförd person fastställs ett personnummer som identitetsbeteckning. Vidare fastställs personnummer för personer som inte är folkbokförda i de fall som anges i lag. Personnumret anger födelsetid samt innehåller vidare födelsenummer

och kontrollsiffra.

Födelseiden anges med sex siffror, två för året, två för månaden och två för dagen i nu nämnd ordning.

Födelsenumret består av tre siffror och är udda för man och jämnt för kvinna.

Mellan födelseiden och födelsenumret sätts ett bindestreck som byts mot ett plustecken när en person fyller 100 år.

Bestämmelserna om personnumrets konstruktion är i huvudsak oförändrade. I paragrafen har intagits ett förtydligande om vilka personer som skall tilldelas personnummer. Med hänsyn till personnumrets karaktär av grundläggande identitetsbegrepp är det angeläget att det i lag fastställs vilka personer som folkbokföringsmyndigheten har skyldighet att tilldela personnummer. För närvarande tilldelas personnummer i vissa fall med stöd av förordning eller med endast ett indirekt stöd i författning. Den föreslagna principen kan därför kräva en översyn över personnummeranvändningen i register utanför folkbokföringen.

Den i folkbokföringshandlingarna sedan länge tillämpade ordningen att skilja mellan numren för nyfödda och hundraåringar genom att ett plustecken sätts mellan födelseid och födelsenummer för de sistnämnda anges nu i lagen som en del av personnumrets konstruktion. Genom detta tillägg säkerställs att alla personnummeranvändare måste vidta denna åtgärd för att undvika förväxlingar.

Folkbokföringens giltighet vid flyttning

5 § Vid flyttning gäller folkbokföringen från och med flyttningsdagen om anmälan görs i enlighet med bestämmelserna i 27 §. Kommer anmälan in senare gäller folkbokföringen från och med den dag då anmälan kom in.

Har beslut om folkbokföring meddelats utan föregående anmälan, gäller folkbokföringen från och med beslutets dag.

Se allmänna motiveringen avsnitt 4.2.2.

6 § Vid flyttning inom landet upphör den flyttande att vara folkbokförd på utflyttningsorten från och med den dag då han är folkbokförd på inflyttningsorten.

Vid flyttning till utlandet upphör folkbokföringen att gälla från och med utresedagen. Anmäls flyttning till utlandet efter utresedagen, upphör dock folkbokföringen att gälla från och med den dag anmälan kom in.

Innehållet i paragrafen motsvarar i sak motsvarande bestämmelser i nuvarande 9 § folkbokföringslagen.

Upptagande i folkbokföringen

7 § Ett barn som föds levande här i landet skall folkbokföras om inte annat följer av 10 §. Barnet folkbokförs i den församling där modern är folkbokförd. Är modern inte folkbokförd eller är hon okänd folkbokförs barnet i den församling där det har fötts. Hittibarn folkbokförs i den församling där det har påträffats.

Barn som föds utom landet av en kvinna som är folkbokförd med stöd av bestämmelsen i 18 § skall folkbokföras i den församling där modern är folkbokförd.

Bestämmelsen innebär en begränsning i förhållande till gällande rätt. Nu kyrkobokförs alla barn som föds utomlands av en kvinna som är kyrkobokförd i Sverige även om barnet inte flyttat in i landet. I de flesta länder registreras ett sådant barn i födelselandet. Den nuvarande ordningen innebär att om modern är felaktigt kyrkobokförd i Sverige registreras ett barn som kanske aldrig kommer att vistas här. Förslaget innebär att barnet folkbokförs

först vid en eventuell inflyttning förutom i de fall då barnets mor eller hennes make eller sambo är utsänd i statens tjänst. Barn som föds i landet till föräldrar som tillhör främmande beskickning eller lönade konsulat skall till skillnad från vad som nu gäller inte folkbokföras.

8 § Den som kan antas komma att tillbringa sin nattvila eller motsvarande vila (dygnsvila) i landet under sex månader i följd skall folkbokföras. Även den som kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila både inom och utom landet under sex månader i följd skall folkbokföras om han sammanlever med sin familj här, har anställning här eller med hänsyn till övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist här.

Undantag från bestämmelserna i första stycket anges i 9, 10, och 20 §§.

I fall av bosättning både inom och utom Sverige (dubbel bosättning) krävs för att folkbokföring skall ske att anknytningen till Sverige är närmare än anknytningen till det andra landet. På samma sätt krävs att om anknytningen till ett annat land är närmare skall avregistrering ske (jfr. föreslagna 23 §). Innebörden av uttrycket sammanlever med sin familj framgår av motiveringen nedan till föreslagna 13 §. Anknytningsmomenten skall tillämpas i den ordning de anges. För den som sammanlever med sin familj skall anställningen således inte tillmätas betydelse. De övriga omständigheterna skall beaktas endast för en person som inte har familj eller anställning.

Av begreppet regelmässig dygnsvila framgår att vistelsen i Sverige inte skall vara av besökskaraktär utan ingå som ett vardagligt inslag i en persons livsföring under minst sex månader för att folkbokföring här skall ske.

Vid bedömningen enligt denna regel skall inte dygnsvila som tillbringas på vissa anstalter beaktas.

9 § En här i landet bosatt utlänning som är skyldig att ha uppehållstillstånd skall inte folkbokföras om han saknar sådant tillstånd och det inte föreligger synnerliga skäl för att så ändå sker.

Den föreslagna bestämmelsen innebär en kodifiering av nu tillämpad praxis och är utformad som ett undantag från principen att folkbokföringen skall följa den faktiska vistelsen. Synnerliga skäl bör som nu anses föreligga i fall då utgången av uppehållstillståndsärendet kan förutses, nämligen för utländska adoptivbarn som tas emot med socialnämndens medgivande eller i sådana fall då invandrarverket eller regeringen funnit att en utlänning som inte har eller får uppehållstillstånd ändå inte skall avlägsnas från landet.

10 § Den som tillhör främmande makts beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning folkbokförs endast om han är svensk medborgare eller om han, utan att vara svensk medborgare, var bosatt här när han kom att tillhöra beskickningen eller konsulatet eller dess betjäning. Detta gäller även sådan persons familjemedlem eller tjänare.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 26 § folkbokföringslagen. Av redaktionella skäl har paragrafen flyttats och placerats bland reglerna för upptagande i folkbokföringen.

Rätt folkbokföringsort m.m.

11 § Var och en folkbokförs i den territoriella församling och på den fastighet där han är bosatt om inte annat följer av bestämmelserna i 12–21 §§.

För närvarande sker kyrkobokföring i territoriell eller i förekommande fall icke-territoriell församling. Att en person är kyrkobokförd i en icke-territoriell

församling innebär att han är medlem i den kyrkliga kommunen och skattskyldig där i stället för i den territoriella församlingen där han är bosatt. I alla andra sammanhang behandlas emellertid en medlem i en icke-territoriell församling som om han vore kyrkobokförd i den territoriella församling där han är bosatt. De gällande medlemskapsreglerna för de icke-territoriella församlingarna är starkt föråldrade. Ett förslag till nya medlemskapsregler föreligger i en promemoria från en arbetsgrupp inom civildepartementet. Ärendet bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Folkbokföringen bör av praktiska skäl och för kontinuitetens skull även i fortsättningen alltid ange inom vilken territoriell församlings område en person skall anses bosatt. Detta har särskilt betydelse för de personer som inte kan knytas till en viss fastighet.

För närvarande är vissa församlingar indelade i kyrkobokföringsdistrikt. Dessa har tillkommit för att församlingsborna i en avlägsen del av en församling där en annan präst än kyrkoherden är stationerad skall kunna få sina kyrkobokföringsärenden uträttade på nära håll. När ansvaret för den lokala folkbokföringen övergår till skattemyndigheterna har indelningen i kyrkobokföringsdistrikt inte längre något berättigande.

12 § En person anses vara bosatt på den fastighet där han regelmässigt vistas eller, när byte av bostad har skett, kan antas komma att regelmässigt vistas under dygnsvidan. Den som enligt denna regel kan anses vara bosatt på fler än en fastighet anses vara bosatt på den fastighet där han sammanlever med sin familj eller med hänsyn till övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist.

En person skall anses vistas regelmässigt på en fastighet där han under sin normala livsföring tillbringar dygnsvidan minst en gång i veckan eller i samma omfattning men med annan förläggning i tiden.

Undantag från bestämmelserna i första och andra styckena anges i 13–16 och 18–22 §§.

En person som har en dubbel bosättning skall i första hand anses bosatt på den fastighet där han sammanlever med sin familj. Med familj avses här make, sambo (även homosexuella sambor) och hemmavarande barn. Med begreppet sambor, som definieras i 5 §, avses detsamma som i lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem (sambolagen). När det gäller tillämpningen av begreppet sambor i andra sammanhang gäller det normalt att i efterhand bedöma om ett visst förhållande skall anses ha varit ett samboförhållande. Vid en sådan bedömning kan man utgå från sådana faktorer som att kontrahenterna har barn tillsammans, förhållandets längd och om kontrahenterna varit kyrkobokförda och mantalsskrivna på samma adress. Då bedömningen i folkbokföringen måste ske under den tid som förhållandet pågår eller i vissa fall redan när detta påbörjas måste bedömningen normalt grunda sig på parternas egna uppgifter om sitt eventuella samboende.

Homosexuella sambor har på ett antal rättsområden jämställts med andra sambor och så bör även ske i folkbokföringen. Bestämmelser om detta bör tas in i lagen (1987:813) om homosexuella sambor.

I begreppet familj skall även ingå barn så länge de delar bostad med en förälder. Detta innebär att en person som har dubbel bosättning kan ha familjemedlemmar boende i bägge bostäderna. Grundtanken är emellertid att en persons familj består av hans make eller sambo. Om en sådan relation inte finns kan även hemmavarande barn anses som familj i detta avseende. För en person som inte har familj eller då två personer sammanle-

ver gemensamt på två olika fastigheter får bosättningsfrågan – liksom nu – avgöras med ledning av övriga omständigheter. Dessa övriga omständigheter är i första hand arbetsplatsens belägenhet och bostädernas beskaffenhet. I det normala fallet då en familj gemensamt vistas både i en bostad i en tätort under arbetsveckan och i en fritidsbostad under helger och annan ledighet bör således familjens egentliga hemvist anses vara i bostaden i tätorten.

I andra stycket preciseras när regelmässig dygnsvila skall anses föreligga. Med uttrycket "normala livsföring" avses att det är dygnsvilan under de för personen normala förhållandena som skall ligga till grund för bedömningen. Till den normala livsföringen räknas i detta sammanhang exempelvis inte semestervistelser, tjänsteresor eller vistelser som föranleds av tillfällig sjukdom eller konvalescens. Uttrycket "annan förläggning i tiden" syftar på de situationer då en person på grund av sina arbetsförhållanden har sin vistelse hos familjen koncentrerad till exempelvis två helger i månaden.

13 § Om en person under en bestämd tid av högst sex månader regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på en annan fastighet än den där han har sitt egentliga hemvist anses detta inte leda till ändrad bosättning.

Vistelse som föranleds enbart av uppdrag som riksdagsledamot eller av värnpliktsjänstgöring eller vapenfri tjänsteplikt anses inte leda till ändrad bosättning.

Tidsbestämda vistelser som överstiger sex månader skall – till skillnad mot nu – normalt medföra ändrad bosättning.

Vistelser till följd av uppdrag som riksdagsledamot eller fullgörande av värnplikt eller vapenfri tjänsteplikt är av en sådan speciell karaktär att de inte bör leda till ändrad bosättning. Mot bakgrund av utformningen av de övriga bosättningsreglerna måste därför ett uttryckligt undantag göras för de nyssnämnda vistelserna. Genom bestämningen "föranleds *enbart* av" uttrycks att avsikten inte är att göra undantag för ett sådant fall att exempelvis en värnpliktig skaffar sig en bostad på förbandsorten och avser att bo där tillsvidare även efter värnpliktsjänstgöringens slut eller att en riksdagsledamot etablerar sitt familjehem i Stockholm.

14 § En person, som under en bestämd tid tillbringar sin dygnsvila på en annan fastighet inom landet än den där hans familj är bosatt, skall folkbokföras hos familjen så länge sammanlevnaden fortsätter.

En person som har familj skall anses bosatt hos denna även under en på förhand tidsbegränsad bortovaro under längre tid än sex månader. Regeln är exempelvis tillämplig på sådana personer som befinner sig på en annan ort inom Sverige än den där familjen bor för att utföra ett anläggningsarbete under längre tid än sex månader.

15 § En elev under aderton år som har sitt egentliga hemvist tillsammans med föräldrar eller andra anhöriga anses bosatt där även om han till följd av skolgången regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på en annan fastighet.

Bestämmelserna i första stycket gäller även en äldre elev för vilken föräldrarna fortfarande har försörjningsplikt enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken.

Bestämmelsen innebär att myndiga studerande i fortsättningen skall folkbokföras på sin studieort om de med tillämpning av övriga regler anses bosatta där. Hänvisningen till föräldrabalken innebär att regeln utvidgas till att gälla även ungdomar i åldern 18–21 år om de fortfarande är elever i grund- eller gymnasieskola. För omyndiga elever är stadgandets tillämplighet inte begränsad till någon särskild utbildningsform.

16 § Den som inte regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på någon fastighet anses bosatt på den fastighet till vilken han med hänsyn till sina familje- och arbetsförhållanden och övriga omständigheter kan anses ha sin starkaste anknytning.

Se allmänna motiveringen avsnitt 3.13.

17 § Även om en person inte är bosatt på viss fastighet, anses han dock bosatt i viss församling, om det med tillämpning av församlingens område av bestämmelserna i 12–16 §§ om fastighet kan anses att han är bosatt inom området.

Bestämmelsen motsvarar 27 § folkbokföringslagen.

18 § Den som är utsänd för anställning på utländsk ort i svenska statens tjänst folkbokförs under denna tjänstgöring jämte medföljande make eller sambo samt barn under aderton år i den församling i vilken den utsände senast var eller hade bort vara folkbokförd. De folkbokförs då på den fastighet där den utsände förut var bokförd eller om ändrade förhållanden föranleder det, under rubrik på församlingen skrivna.

Skattemyndigheten kan också medge den utsände att medföljande make eller sambo samt barn under aderton år folkbokförs på viss fastighet i församling där han eller maken äger eller innehar fast egendom eller innehar en bostad med bostadsrätt.

Vad som sägs om medföljande barn skall gälla även barn under aderton år eller äldre barn för vilka föräldrarna fortfarande har försörjningsplikt enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken som för sin skolgång vistas i utlandet på annan ort än den där den utsände är stationerad.

Bestämmelsens huvudregel är oförändrad men genom reglerna i föreslagna 7 och 8 §§ om upptagande i folkbokföringen kommer den bara att kunna tillämpas på sådana personer som redan är folkbokförda i Sverige och på barn som föds av en utsänd eller av en utsänds maka. Möjligheterna för en utsänd att efter särskild ansökan bli folkbokförd i en annan församling under utlandstjänsten utvidgas till att även omfatta en bostad som innehas med bostadsrätt. Se vidare avsnitt 3.16.

19 § Den som för vård eller tillsyn vistas i ett sådant servicehus för äldre människor som avses i 20 § socialtjänstlagen (1980:620) (kommunalt servicehus) i en annan församling än den, där han rätteligen var eller bort vara folkbokförd när han flyttade till servicehuset, får folkbokföras i sistnämnda församling. Han folkbokförs då på den fastighet där han förut var eller bort vara bokförd, eller under rubriken på församlingen skrivna eller, om särskilda skäl föreligger på en annan fastighet.

Den som för vård eller tillsyn vistas i ett kommunalt servicehus och är folkbokförd i den församling där servicehuset ligger får folkbokföras på en annan fastighet i församlingen om det föreligger särskilda skäl.

Bestämmelserna i första och andra styckena skall även tillämpas på den som vistas i en särskild boendeform för äldre som drivs av annan än kommun om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till vård kan anses motsvara vistelse i ett kommunalt servicehus.

Den valfrihet som finns för personer som är helinackorderade i kommunalt servicehus för äldre föreslås utvidgad även till personer med annan boendeform i kommunalt servicehus samt till personer i privat drivna hem för gamla. Förslaget motiveras i avsnitt 3.18.

20 § Dygnsvila som en person tillbringar på en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare, skall inte beaktas vid bedömningen av hans bosättning.

Den som är intagen för långtidssjukvård i en annan församling än den där han är folkbokförd får dock folkbokföras där han vistas om han inte längre har en bostad i den församling där han är folkbokförd.

Bestämmelsen innebär i huvudsak ingen ändring i förhållande till gällande rätt när det gäller sjukvårdsinrättningar. Behandlingshem för missbrukare har lagts till eftersom vistelse på sådana enligt de övriga regler vi nu föreslår annars skulle kunna utgöra bosättning. Intagning på ett sådant hem sker ibland med tvång och har i övrigt samma karaktär av undantag från normala förhållanden

som intagning på sjukvårdsinrättning. Den nuvarande regeln som gäller villkorligt frigivna från kriminalvårdsanstalt finns dock inte längre med eftersom den inte kan tillämpas i praktiken. Den fyller inte heller sin tidigare funktion sedan ansvaret för socialt bistånd förts över till vistelsekommunen. För personer i långtidsjukvården som inte har kvar någon annan bostad och således i praktiken bor på sjukhuset finns en valfrihet motsvarande den som pensionärer i servicehus har.

21 § Skattemyndigheten får efter ansökan medge att den som på grund av förföljelse eller ett allvarligt hot flyttat från sin tidigare bostad tillsammans med medflyttande familj får behålla sin tidigare folkbokföring så länge hotet kvarstår.

Se allmänna motiveringen avsnitt 5.3.4

22 § Den som inte är bosatt på någon fastighet i den församling där han skall folkbokföras bokförs under rubriken *p å f ö r s a m l i n g e n s k r i v n a* om annat inte följer av 18 eller 19 §. Den som saknar känt hemvist bokförs under rubrik *u t a n k ä n t h e m v i s t*. Den som enligt uppgift i sjömansregistret tjänstgjort till sjöss under det innevarande eller närmast föregående kalenderåret får dock inte bokföras under rubrik utan känt hemvist.

Skattemyndigheten får pröva om en person som saknar bestämt hemvist i församlingen i stället för att bokföras enligt första stycket kan behålla sin tidigare folkbokföring.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 27 § folkbokföringslagen.

Avregistrering från folkbokföringen

23 § Den som avlider eller dödförklaras skall avregistreras från folkbokföringen.

Den som kan antas komma att tillbringa dygnsvilan utom landet under de närmast följande sex månaderna skall avregistreras från folkbokföringen som utflyttad om inte annat följer av 18 §. Den som kan antas komma att tillbringa dygnsvilan regelmässigt under de närmast följande sex månaderna både inom och utom landet skall avregistreras om han utom landet sammanlever med sin familj, har anställning där eller med hänsyn till övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist utom landet.

Den som oavbrutet under två år i följd varit folkbokförd under rubriken *u t a n k ä n t h e m v i s t* avregistreras från folkbokföringen som obefintlig.

Den som flyttat till ett annat nordiskt land får avregistreras från folkbokföringen endast med stöd av ett internordiskt flyttningsbevis.

Bestämmelsen om avregistrering från folkbokföringen vid dubbel bosättning korresponderar med bestämmelsen för upptagande på så sätt att anknyttningen till det andra landet skall väga tyngre för att avregistrering skall ske. Detta innebär att en person i vissa fall skall kvarstå som folkbokförd i Sverige trots att samma omständigheter inte skulle leda till att någon som inte är folkbokförd tas upp i folkbokföringen.

Bestämmelserna om avregistrering som obefintlig har anpassats till förslaget att mantalsskrivningen avskaffas.

Bestämmelsen i femte stycket överensstämmer med gällande rätt. Den nuvarande bestämmelsen finns i kungörelsen (1969:493) om folkbokföring vid internordisk flyttning. En regel av detta slag skall numera ges i lag.

Anmälningar m.m.

24 § Anmälan enligt denna lag skall göras skriftligen, om inte annat anges.

Skattemyndigheten får begära att anmälan eller uppgift skall lämnas vid personlig inställelse.

För barn under 18 år skall anmälan enligt 27 eller 28 § göras av barnets vårdnadshavare. Barn som har fyllt 16 år har dock rätt att själv göra sådan anmälan.

25 § Ett barns födelse skall anmälas till en skattemyndighet eller en allmän försäkringskassa om barnet föds inom landet eller utom landet av en kvinna som är folkbokförd här med stöd av bestämmelserna i 19 §.

Föds barnet på ett sjukhus eller enskilt sjukhem gör inrättningen anmälan. Biträder barnmorska vid födelsen i annat fall, gör hon födelseanmälan. Anmälan skall ske ofördröjligen.

I andra fall skall barnets vårdnadshavare göra anmälan enligt första stycket inom en månad från födelsen.

Med barn avses nyfödd, som efter födelsen andats eller visat annat livstecken, samt dödfödd som avlidit efter utgången av tjugoåttonde havandeskapsveckan.

Motiveringar till bestämmelserna finns i (SOU:10) Rätt adress. Bestämmelsen om var anmälan skall göras har anpassats till den nya organisationen för folkbokföringen.

26 § Bestämmelser om anmälan om dödsfall samt om dödsbevis och intyg om dödsorsak finns i begravningslagen (0000:000).

En lagrådsremiss med förslag till ny begravningslag väntas under våren 1990.

27 § Den som får en ny bostads- eller postadress skall inom en vecka från adressändringen anmäla adressen till en skattemyndighet, en allmän försäkringskassa eller ett postkontor.

Första stycket gäller inte ny postadress för kortare tid än tre månader, inte heller om bostads- eller postadressens benämning ändras genom beslut av en myndighet.

Den som flyttat in från utlandet eller är registrerad i obefintligregister och skall folkbokföras gör anmälan enligt första stycket till en skattemyndighet eller en allmän försäkringskassa.

28 § Den som är folkbokförd och avser att vistas utomlands under sådan tid och sådana förhållanden att han enligt bestämmelsen i 23 § andra stycket skall avregistreras från folkbokföringen skall anmäla detta till en skattemyndighet eller en allmän försäkringskassa. Anmälan skall göras senast en vecka före utresan och skall innehålla uppgift om utresedagen. Om utresan ställs in eller skjuts upp skall detta anmälas senast den tidigare uppgivna utresedagen.

29 § Anmälan enligt 27 § skall innehålla:

1. namn, personnummer och civilstånd,
2. datum för ändring av bostads- eller postadress,
3. tidigare folkbokföringsort,
4. tidigare bostads- och postadress,
5. ny bostads- och postadress samt dess beräknade giltighetstid,
6. namn, personnummer och civilstånd för make eller sambo och barn under 18 år som samtidigt ändrar till den nya bostads- eller postadressen eller som tidigare innehar denna adress,
7. registerbeteckning för den fastighet som den nya bostadsadressen avser,
8. uppgift om vem som upplåtit den fastighet eller bostadslägenhet som den nya bostadsadressen avser.

Uppgift om bostads- eller postadress enligt första stycket 5 som avser en lägenhet i flerfamiljshus bör innehålla den beteckning för lägenheten som fastighetsägaren använder.

För den som flyttar in från utlandet skall anmälan dessutom innehålla uppgift om inflyttningsdag till Sverige, avsikten med vistelsen här och dess beräknade varaktighet samt därutöver de uppgifter som skall föras in i folkbokföringsregistret enligt lagen (0000:00) om folkbokföringsregister.

30 § Anmälan enligt 28 § skall innehålla:

1. namn och personnummer,
2. bostads- och postadress i Sverige,
3. datum för utresan,
4. bostads- och postadress i utlandet samt uppgift om bostadstyp,
5. avsikten med vistelsen och dess beräknade varaktighet,
6. arbetsgivare under vistelsen i utlandet,
7. fastighet eller bostad i Sverige som efter utresan fortfarande ägs eller förhyrs.

31 § Om det kan antas att en person är skyldig att göra anmälan enligt denna lag får skattemyndigheten anmana honom att göra en sådan anmälan eller lämna de uppgifter som behövs för bedömningen av hans folkbokföring. I anmaningen skall anges vilka uppgifter som skall lämnas. Sådana uppgifter skall lämnas skriftligt om inte annat har angetts i anmaningen.

Har ett barns vårdnadshavare försummat att inom föreskriven tid enligt 30 § namnlagen (1982:670) anmäla barnets förnamn får skattemyndigheten anmana barnets vårdnadshavare att inom viss tid fullgöra denna skyldighet.

32 § En fastighetsägare eller innehavare av bostadslägenhet, som upplåter bostad åt annan, skall på förfrågan av skattemyndigheten uppge till vem han upplåter bostad och om denne med hans medgivande upplåter bostaden åt annan samt vilka personer som enligt hans kännedom bor i fastigheten respektive lägenheten. För en person som bor i flerfamiljshus skall uppgift även lämnas om den beteckning som fastighetsägaren använder för bostadslägenheten.

Bestämmelserna motiveras i (SOU 1988:10) Rätt adress.

Beslut om folkbokföring m.m.

33 § Skattemyndigheten beslutar efter anmälan eller när annat skäl föreligger om en persons folkbokföring inom myndighetens område både vad gäller registrering och avregistrering av uppgifter som avser en person som är eller senast varit folkbokförd inom området. Vid flyttning mellan två län beslutar skattemyndigheten i inflyttningslänet.

Se allmänna motiveringen avsnitt 4.2.1.

Identitetsbyte

34 § Om det föreligger synnerliga skäl får rikspolisstyrelsen efter ansökan medge att en person som är utsatt för ett allvarligt hot får byta personnummer och i övrigt registreras i folkbokföringen med fingerade personuppgifter (identitetsbyte) så länge hotet kvarstår.

Identitetsbyte får även medges en hotad persons sammanboende familjemedlemmar.

Den möjlighet till identitetsbyte som införs motiveras i avsnitt 5.3.2.

Överklagande

35 § Ett beslut i folkbokföringsärende överklagas hos länsrätten.

Ett beslut om folkbokföringsort, folkbokföringsfastighet, folkbokföring under viss rubrik eller avregistrering från folkbokföringen får överklagas av den vars folkbokföring och den kommun som berörs av beslutet, samt av riksskatteverket. Riksskatteverket och kommuner får överklaga senast inom tre veckor från den dag då det överklagade beslutet meddelades.

Ett beslut av rikspolisstyrelsen enligt 34 § överklagas genom besvär hos Svea hovrätt.

Annat beslut som avser registrering i folkbokföringsregistret får överklagas av den som berörs av beslutet. Ett sådant beslut får överklagas utan begränsning till viss tid.

Vårt förslag i betänkandet (SOU 1988:10) Rätt adress att föra ner det allmänna ombudets funktioner på regional nivå som en myndighetsuppgift kan inte genomföras eftersom skatteförvaltningen skall organiseras med endast en myndighet i varje län. Den myndighet som fattar beslut i första instans kan inte föra talan mot sitt eget beslut. Under förutsättning av att de övriga allmänna ombuden inom skatteförvaltningen avskaffas och uppgiften att företräda det allmänna överförs till myndigheterna föreslås att det nuvarande centralt placerade allmänna ombudets rätt att överklaga överförs till riksskatteverket.

Förslaget att räkna utgångspunkten för kommunernas tid för överklagande i beslutets dag motiveras i den allmänna motiveringen avsnitt 4.2.4.

Ansvarsbestämmelser m.m.

36 § Den som inte kommer in med en anmälan enligt 27 eller 28 § eller en uppgift enligt 32 § senast vid den tidpunkt då sådan skulle ha lämnats påförs en särskild avgift (förseningsavgift). Förseningsavgiften är 500 kronor.

Förseningsavgift får efterges om underlåtenheten kan antas ha sådant samband med den anmälnings- eller uppgiftsskyldiges ålder, sjukdom, bristande erfarenhet eller därmed jämförligt förhållande att den kan anses ursäktlig eller om underlåtenheten är att anse som ringa.

37 § Förseningsavgift påförs inte den som gemensamt med make ändrat bostads- eller postadress eller flyttat till utlandet om ändringen framgår av den andre makens anmälan enligt 27 eller 28 §.

Förseningsavgift påförs inte heller ett barns vårdnadshavare om den andre vårdnadshavaren gjort anmälan enligt 27 eller 28 § för barnet.

38 § Frågor om förseningsavgift prövas av skattemyndigheten.

39 § Beslut om påförande av förseningsavgift överklagas hos länsrätten. Överklagandet skall ha kommit in till skattemyndigheten senast två månader efter det den anmälnings- eller uppgiftsskyldige fått del av beslutet.

40 § Ett beslut eller en dom att påföra någon förseningsavgift får verkställas genast, om inte annat förordnas.

Verkställighet enligt utsökningsbalken får ske.

Om uppbörd och indrivning av förseningsavgift gäller uppbördslagen (1953:272) i tillämpliga delar. Införsel enligt 15 kap. utsökningsbalken får ske vid indrivning av förseningsavgift.

41 § Vite kan av skattemyndigheten föreläggas den som inte efterkommer en anmaning enligt 31 § eller den fastighetsägare som underlåter att lämna uppgift enligt 32 §.

Vite får inte fastställas till lägre belopp än 500 kronor.

Ett beslut att förelägga vite får inte överklagas annat än i samband med att vitet döms ut.

Frågor om utdömande av vite prövas av länsrätten.

I övrigt gäller bestämmelserna i lagen (1985:205) om viten.

42 § Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift vid fullgörandet av sin anmälnings- eller uppgiftsskyldighet enligt 27, 28 eller 31 § första stycket döms till böter.

I ringa fall döms inte till ansvar enligt första stycket.

Bestämmelserna motiveras i (SOU 1988:10) Rätt adress.

Övriga bestämmelser

43 § Föreståndaren för en inrättning som avses i 19 och 20 §§ är skyldig att på begäran av en skattemyndighet lämna de uppgifter som fordras för folkbokföring enligt dessa paragrafer.

Enligt nuvarande 59 § folkbokföringslagen kan regeringen föreskriva att föreståndare för servicehus för äldre, sjukvårdsinrättningar, kriminalvårdsanstalter och hem för vård av unga skall lämna uppgifter som fordras för kyrkobokföring. Regeringen har med stöd av den bestämmelsen förordnat att föreståndare för servicehus skall underrätta folkbokföringsmyndighet om personer som flyttar till servicehuset (förordningen /1981:663/ om uppgifter beträffande personer som avses i 23 § folkbokföringslagen /1967:198/). I kungörelsen (1979:517) om rättväsendets informationssystem förordnas om skyldighet för kriminalvårdsstyrelsen att lämna uppgifter om intagna. Uppgiftsskyldigheten anges nu direkt i lagen. En föreståndare skall emellertid endast vara skyldig att lämna uppgifter på begäran.

44 § Om det föreligger synnerliga skäl kan regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, efter ansökan förordna att en person skall folkbokföras med avvikelse från denna lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 62 § folkbokföringslagen.

45 § Närmare föreskrifter för tillämpning av denna lag meddelas av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer.

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande av ledamöterna Bengt Kindbom och Knut Wachtmeister

Författningsförslagen i detta betänkande bygger på riksdagens beslut om förändrat huvudmannaskap för folkbokföringen.

Enligt vår uppfattning bör denna huvudmannaskapsförändring inte genomföras. Pastorsämbetena bör även i fortsättningen handha folkbokföringen.

Detta påverkar nu föreliggande förslag vad avser myndighetsbegrepp och terminologi medan de materiella reglerna i övrigt kan gälla även vid ett oförändrat huvudmannaskap.

2000-07-23

KUNGL. BIBL.
1990-07-23
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1990

Kronologisk förteckning

1. Företagsförvärv i svenskt näringsliv. I.
 2. Överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning inom socialtjänsten. S.
 3. En idrottshögskola i Stockholm - struktur, organisation och resurser för en självständig högskola på idrottens område. U.
 4. Transportrådet. K.
 5. Svensk säkerhetspolitik i en föränderlig värld. Fö.
 6. Förbud mot tjänstehandel med Sydafrika m.m. UD.
 7. Lagstiftning för reklam i svensk TV. U.
 8. Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn. Idéskisser och bakgrundsmaterial. S.
 9. Kostnader för fastighetsbildning m. m. Bo.
 10. Strömgatan 18 - Sveriges statsministerbostad. SB.
 11. Vidgad vuxenutbildning för utvecklingsstörda. U.
 12. Meddelarrätt. Ju.
 13. Översyn av sjölagen 2. Ju.
 14. Långtidsutredningen 1990. Fi.
 15. Beredskapen mot oljeutsläpp till sjöss. Fö.
 16. Storstadstrafik 5 - ett samlat underlag. K.
 17. Organisation och arbetsformer inom bilateralt utvecklingsbistånd. UD.
 18. Lag om folkbokföringsregister m.m. Fi.
 19. Handikapp och välfärd? - En lägesrapport. S.
 20. Välfärd och segregation i storstadsregionerna. SB.
 21. Den elintensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen. ME.
 22. Den elintensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen. Bilagedel. ME.
 23. Tomträttsavgäld. Bo.
 24. Ny kommunallag. C.
 25. Konkurrensen inom livsmedelssektorn. C.
 26. Förmånssystemet för värnpliktiga m. fl. Fö.
 27. Post & Tele - Affärsverk med regionalt och socialt ansvar. K.
 28. Att följa upp kommunal verksamhet - En internationell utblick. C.
 29. Tobakslag. S.
 30. Översyn av upphovsrättslagstiftningen. Ju.
 31. Perspektiv på arbetsförmedlingen. A.
 32. Staden. SB.
 33. Urban Challenges. SB.
 34. Stadsregioner i Europa. SB.
 35. Storstädernas ekonomi 1982-1996. SB.
 36. Storstadsliv. Rika möjligheter - hårda villkor. SB.
 37. Författningsreglering av nya importrutiner m.m. Fi.
 38. Översyn av naturvårdslagen m.m. ME.
 39. Konstnärens villkor. U.
 40. Kärnkraftsavveckling - kompetens och sysselsättning. ME.
 41. Tio år med jämställdhetslagen - utvärdering och förslag. C.
 42. Internationellt ungdomsutbyte. C.
 43. Förenklad statistikreglering; med förslag till lag om den statliga statistikframställningen. C.
 44. Demokrati och makt i Sverige. SB.
 45. Kapitalavkastningen i bytesbalansen. Fi.
 46. Särskild skatt i den finansiella sektorn. Fi.
 47. Beskattningsav stipendier. Fi.
 48. Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn, del III. S.
 49. Arbete och hälsa. A.
 50. Ny folkbokföringslag. Fi.
-

Statens offentliga utredningar 1990

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Strömgatan 18 - Sveriges statsministerbostad. [10]
Välfärd och segregation i storstadsregionerna. [20]
Staden. [32]
Urban Challenges. [33]
Stadsregioner i Europa. [34]
Storstädernas ekonomi 1982-1996. [35]
Storstadsliv. Rika möjligheter - hårda villkor. [36]
Demokrati och makt i Sverige. [44]

Justitiedepartementet

Meddelarrätt. [12]
Översyn av sjölagen 2. [13]
Översyn av upphovsrättslagstiftningen. [30]

Utrikesdepartementet

Förbud mot tjänstehandel med Sydafrika m.m. [6]
Organisation och arbetsformer inom bilateralt utvecklingsbistånd. [17]

Försvarsdepartementet

Svensk säkerhetspolitik i en föränderlig värld. [5]
Beredskapen mot oljeutsläpp till sjöss. [15]
Förmånssystemet för värnpliktiga m. fl. [26]

Socialdepartementet

Överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning inom socialtjänsten. [2]
Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn. Idéskisser och bakgrundsmaterial. [8]
Handikapp och välfärd? - En lägesrapport. [19]
Tobakslag. [29]
Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn, del III. [48]

Kommunikationsdepartementet

Transportrådet. [4]
Storstadstrafik 5 - ett samlat underlag. [16]
Post & Tele - Affärsverk med regionalt och socialt ansvar. [27]

Finansdepartementet

Långtidsutredningen 1990. [14]
Lag om folkbokföringsregister m.m. [18]
Författningsreglering av nya importrutiner m.m. [37]
Kapitalavkastningen i bytesbalansen. [45]

Särskild skatt i den finansiella sektorn. [46]
Beskattnings av stipendier. [47]
Ny folkbokföringslag. [50]

Utbildningsdepartementet

En idrottshögskola i Stockholm - struktur, organisation och resurser för en självständig högskola på idrottens område. [3]
Lagstiftning för reklam i svensk TV. [7]
Vidgad vuxenutbildning för utvecklingsstörda. [11]
Konstnärernas villkor. [39]

Arbetsmarknadsdepartementet

Perspektiv på arbetsförmedlingen. [31]
Arbete och hälsa. [49]

Bostadsdepartementet

Kostnader för fastighetsbildning m. m. [9]
Tomträttsavgäld. [23]

Industridepartementet

Företagsförvärv i svenskt näringsliv. [1]

Civildepartementet

Ny kommunallag. [24]
Konkurrensen inom livsmedelssektorn. [25]
Att följa upp kommunal verksamhet - En internationell utblick. [28]
Tio år med jämställdhetslagen - utvärdering och förslag. [41]
Internationellt ungdomsutbyte. [42]
Förenklad statistikreglering; med förslag till lag om den statliga statistikframställningen. [43]

Miljö- och energidepartementet

Den elintensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen. [21]
Den elintensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen. Bilagedel. [22]
Översyn av naturvårdslagen m.m. [38]
Kärnkraftsavveckling - kompetens och sysselsättning. [40]